

Ir. H. Klein Kranenberg

Med. No. 389

Ir. J.J. de Vlieger

**DE DISTRIBUTIE VAN VLEES, VLEESWAREN
EN VLEESSNACKS**

April 1988

SIGN: L 27-389
EX. NO: A
MLV: 8819012

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Structuuronderzoek

REFERAAT

DE DISTRIBUTIE VAN VLEES, VLEESWAREN EN SNACKS

Klein Kranenberg, H. en J.J. de Vlieger

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1988

Mededeling 389

148 p., graf, tab.

Beschrijving van de distributiestructuur van vlees van runderen, kalveren, varkens, paarden, schapen en geiten, alsmede van vleeswaren en snacks.

Nagegaan is via welke afzetkanalen de produkten vanaf de slachterij naar de binnenlandse consumenten, de binnenlandse verwerkende bedrijven en naar buitenlandse afnemers gaan. Bij de afzet aan binnenlandse consumenten is onderscheid gemaakt tussen de huishoudelijke en de buitenhuishoudelijke markt. Tevens is bij slachterijen onderzocht van wie de slachtdieren zijn gekocht.

In het rapport wordt ook ingegaan op de functies die de verschillende bedrijven in de distributiekolom uitoefenen en op hun onderlinge relaties. Tevens is een korte beschrijving van de structuur van de verschillende bedrijfstypen gegeven.

Vlees/Vleeswaren/Snacks/Distributiestructuur/Marktstructuur/Contracten/Vertikale integratie/Nederland

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

Blz.

WOORD VOORAF	5
SAMENVATTING	7
1. INLEIDING	10
1.1 Doel onderzoek	10
1.2 Onderzoekopzet	11
1.3 Afzet, afzetstructuur en afzetfuncties	13
1.4 Wijze van rapporteren	14
2. DISTRIBUTIE VAN RUNDVLEES	17
2.1 Totaal beeld	17
2.2 Slachterijen	18
2.3 Niet slachtende vleesgroothandelaren	21
2.4 Verwerkende ondernemingen	23
2.5 Algemene groothandelaren	25
2.6 Detailhandelaren	27
2.7 Grootverbruikers	31
3. DISTRIBUTIE VAN KALFSVLEES	35
3.1 Totaal beeld	35
3.2 Slachterijen	37
3.3 Niet slachtende vleesgroothandelaren	39
3.4 Verwerkende ondernemingen	41
3.5 Algemene groothandelaren	41
3.6 Detailhandelaren	43
3.7 Grootverbruikers	45
4. DISTRIBUTIE VAN VARKENSVLEES	49
4.1 Totaal beeld	49
4.2 Slachterijen	50
4.3 Niet slachtende vleesgroothandelaren	53
4.4 Verwerkende ondernemingen	53
4.5 Algemene groothandelaren	57
4.6 Detailhandelaren	59
4.7 Grootverbruikers	61
5. DISTRIBUTIE VAN PAARDEVLEES	65
5.1 Totaal beeld	65
5.2 Slachterijen	67
5.3 Niet slachtende vleesgroothandelaren	69
5.4 Verwerkende ondernemingen	71
5.5 Algemene groothandelaren	73
5.6 Detailhandelaren	75
5.7 Grootverbruikers	77

INHOUD (vervolg)

Blz.

6.	DISTRIBUTIE VAN SCHAPE-, LAMS- EN GEITEVLEES	81
6.1	Totaal beeld	81
6.2	Slachterijen	83
6.3	Niet slachtende vleesgroothandelaren	85
6.4	Verwerkende ondernemingen	86
6.5	Algemene groothandelaren	87
6.6	Detailhandelaren	91
6.7	Grootverbruikers	93
7.	DISTRIBUTIE VAN VLEESWAREN EN VLEESCONSERVEN	97
7.1	Totaal beeld	97
7.2	Vleeswarenfabrikanten	98
7.3	Vlees(produkten)groothandelaren	101
7.4	Algemene groothandelaren	103
7.5	Detailhandelaren	107
7.6	Grootverbruikers	109
8.	DISTRIBUTIE VAN VLEESSNACKS	113
8.1	Totaal beeld	113
8.2	Snacksfabrikanten	115
8.3	Vlees(produkten)groothandelaren	119
8.4	Algemene groothandelaren	119
8.5	Detailhandelaren	121
8.6	Grootverbruikers	123
9.	HUISHOUDELIJK EN BUITENHUISHOUDELIJK VERBRUIK	126
9.1	Huishoudelijk verbruik	126
9.2	Buitenuishoudelijk verbruik	129
9.3	Huishoudelijke versus buitenuishoudelijke markt	132
BIJLAGEN		
1	Overzicht populatie, steekproef en non-response	133
2	De definities van leveranciers- en afnemers-categorieën	135
3	De definities van de verschillende produkten	138
4	Verantwoording werkwijze en betrouwbaarheid resultaten	143

Woord vooraf

Het ontbreken van (recente) gegevens over de afzetstructuur van vlees, vleeswaren en snacks en de onzekerheid in de sector over de omvang van de buitenhuishoudelijke markt, waren voor het Produktschap voor Vee en Vlees (PVV) en voor het Produktschap voor Pluimvee en Eieren (PPE) reden het Landbouw-Economisch Instituut op te dragen hiernaar een onderzoek in stellen. De Directie Verwerking en Afzet van Agrarische Produkten van het Ministerie van Landbouw en Visserij ondersteunde deze opdracht door het verstrekken van een subsidie op de onderzoekskosten.

Het onderzoek zou inzicht moeten geven in de distributiestructuur van rundvlees, kalfsvlees, varkensvlees, paardvlees, schapevlees, overig roodvlees, slachtkuikenvlees, vlees van hennen en hanen, kalkoenvlees, overig pluimveevlees, vleeswaren en -conserven, pluimveevleesbereidingen en -conserven, vleessnacks en -salades en pluimveevleessnacks en -salades in 1986. Daarbij moest aandacht worden geschonken aan de functie van de verschillende bij de afzet betrokken categorieën ondernemingen, aan hun betekenis voor de afzet, en aan de betekenis van de verschillende marktsegmenten zoals export, verwerking, huishoudelijke en buitenhuishoudelijke consumptie.

Het onderzoek is gebaseerd op gegevens, die zijn verzameld middels mondelinge enquêtes bij slachterijen, vleesgroothandelaren, pluimvee-uitsnijderijen, vleeswarenfabrikanten, snacksfabrikanten, petfoodfabrieken, levensmiddelen-groothandelaren, horeca- en grootverbruikgroothandelaren, groothandelaren in voedingsmiddelen, slagers, poeliers, grootwinkelbedrijven, vrijwillig filiaalbedrijven, warenhuizen, overige levensmiddelen-detailisten, horecabedrijven, cateringbedrijven, instellingen en kantines.

De vraaggesprekken zijn gevoerd door de eigen LEI-enquêteurs en een twintigtal marketingstudenten van de Landbouwuniversiteit Wageningen. De onderzoekopzet en de resultaten zijn besproken in een begeleidingscommissie bestaande uit:

A.L. Mulder,	Produktschap voor Vee en Vlees (voorz.)
P.J.A. Spitters,	Produktschap voor Vee en Vlees (secr.)
Mw. M.M.M. Schröder,	Produktschap voor Pluimvee en Eieren
N.R.M. Hendriksen,	Ministerie van Landbouw en Visserij
St. de Beer,	Stegeman BV
J.Th.J. van Niekerk,	Bedrijfsschap Slagersbedrijf 1)
A. Meyer,	Interkring
J.C. Los,	Mora Snacks BV
L.F. Ooms,	Coveco
G.J.W. Meenks,	Kok Ede
A. Verleisdonk,	Goossens BV
J. Ruig,	M. Ruig en Zn. BV

1) Vanaf 1 januari 1988 vervangen door de heer G. Huisman.

De verantwoordelijkheid voor het onderzoek en de inhoud van de rapporten ligt uiteraard bij het Landbouw-Economisch Instituut.

Naast de enquêteurs en medewerkers van de afdeling Centrale Informatie Verwerking is bij het onderzoek, waarvoor Ir. J.J. de Vlieger projectleider was, assistentie verleend door: Ing. K.L. Zimmermann

De resultaten zijn vastgelegd in twee rapporten te weten:
Mededeling 389 - De distributie van vlees, vleeswaren en vlees-snacks.
Mededeling 390 - De distributie van pluimveevlees, -bereidingen en -snacks.

De directeur,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'J. de Veer', with a long horizontal stroke extending to the right.

Den Haag, april 1988

Samenvatting

Het onderzoek voor de distributiestructuur van vlees, vleesprodukten en snacks is uitgevoerd in opdracht van de Produkt-schappen voor Vee en Vlees en Pluimvee en Eieren. Het Ministerie van Landbouw en Visserij ondersteunde het onderzoek met een bijdrage in de kosten.

Het onderzoek moet inzicht geven in de afzetstructuur van vlees, vleesprodukten en snacks en met name ook in de betekenis van de buitenhuishoudelijke markt. Deze markt was nog niet eerder in beeld gebracht.

De produkt-schappen willen door het laten verzamelen van gegevens over de afzetstructuur de tot hun sector behorende bedrijven behulpzaam zijn bij het formuleren en uitvoeren van een distributiestrategie. Met name bij de beslissingen met betrekking tot de distributiekkanalen en distributeanten (kanaalkeuze).

De nu verzamelde gegevens geven informatie die gebruikt kan worden bij de keuze van het aanbod van distributiekkanalen, de lengte van het kanaal, de organisatievorm van de distributeanten (integratie, contracten of vrij) en de keuze van intensieve selectieve of exclusieve distributie. Ook bevat het onderzoek resultaten, die aanwijzingen geven op het gebied van het afstemmen van het aan te bieden assortiment in elk segment. Met andere woorden, het onderzoek bevat gegevens ten behoeve van de strategische keuze van de marketing mix variabele distributie in combinatie met zich zelf, het produkt en het assortiment. De relatie met de prijs en de verkoopbevordering zijn buiten beschouwing gelaten, evenals de fysieke distributiebeslissingen.

In het eerste hoofdstuk wordt ingegaan op het doel van het onderzoek, de onderzoekopzet en de afzet, afzetstructuur en afzetfuncties. In dit hoofdstuk wordt tenslotte ook ingegaan op de wijze van rapporteren van het onderzoek.

In hoofdstuk 2 wordt de afzetstructuur van rundvlees beschreven. Daaruit blijkt dat de export (45% van de totale hoeveelheid) het belangrijkste afzetkanaal is. De slachterijen verzorgen het grootste deel van de export. De binnenlandse afzet van de slachterijen is voor een groot deel gericht op de niet slachtende vleesgroothandel. De detailhandel verzorgt het grootste deel van de afzet aan consumenten en grootverbruikers. De detailhandel komt vooral voor rekening van de slaggers. De algemene groothandel speelt een beperkte rol. De buitenhuishoudelijke markt omvat bijna twee vijfde deel van de huishoudelijke. De belangrijkste groep grootverbruikers bestaat uit horecaondernemingen. Verder wordt bijna een zesde deel van het rundvlees verwerkt in vleeswaren, snacks of petfood.

De afzetstructuur van kalfsvlees wordt in hoofdstuk 3 besproken. Voor dit produkt is de export veruit het belangrijkste afzetkanaal (89% van het totaal). Ook nu weer vindt deze export voor het grootste deel rechtstreeks vanaf de slachterij plaats. Een klein gedeelte van het kalfsvlees wordt verwerkt. De algemene groothandel speelt een beperkte rol bij de distributie. De huishoudelijke en buitenhuishoudelijke markt is van een beperkte omvang. De slagers nemen het grootste deel van de detailhandel voor hun rekening.

De distributie van varkensvlees is het onderwerp van hoofdstuk 4. Van het beschikbare varkensvlees wordt ruim de helft (56%) geëxporteerd. Deze export wordt bijna geheel verzorgd door de slachterijen. Ruim een zesde deel van het varkensvlees wordt verwerkt in vleeswaren en snacks. De huishoudelijke markt is bijna twee keer zo groot als de buitenhuishoudelijke. Bij de binnenlandse afzet zijn detaillisten en algemene groothandelaren vrij belangrijk. De detailhandel is voor een flink deel in handen van de slagers. De detaillisten kopen de helft van het varkensvlees in de vorm van deelstukken zonder been. De buitenhuishoudelijke markt wordt vrijwel uitsluitend gevormd door horecabedrijven en instellingen.

Hoofdstuk 5 schetst een beeld van de distributie van paardevlees. De buitenlandse markten (18%) worden belevd door de niet slachtende vleesgroothandelaren. Bijna de gehele hoeveelheid paardevlees (94%) wordt geïmporteerd. De binnenlandse slachtelingen zijn dus niet erg belangrijk. De niet slachtende vleesgroothandel speelt een belangrijke rol bij de distributie. Ruim de helft van het paardevlees wordt verwerkt in vleeswaren, petfood en met name snacks. De algemene groothandel speelt een beperkte rol bij de distributie. Binnen de detailhandel nemen de slagers het grootste deel voor hun rekening. De huishoudelijke markt is met 17% bijna drie keer zo groot als de buitenhuishoudelijke. De leveringen aan consumenten komen vooral voor rekening van de slagers. Mede hierdoor is de voorverpakte hoeveelheid gering (5%). Binnen de buitenhuishoudelijke markt is het horecasegment veruit het belangrijkste.

In het zesde hoofdstuk wordt ingegaan op de distributie van schape- en geitevlees. De belangrijke buitenlandse markten (39%) worden hoofdzakelijk belevd door de slachtende ondernemingen. Er wordt nauwelijks schape- en geitevlees verwerkt in snacks en petfood. De slagers krijgen een relatief groot deel (13% van de beschikbare hoeveelheid) uit eigen bedrijf. Binnen de detailhandel zijn zij het belangrijkste segment. De huishoudelijke markt (46%) is 2,5 keer zo groot als de buitenhuishoudelijke. De leveringen aan consumenten komen vooral voor rekening van de slagers. Binnen de buitenhuishoudelijke markt is het horecasegment veruit het belangrijkste.

Het zevende hoofdstuk geeft een beeld van de distributie van vleeswaren en vleesconserven. De buitenlandse afzet (29%) komt voor rekening van de vleeswarenfabrikanten. De binnenlandse afzet van de fabrikanten is voor een groot deel direct op de detailhandel gericht en loopt verder via de vlees(waren)groothandel en de algemene groothandel. Binnen deze detailhandel vormen de slagers en grootwinkelbedrijven de belangrijkste segmenten. De huishoudelijke markt (53%) is ruim drie keer zo groot als de buitenhuishoudelijke (17%). Binnen de buitenhuishoudelijke markt spelen horecabedrijven en met name snackbars e.d. een belangrijke rol.

Het achtste hoofdstuk beschrijft de distributie van vlees-snacks. De buitenlandse markten worden ook hier beleverd door de snacksfabrikanten. De binnenlandse afzet loopt voor een groot deel via de niet gespecialiseerde algemene groothandelaren. Deze spelen met name een rol bij de afzet aan grootverbruikers en algemene levensmiddelenhandelaars. Van de totale hoeveelheid vleessnacks is circa 13% voorverpakt in consumentenverpakking. De buitenhuishoudelijke markt is zeer belangrijk en bijna 2,5 keer zo groot als de huishoudelijke. De levering aan de huishoudelijke markt loopt voor ruim de helft via de grootwinkelbedrijven. Bij de buitenhuishoudelijke markt spelen horecabedrijven en met name cafetaria's en snackbars een belangrijke rol.

Het negende en laatste hoofdstuk gaat verder in op het huishoudelijk en buitenhuishoudelijk verbruik. Daaruit blijkt dat de huishoudelijke markt circa 65% van de totale binnenlandse markt uitmaakt. In de huisgezinnen wordt relatief veel varkensvlees geconsumeerd. De levering aan de buitenhuishoudelijke markt vanaf slachterij of fabrikant loopt vooral via niet slachtende vleesgroothandelaren, algemene groothandelaren en slagers. De huishoudelijke markt vooral beleverd via slagers en grootwinkelbedrijven.

1. Inleiding

1.1 Doel onderzoek

In de zeventiger jaren deed het Landbouw-Economisch Instituut voor het laatst onderzoek naar de afzetstructuur van vlees en vleeswaren. Sinds die tijd zijn de distributiestructuur, de functies van de verschillende partijen en hun onderlinge relaties onder invloed van de volgende verschijnselen nogal veranderd:

- de technische ontwikkeling noodzaakte tot schaalvergroting. Dit leidde tot een concentratie van slachting en verwerking op een geringer aantal bedrijven;
- de opkomst van met name het grootwinkelbedrijf veroorzaakte een concentratie van de vraag;
- de vleesdetailhandel koopt steeds meer verder bewerkt vlees aan. De bewerking (uitbenen, opdelen, verpakken) gebeurt dan ook steeds meer door de vleesgroothandel c.q. slachterijen;
- bij pluimveevlees was er sprake van een omschakeling van diepvries naar vers en nam de betekenis van delen en verder verwerkte producten toe.

Daar komt nog bij, dat tot nu toe geen inzicht bestond in de betekenis van de buitenhuishoudelijke markt, dat recente gegevens over de afzetstructuur en de betekenis van de verschillende marktsegmenten ontbreken en voor zover ze aanwezig zijn bij bijvoorbeeld CBS, AGB, PPE en PVV slechts delen bestrijken en soms niet op elkaar aansluiten.

Tegen deze achtergrond gaven het Produktschap voor Vee en Vlees en het Produktschap voor Pluimvee en Eieren het Landbouw-Economisch Instituut opdracht een onderzoek te verrichten naar de distributiestructuur van vlees, vleeswaren en snacks in Nederland. Het onderzoek moet een kwantitatief beeld geven van de verschillende deelsegmenten in de markt (huishoudelijke markt, buitenhuishoudelijk verbruik, export en verwerking). Tevens moet van de binnenlandse afzet worden vastgesteld via welke handels- en verwerkende bedrijven deze loopt, hoe hun assortiment qua vleessoort en produkttype is samengesteld en wat de aard van de relaties tussen de marktpartijen is. Tenslotte moet worden aangegeven hoe de van belang zijnde informatie na een aantal jaren kan worden geactualiseerd.

De te verzamelen informatie is van belang voor de afzonderlijke bedrijven. Het maakt het hen mogelijk hun positie in de markt beter te beoordelen, een distributiebeleid te ontwikkelen en inzicht te krijgen in de door de verschillende afnemers gevraagde assortimenten. Door de informatie regelmatig te actualiseren kunnen de bedrijven hun marketingbeleid verantwoord aanpassen aan de ontwikkelingen in de distributiestructuur. Ook voor de sectororganisaties is deze informatie van belang. Ze kan dienen ten behoeve van een collectief marketing- en promotiebeleid.

1.2 Onderzoekopzet

Om een betrouwbaar beeld van de distributiestructuur op te bouwen zijn in totaal ruim 6.500 ondernemingen benaderd. Dit is 15% van de totale populatie. Doordat gewerkt is met een steekproef kunnen de resultaten afwijken van de door anderen gepubliceerde gegevens (zie blz. 15 en bijlage 4). De precieze steekproefpercentages per categorie en de non-response staan in bijlage 1 vermeld. De enquête en het doel ervan zijn bij de te bezoeken onderneming eerst schriftelijk aangekondigd. Vervolgens is telefonisch met de ondernemingen die gegevens wilden verstrekken een afspraak gemaakt voor het bezoek van de enquêteur. De geënquêteerde ondernemingen behoorden tot de volgende categorieën:

- (pluimvee)slachterijen;
- verwerkende ondernemingen (vleeswaren-, (pluimvee)conserveren-, pluimveevleesbereidingen-, snacks- en petfoodfabrikanten);
- bewerkende ondernemingen (uitsnijderijen, voorverpakkers)
- groothandelaren gespecialiseerd in vlees, vleeswaren en snacks
- algemene groothandelaren (levensmiddelengroothandel, horecagroothandel, Rijksinkoopbureau, groothandel van grootwinkelbedrijven)
- detailhandel (slagers, poeliers, grootwinkelbedrijven, supermarkten e.d.);
- grootverbruikers (horeca- en cateringondernemingen, kantines en instellingen).

De definities van deze categorieën en van de onderscheiden kopers- en verkoperscategorieën zijn in bijlage 2 vermeld.

De geënquêteerde ondernemingen is gevraagd aan te geven bij welke binnen- en buitenlandse leveranciers ze vlees, vleeswaren en snacks kochten, aan welke afnemers ze deze produkten verkochten en om welke hoeveelheden het in 1986 ging. Het veldwerk is verricht in de periode januari tot oktober 1987.

De aan- en verkoopgegevens zijn verzameld voor de volgende produkten:

- vlees van runderen, kalveren, varkens, schapen (inclusief lammeren), paarden en overig vee, alsmede van slachtkuikens, hennen en hanen, kalkoenen en overig pluimvee;
- vleeswaren en conserven, pluimveevleesbereidingen en pluimveevleesconserven;
- vleessnacks en pluimveevleessnacks.

De aan- en verkoopgegevens zijn niet alleen gevraagd voor de totale hoeveelheid produkt, maar ook voor de verschillende produkttypen daarbinnen. Bij vlees zijn onderscheiden: helften/kwartten, deelstukken met been, deelstukken zonder been, vet en overige eetbare slachtprodukten. Bij pluimveevlees ging het om hele dieren, delen, diepvries, vers en overige eetbare slachtproduk-

ten. Bij vleeswaren en -conserven is onderscheid gemaakt in droge worst, gekookte worst, leverworst, knak-/borrelworst, rookworst, overige worst, ham, spek, luncheon meat, leverartikelen, rundvleesartikelen en overige produkten. Bij pluimveevleesbereidingen ging het om vleesprodukten en om vleesconserven en bij snacks om produkten met veel vlees, produkten met minder vlees en salades. De definities van deze produkttypen zijn in bijlage 3 vermeld.

Daarnaast zijn gegevens gevraagd over de door de ondernemingen uitgeoefende functies en over de omvang van de contractueel vastgelegde aan- en verkopen. Tenslotte zijn ook nog gegevens verzameld over de in 1986 gekochte aantallen slachtdieren (runderen, kalveren, varkens, schapen (inclusief lammeren), paarden, overig vee, slachtkuikens, hennen en hanen, kalkoenen en overig pluimvee).

De benodigde adressenbestanden zijn afkomstig van het Produktschap voor Vee en Vlees, het Produktschap voor Pluimvee en Eieren, het Bedrijfsschap voor de Horeca, het Bedrijfsschap voor het Slagersbedrijf, de Nederlandse Bond van poeliers en wildhandelaren en de Centrale Kamer van Koophandel. Deze adressenbestanden waren niet altijd volledig bijgewerkt en bevatten daardoor nog inmiddels opgegeheven ondernemingen. Evenmin sloten de beschikbare adressenbestanden precies aan op de te enquêteren groepen. Zo bevatte het adressenbestand van de groothandelaren in voedingsmiddelen nogal wat ondernemingen die geen vlees, vleeswaren of snacks verhandelden.

De onvolmaaktheden in het adressenbestand resulteerden in nogal wat correcties op de grootte van de oorspronkelijke populatie ondernemingen in de verschillende categorieën. Tevens zijn deze onvolmaaktheden één van de belangrijkste redenen voor het grote verschil tussen het benaderde aantal ondernemingen (6.500) en het aantal ondernemingen dat gegevens voor het onderzoek leverde (2.300).

Doordat er bij slachterijen, be- en verwerkende ondernemingen en groothandelaren steeds is gevraagd naar zowel aankoop- als verkoopstructuur waren voor dezelfde afzetstroom meestal twee bronnen beschikbaar. Door deze werkwijze kon de betrouwbaarheid van de gegevens worden verhoogd. Met het oog hierop is tevens de steekproef bij slachtende bedrijven naar grootteklasse gestratificeerd, waarbij relatief meer grote ondernemingen bij het onderzoek zijn betrokken. Hierdoor is immers een flink deel van de totale produktie in de steekproef vertegenwoordigd.

Met de resultaten van de enquête is een betrouwbaar beeld opgebouwd van de distributiestructuur van vlees, vleeswaren en snacks. Deze conclusie is mede gebaseerd op de vergelijking van de enquêteuitkomsten met gegevens van CBS, PVV, PPE, AGB en Nielsen ten aanzien van in- en uitvoer, totale produktie, aantal slachterijen, de betekenis van de huishoudelijke markt en van de verschillende aankoopkanalen van huishoudens. Op de betrouwbaarheid van de resultaten en de vergelijking van de enquêteuitkomsten met die uit andere bronnen wordt in bijlage 4 verder ingegaan.

Het onderzoek is uitgevoerd door een aantal marktonderzoekers van het Landbouw-Economisch Instituut. Bij de uitvoering van de enquêtes is hulp verleend door de LEI-enquêteurs en van een aantal marketingstudenten van de Landbouwuniversiteit in Wageningen. Bij de verwerking van de verzamelde gegevens heeft de afdeling Centrale Informatie Verwerking assistentie verleend. Het onderzoek werd begeleid door een commissie van deskundigen van de betreffende produktschappen, het bedrijfsleven en het Ministerie van Landbouw en Visserij.

1.3 Afzet, afzetstructuur en afzetfuncties

Bij de distributie van produkten zijn vaak zeer uiteenlopende ondernemingen betrokken. Daarbij kan men denken aan personen die goederen kopen en verkopen, dat wil zeggen juridisch gezien eigendom verwerven en weer overdragen. Daarnaast zijn er mensen die produkten verhandelen zonder deze te bezitten. Dit is bijvoorbeeld het geval bij agenten en commissionairs. Tenslotte zijn er de dienstverlenende ondernemingen als bijvoorbeeld transportbedrijven, verzekeringsbedrijven en banken. Dit onderzoek richtte zich op hen die via koop of via produktie in eigen onderneming eigenaar van vlees, vleeswaren en/of snacks werden. Dit houdt tevens in, dat van alle mogelijke stromen in afzetkanalen, zoals die van eigendom, betaling, informatie en het fysieke produkt, de eigendomsstroom in kaart is gebracht.

De structuur van afzetkanalen is voor een groot deel economisch bepaald. Van belang zijn daarbij onder andere het aantal noodzakelijke contacten. Vanuit deze optiek kan voor een fabrikant inschakeling van een groothandelaar voordelen hebben boven het onderhouden van deze contacten met detaillisten. Ook is van invloed de discrepantie tussen het assortiment, dat de fabrikant aanbiedt en dat de consument vraagt. Verder kan genoemd worden dat door deze structuur de aan- en verkoopkosten lager worden omdat deze transacties routinezaken worden. Tenslotte vereenvoudigt het bestaan van een afzetstructuur het verkrijgen van informatie en vermindert het de onzekerheid en de risico's.

Een afzetkanaal bestaat uit een aantal samenhangende elementen, die erop gericht zijn het produkt te brengen van producent naar consument. De samenstelling en de lengte van het kanaal zijn afhankelijk van de behoeften van de verschillende deelmarkten en de schaal van werken van de verschillende ondernemingen. Zo zullen bijvoorbeeld grootwinkelbedrijven met een centrale inkoop eerder direct bij slachterijen kopen dan een restaurant.

Tussen het aanbod van slachterijen en de vraag van de consumenten bestaan vrijwel altijd verschillen naar hoeveelheid, hoedanigheid (kwaliteit), plaats en tijd. Zo biedt de slachterij grote hoeveelheden tegelijkertijd aan, terwijl de consument per keer maar enkele kilo's vlees vraagt. Zo ook heeft de produktie plaats in het Oosten en Zuiden van ons land, terwijl de klanten

vooral in het Westen van ons land of in het buitenland wonen. Verder zijn er verschillen in de tijd tussen vraag en aanbod. Vanwege deze verschillen tussen vraag en aanbod moeten er een aantal functies worden verricht. Het gaat om functies als slachten, uitbenen, verwerken, verzamelen, hergroeperen, distribueren, voorraadhouden en transport.

De functies kunnen worden uitgeoefend door een reeks gespecialiseerde ondernemingen of door één geïntegreerde onderneming. Welke oplossing de beste is varieert met de doelmarkt, de kosten van voorraadhouden, het voorkomen van schaalvoordelen en de mogelijkheden om de frequentie van de orders en dus de daarmee verbonden kosten te verminderen.

In de vleessector komen naast gespecialiseerde ondernemingen ook meer of minder geïntegreerde ondernemingen voor. Zo kennen we gespecialiseerde ondernemingen als vleesgroothandelaren, naast ondernemingen die slachten, uitbenen, verwerken tot bereidingen en een groothandel in vlees bezitten. Verder komen ondernemingen voor die gespecialiseerd zijn op vlees, naast ondernemingen die naast vlees, een groot aantal andere produkten verhandelen. De laatste groep zet het vlees vooral af aan afnemers, zoals kruidenieren, restaurants e.d. die een breed assortiment produkten vragen bestaande uit kleine hoeveelheden per produkt.

1.4 Wijze van rapporteren

In de hoofdstukken 2 t/m 8 van dit verslag is achtereenvolgens de afzetstructuur van rundvlees, kalfsvlees, varkensvlees, paardenvlees, schape- en geitevlees, vleeswaren en vleesconserven en vleessnacks beschreven. In hoofdstuk 9 wordt nader ingegaan op de huishoudelijke en buitenhuishoudelijke markt.

De hoofdstukken 2 t/m 8 zijn op identieke wijze opgebouwd. Na het schetsen van het totale beeld wordt ingegaan op de afzonderlijke bij de afzet betrokken categorieën ondernemingen, die een zelfde hoofdfunctie uitoefenen. In de daarbij weergegeven figuren is steeds het aan- en verkooppatroon van die betreffende categorie centraal gesteld. Dit betekent, dat in de figuur (zie bijvoorbeeld fig. 2.2) over slachterijen wel de afzet door slachterijen aan bijvoorbeeld slagers is weergegeven, maar dat het volledige beeld van de aan- en verkoop door slagers in de figuur met betrekking tot de detailhandel staat vermeld (zie bijvoorbeeld figuur 2.6). In de figuren (zie bijvoorbeeld figuur 2.2) zijn de verschillende fasen in het afzetproces weergegeven. De fase die centraal staat, is vermeld tussen de pijlen "verzamelen" en "distribueren". In de figuur is deze fase dik omlijnd weergegeven. De figuur moet van onder naar boven worden gelezen, dat wil zeggen dat de pijlen die volgens figuur 2.2 de slachterij bereiken aangeven waar het vlees vandaan komt. De pijlen die vanuit de slachterij naar de verschillende categorieën lopen geven aan aan wie het vlees wordt afgezet. De dikte van de pijlen geeft het belang aan van het aan- of verkoopkanaal.

Elke onderneming werkzaam in de sector is ten behoeve van dit onderzoek ingedeeld in een bepaalde categorie, bijvoorbeeld slachterij, verwerkend bedrijf of groothandelaar. Dit betekent dat voor de ondernemingen die meer functies vervullen een criterium moest worden ontwikkeld om hen in te delen. Besloten is, rekening houdend met het aantal ondernemingen per categorie en het stadium in de produktiekolom, de volgende prioriteitsvolgorde aan te houden:

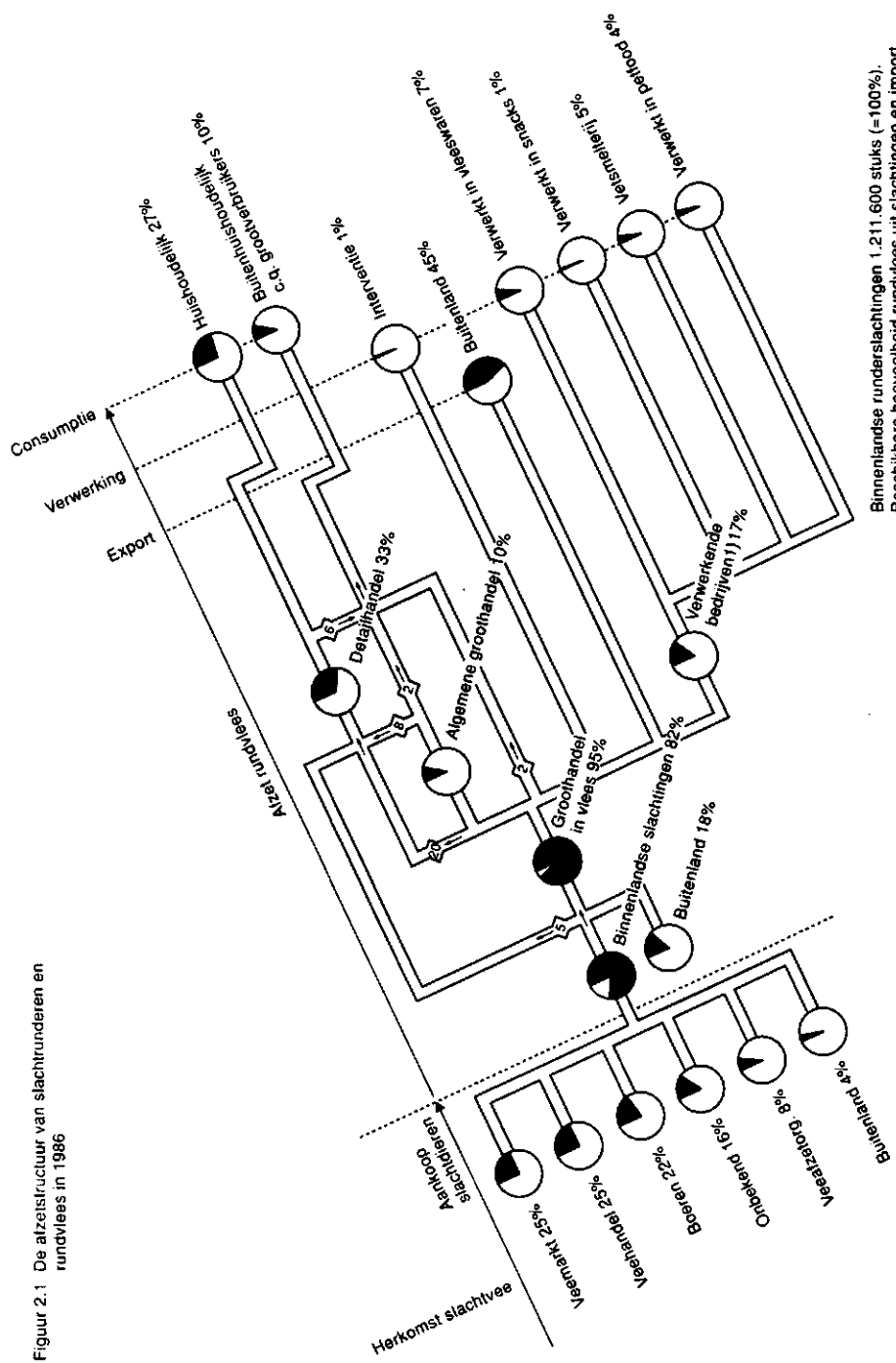
- vleeswarenfabrikant
- snacksfabrikant
- vleesgroothandel
- slagers (incl. zelfslachtende slagers)
- algemene levensmiddelengroothandelaren
- algemene levensmiddelendetaillisten
- horecabedrijven
- instellingen

De hoeveelheden vlees zijn weergegeven in tonnen vlees met been. De verkochte deelstukken zonder been zijn daarbij met behulp van bij het PVV verkregen factoren omgerekend. De hoeveelheden vleeswaren en de snacks zijn weergegeven in tonnen netto produktgewicht, dat wil zeggen inclusief het gewicht van de niet vleescomponenten.

Het hier gepresenteerde onderzoek is gebaseerd op steekproeven. De uitkomsten zullen dan ook slechts bij toeval gelijk zijn aan de volledige tellingen door het Produktschap, zoals bijvoorbeeld van het aantal slachtingen, de in- en uitvoer. In overleg met de begeleidingscommissie zijn over de hele linie de enquête-resultaten gehandhaafd. De in dit rapport vermelde gegevens kunnen dus afwijken van elders gepubliceerde vergelijkbare gegevens (zie ook bijlage 4).

De relatie tussen de hoeveelheden vlees en de hoeveelheden vleeswaren, vleesconserven en vleessnacks is gelegd via het aan- geven van de hoeveelheden vlees met been die in deze produkten zijn verwerkt.

Figuur 2.1 De afzetstructuur van slachtrunderen en rundvlees in 1986

Binnenlandse runderslachtingen 1.211.600 stuks (=100%).
 Beschikbare hoeveelheid rundvlees uit slachtingen en import
 478.800 ton (=100%).
 1) Incl. vleeswarenbereidingen door slagers (3%).

2. Distributie van rundvlees

2.1 Totaal beeld

Bij de distributie van rundvlees zijn een groot aantal verschillende typen ondernemingen betrokken. Ze vervullen allemaal één of meerdere functies bij de aanpassing van het aanbod aan de vraag. Onderscheiden zijn de volgende functies: slachten van runderen, uitbenen van rundvlees, portioneren van rundvlees, bereiding van vleeswaren of -conserven, bereiding van snacks, groothandel in rundvlees, de niet op vlees gespecialiseerde algemene groothandel, detailhandel en grootverbruikers (zie figuur 2.1).

In figuur 2.1 is de afzetstructuur in 1986 van het uit binnenlandse slachtingen en import verkregen rundvlees (478.800 ton; inclusief been, afsnijvet en overige eetbare slachtprodukten) weergegeven, als ook de aankoop van slachtrunderen (1.211.600 stuks). De kleinere slachterijen, die de slachtrunderen in hoofdzaak via de eigen winkel aan consumenten leveren, zijn beschouwd als slaggers. Aan hen is niet gevraagd van wie ze de slachtrunderen kochten. Daardoor is van 16% van de dieren de herkomst onbekend.

Het afzetpatroon van rundvlees ziet er in grote lijnen als volgt uit: de op vleesgroothandel gespecialiseerde ondernemingen vervullen een belangrijke rol bij de distributie van rundvlees. Ze nemen de gehele export, de toelevering aan verwerkende ondernemingen en de toelevering aan de algemene groothandel voor hun rekening. Ook verzorgen zij een flink deel van de toelevering aan detaillisten. Binnen de totale detailhandel in rundvlees speelt de slager een belangrijke rol (zie figuur 2.6). De grootverbruikersmarkt maakt ruim een vierde deel van het totale binnenlandse verbruik uit.

Tabel 2.1 Verdeling van het vleesuitbenen voor huishoudelijk en buitenhuishoudelijk verbruik in procenten van de beschikbare hoeveelheid

Uitgebeend door:	Aandeel
- detailhandel	17
- slachterijen	11
- vleesgroothandel (niet slachtend)	8
- algemene groothandel	1

Het uitbenen van het vlees dat bestemd is voor huishoudelijk of buitenhuishoudelijk verbruik gebeurt voor bijna de helft door de detailhandel (zie tabel 2.1). Het portioneren heeft voor het overgrote deel (95%) bij de detailhandel plaats.

Ruim een tiende deel (11%) van het rundvlees wordt door de bij de distributie van rundvlees betrokken ondernemingen voorverpakt in consumentenverpakking. Dit voorverpakte vlees wordt waarschijnlijk in hoofdzaak op de binnenlandse markt afgezet. In vlug- en panklare artikelen en uit meerdere vleessoorten samengestelde artikelen wordt slechts een klein gedeelte van het rundvlees verwerkt (zie tabel 2.2).

Tabel 2.2 Betekenis van voorverpakte, vlug- en panklare en samengestelde produkten in procenten van de beschikbare hoeveelheid

Voorverpakt	11
Vlug- en panklare artikelen	2
Samengestelde artikelen	1

De aankoop van slachtrunderen geschiedt voor 11% op contract. Het betreft contracten met veehandelaren (5%), coöperatieve veeafzetverenigingen (5%) of buitenlandse leveranciers (1%). Verticale integratie in de vorm van eigen rundveemesterijen van de slachterijen komt weinig voor (3%).

Ook bij de distributie van het rundvlees spelen contracten een beperkte rol. De afzet is voor 7% contractueel vastgelegd. Het gaat om contracten van slachterijen met niet slachtende vleesgroothandelaren (3%), algemene groothandelaren (1%) of buitenlandse afnemers (1%). Verder worden er nog contracten tussen slagers en grootverbruikers afgesloten (2%). Vertikale integratie speelt bij de distributie een belangrijke rol. Met name de functies slachten, uitbenen en vleesgroothandel of detailhandel zijn geïntegreerd in één onderneming, namelijk de slachtende onderneming. Daarnaast zijn er nogal wat slachterijen die tevens een verwerkingsfunctie uitoefenen.

2.2 Slachterijen

De categorie slachterijen omvat ondernemingen die slachten en daarnaast rundvlees verkopen, hetzij als groothandelaar, hetzij als detaillist (slager). De eerste groep slacht het overgrote deel van de runderen (zie tabel 2.3). In totaal beschikten de

slachterijen in 1986 uit slachtingen en import over 87% van al het rundvlees dat wil zeggen 417.000 ton vlees met been (inclusief vet en overige eetbare slachtprodukten). Het totaal aantal grootslachterijen bedraagt 210 stuks. Het aantal ondernemingen dat tevens vleeswaren of vleesconserven bereidt bedraagt 44 stuks. Geen enkele slachtende vleeswarenfabrikant verwerkt het uit slachtingen afkomstige rundvlees in zijn geheel in vleeswaren. Er zijn in totaal 1.300 zelfslachtende slagers. Vergelijkt men deze aantallen met het aantal ondernemingen dat runderen slacht (zie tabel 2.3), dan blijkt dat een groot aantal slachterijen en alle zelfslachtende slagers runderen slachten. De slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten zijn voornamelijk (voor 40%) gevestigd in het Oosten 1) van ons land. De zelfslachtende slagers zijn voor een groot deel in het Noorden 1), Oosten en Zuiden 1) van ons land gevestigd, dus buiten de randstad.

Tabel 2.3 Het aantal runderslachterijen naar type en hun aandeel in het totaal aantal runderslachtingen in procenten

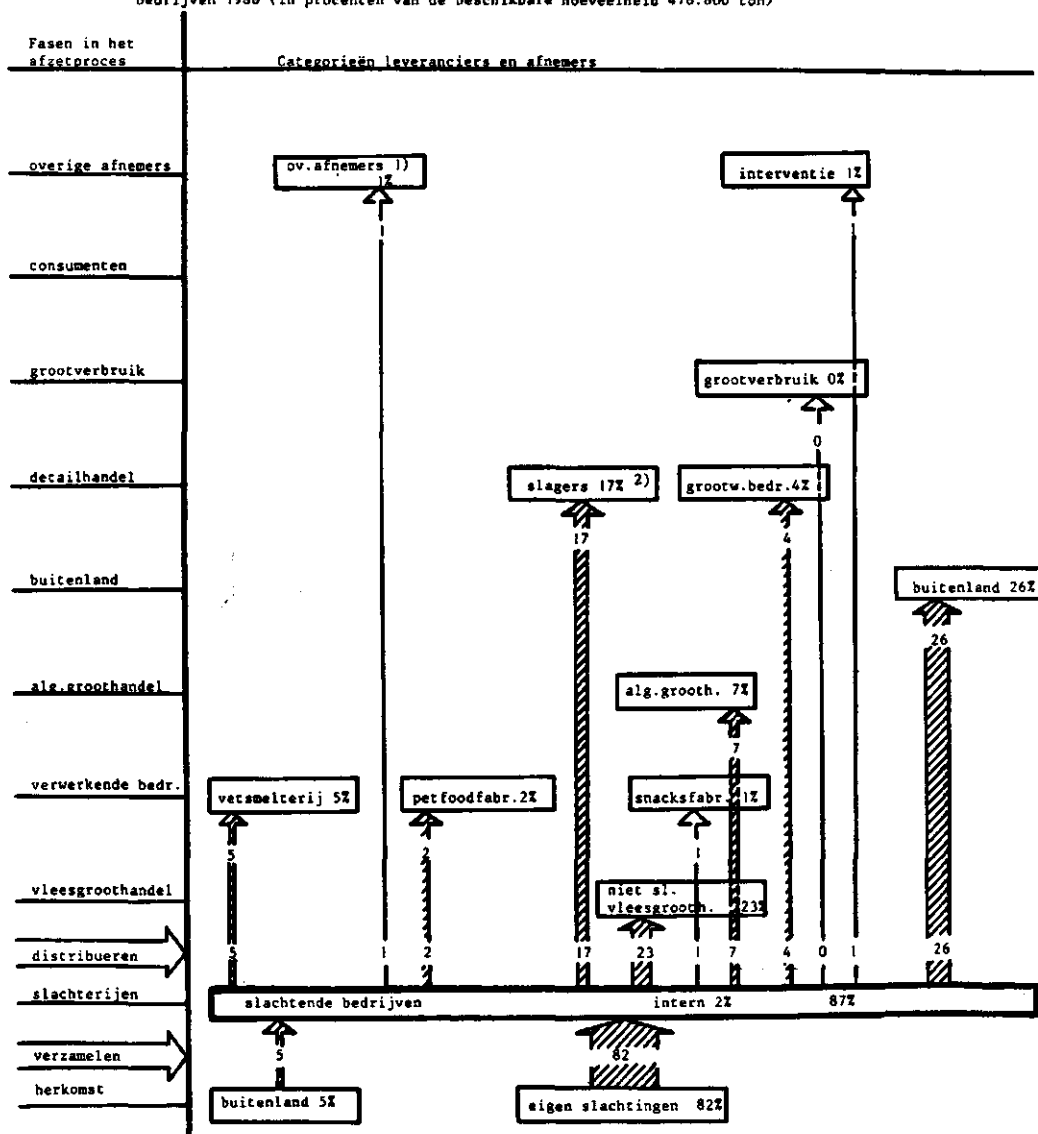
	Ondernemingen	Slachtingen
Vleesgroothandelaren	114	78
Vleeswarenfabrikanten	14	6
Zelfslachtende slagers	1.300	16

De ongeveer 60 grootste slachterijen (rundvleesomzet groter dan 3.000 ton per jaar) verzorgen circa 73% van de totale beschikbare hoeveelheid. Ze zijn relatief vaak het in het Oosten van ons land gevestigd en nemen het overgrote deel (95%) van de export voor hun rekening. De middelgrote en kleine vleesgroothandelaren komen naar verhouding vaak in de regio's West en Zuid voor. Deze ondernemingen richten zich vooral op de binnenlandse markt.

De slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten benen ook een deel (24% van de beschikbare hoeveelheid) van de karkassen uit. Toch verkopen ze een belangrijk deel van het vlees in de vorm van kwarten (zie tabel 2.4). Portioneren van het vlees komt vrijwel uitsluitend voor bij de zelfslachtende slagers.

- 1) Regio Noord: Groningen, Friesland en Drenthe
 Regio Oost : Overijssel, Gelderland en Flevoland
 Regio West : Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland
 Regio Zuid : Zeeland, Noord-Brabant en Limburg
 De regionale indeling van de ondernemingen is gebaseerd op de vestigingsplaats van het hoofdkantoor.

Figuur 2.2 Het aan- en verkooppatroon van rundvlees bij rundvee slachtende bedrijven 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 478.800 ton)

- 1) Consumenten en onbekend.
2) Incl. 82 uit eigen slachtingen

Tabel 2.4 De vorm waarin slachtende ondernemingen 1) het rundvlees verkopen (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

kwarten	35
deelstukken met been	9
deelstukken zonder been	24
vetten	6
overig eetbare slachtprodukten	5

1) Exclusief de zelfslachtende slagers.

Het afzetpatroon van de slachtende ondernemingen is vooral gericht op het buitenland, niet slachtende vleesgroothandelaren en detaillisten (zie figuur 2.2). Een gering deel (5% van de beschikbare hoeveelheid) van de afzet aan niet slachtende vleesgroothandelaren, algemene groothandelaren, en het buitenland was contractueel vastgelegd (zie 2.1).

Vertikale integratie komt nogal eens voor. Veel slachtende ondernemingen benen ook vlees uit en/of zijn betrokken bij de groothandel of detailhandel in rundvlees.

2.3 Niet slachtende vleesgroothandelaren

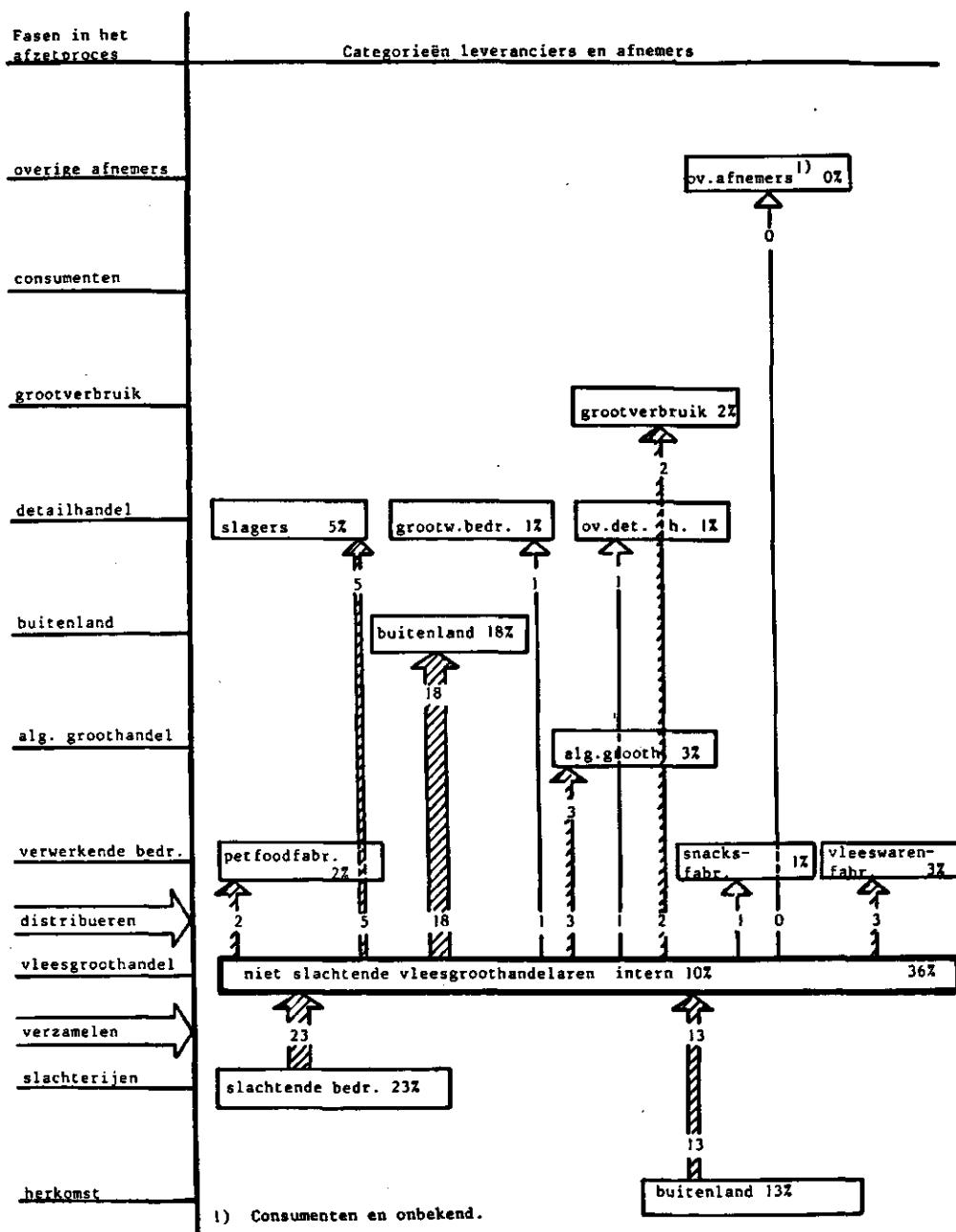
Het totaal aantal niet slachtende vleesgroothandelaren (473) omvat ook een aantal ondernemingen (103) die (tevens) vleeswaren produceren. Volgens de enquête zijn 325 vleesgroothandelaren, waarvan er 94 tevens vleeswaren produceren, betrokken bij de afzet van rundvlees. Hiervan kopen er 43 dit rundvlees uitsluitend ten behoeve van de eigen vleesverwerkingseenheid.

Een beperkt aantal (32) vleeswarenfabrikanten kocht het rundvlees uitsluitend ten behoeve van de verwerking in vleeswaren. In totaal verhandelden de vleesgroothandelaren in 1986 172.000 ton rundvlees, dat wil zeggen 36% van de beschikbare hoe-

Tabel 2.5 Het totaal aantal niet slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten, dat rundvlees verkoopt en hun betekenis (in procenten van de totale beschikbare hoeveelheid)

	Ondernemingen	Aandeel
Vleesgroothandelaren	231	30
Vleeswarenfabrikanten	94	6

Figuur 2.3 Het aan- en verkooppatroon van rundvlees bij niet-slachtende bedrijven in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 478.800 ton)

veelheid (zie tabel 2.5). Het zijn vooral kleine en middelgrote ondernemingen (rundvleesomzet kleiner dan 1.200 ton vlees per jaar). Ze zijn vooral (voor 60%) gevestigd in het westen van ons land, dat wil zeggen het grootste binnenlandse consumptiegebied.

Behalve in vlees handelen 130 ondernemingen ook in vleeswaren. Verder beent deze categorie ondernemingen nogal wat (15% van de beschikbare hoeveelheid) rundvlees uit. Naast de detaillisten zijn ze de belangrijkste portioneerders van vlees. Bijna drievierde deel van het rundvlees verkopen de vleesgroothandelaren dan ook in de vorm van deelstukken zonder been.

Ook de niet slachtende ondernemingen zetten nogal wat rundvlees af aan het buitenland. Verder verkopen ze vooral aan detaillisten en verwerkende ondernemingen (zie figuur 2.3). De contractuele vastlegging van de aankoop had betrekking op 3% van de totale hoeveelheid. Deze contracten werden afgesloten met slachtende vleesgroothandelaren. Contractueel gebonden verkoop komt vrijwel niet voor. Vertikale integratie komt nogal eens voor. Het gaat vooral om integratie van uitbenen en vleeswarengroothandel.

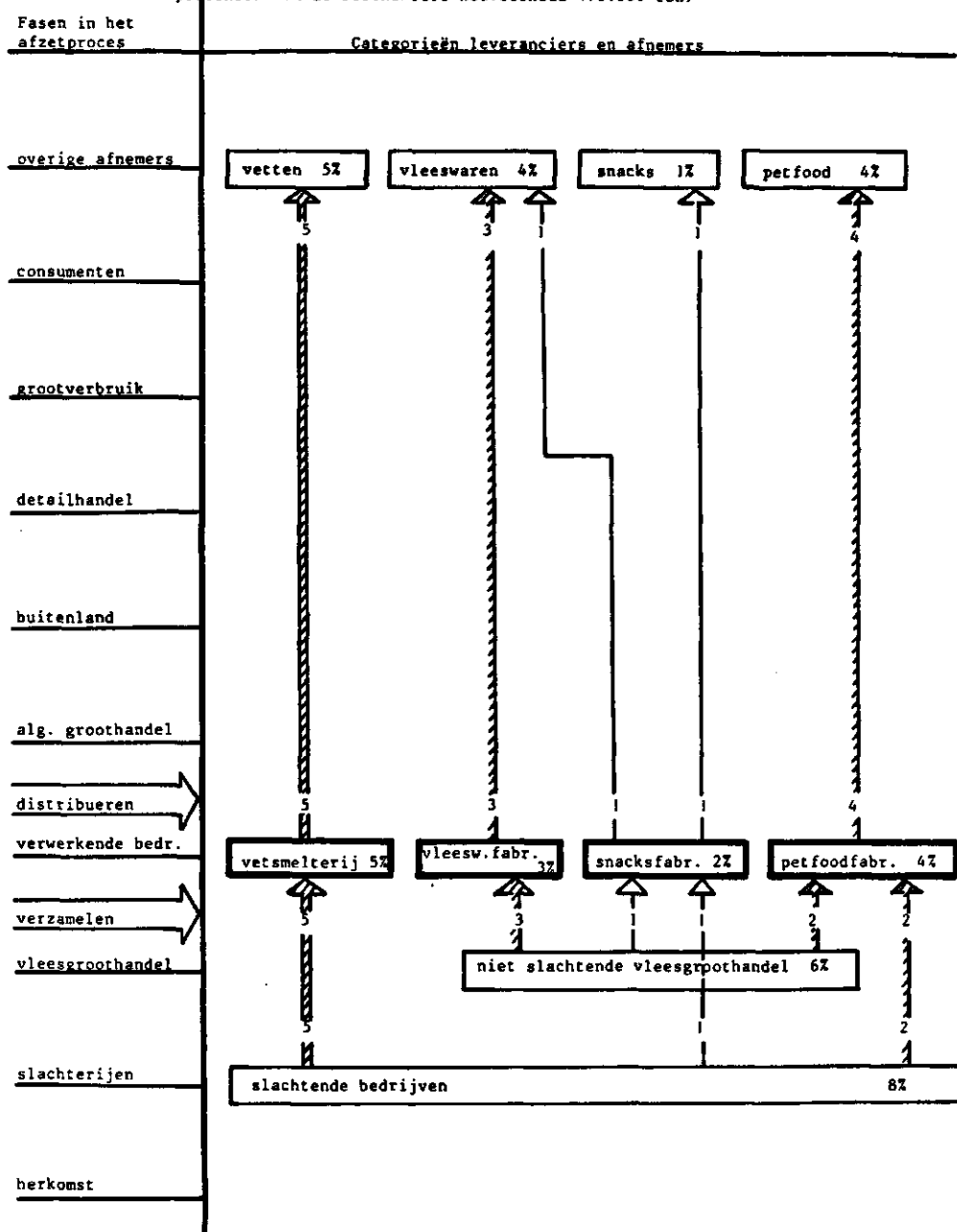
2.4 Verwerkende ondernemingen

De ondernemingen die rundvlees verwerken behoren tot verschillende categorieën. In de eerste plaats gaat het om vleeswarenfabrikanten. Van de in totaal 147 ondernemingen die vlees verwerken, verwerkten er 65 in 1986 ook rundvlees. Ook snacksfabrikanten verwerken vlees, het betreft in totaal 109 ondernemingen, waarvan er in 1986 57 ook rundvlees verwerkten. Verder verwerken petfoodfabrikanten vlees, het betreft in totaal 17 ondernemingen, waarvan er in 1986 10 ook rundvlees verwerkten. Tenslotte wordt nog vlees inclusief vet verwerkt door 20 vetsmelterijen. Zij verwerkten in 1986 allemaal rundvet (zie tabel 2.6). De hoeveelheid rundvlees die verwerkt wordt is echter beperkt. In totaal wordt 67.000 ton rundvlees verwerkt, dat wil zeggen 14% van de totale beschikbare hoeveelheid. In de in tabel 2.6 vermelde hoeveelheden zijn niet opgenomen de door slagers in vlees-

Tabel 2.6 Aantal rundvleesverwerkende ondernemingen en de door hen verwerkte hoeveelheid (in procenten van de beschikbare hoeveelheid rundvlees)

	Ondernemingen	Verwerkt rundvlees
Vleeswarenfabrikanten	65	3
Snacksfabrikanten	57	2
Petfoodfabrikanten	10	4
Vetsmelterijen	20	5

Figuur 2.4 Het aan- en verkooppatroon van rundvlees bij verwerkende bedrijven in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 478.800 ton)

waren verwerkte hoeveelheden (3% van de beschikbare hoeveelheid) en evenmin de door slagers en grootverbruikers in snacks verwerkte hoeveelheden (+ 650 ton; zie ook 2.6).

De produktie is voor een flink deel in handen van een beperkt aantal grote ondernemingen. Zo zijn er 19 grote vleeswarenfabrikanten (omzet groter dan 5.000 ton vleeswaren per jaar) die 84% van de totale vleeswarenpdukctie (310.000 ton vleeswaren in 1986; zie tabel 7.1) voor hun rekening nemen. De 12 grote snacksfabrikanten (omzet groter dan 1.000 ton snacks per jaar) nemen 73% van de totale snacksproduktie (87.300 ton snacks in 1986; zie 8.1) voor hun rekening. Deze grote fabrikanten voeren meestal een breed assortiment. De kleinere ondernemingen zijn vaak gespecialiseerd op een beperkt aantal produkten.

Op de zelfslachtende vleeswarenfabrikanten na, benen de verwerkende ondernemingen vrijwel geen rundvlees uit. Het benodigde vlees wordt voor het overgrote deel (95%) gekocht in de vorm van deelstukken zonder been, vetten en overige eetbare slachtprodukten. De petfoodfabrieken kopen zelfs vrijwel uitsluitend overige eetbare slachtprodukten.

De verwerkende ondernemingen krijgen het rundvlees van slachtende en niet slachtende vleesgroothandelaren (zie figuur 2.4). Deze aankoop is zelden op contract vastgelegd. Bij vleeswarenfabrikanten komt nogal eens vertikale integratie voor met vleesgroothandel, vleeswarengroothandel en slachten. De andere verwerkende ondernemingen zijn vrijwel nooit vertikaal geïntegreerd.

2.5 Algemene groothandelaren

Deze groep groothandelaren omvat alle niet op de vleesgroothandel gespecialiseerde ondernemingen, zoals levensmiddelengroothandelaren, horeca- en grootverbruikgroothandelaren, groothandelaren in voedingsmiddelen en de distributiecentra van grootwin-

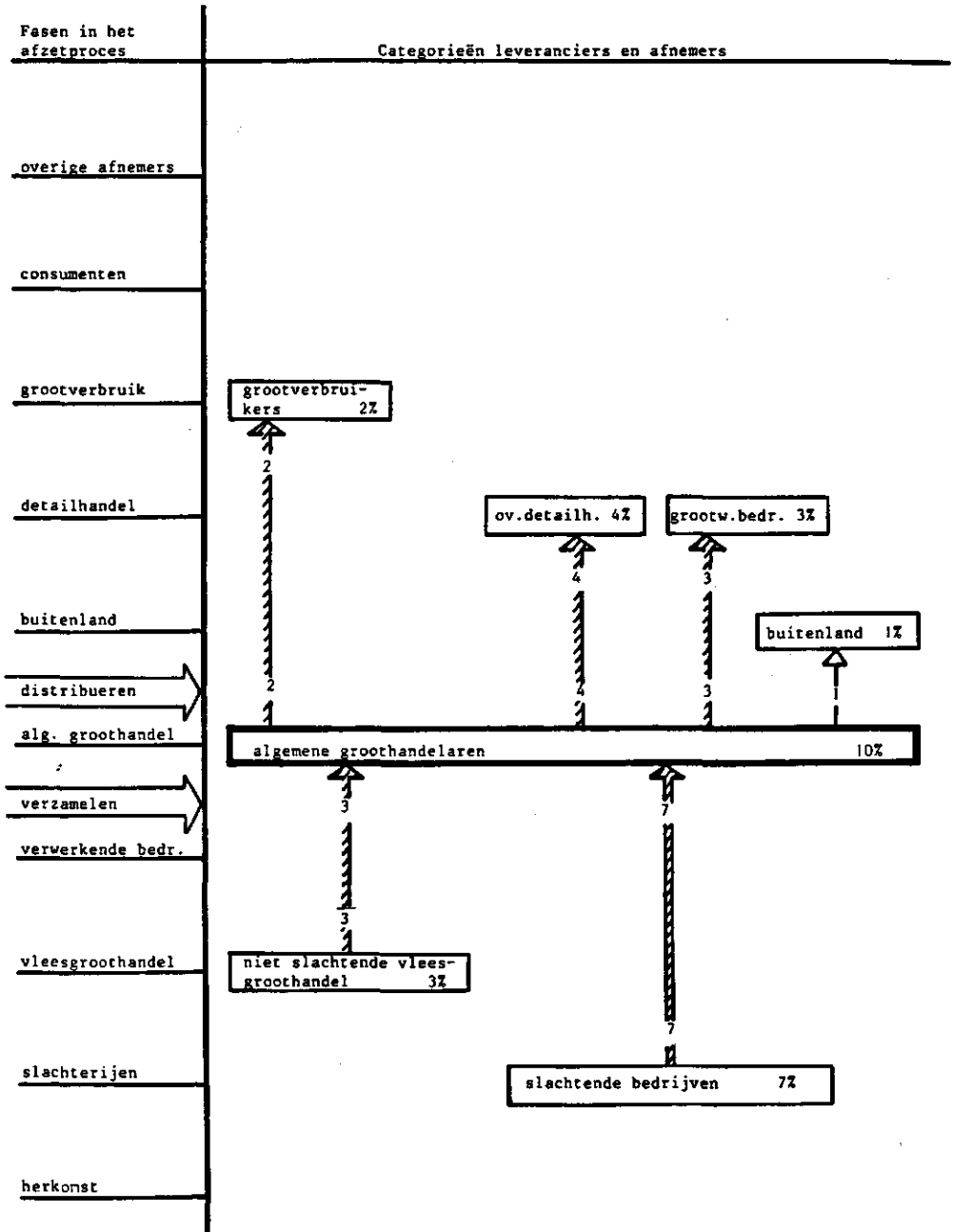
Tabel 2.7 Het aantal algemene groothandelaren, dat rundvlees verkoopt, naar type en hun betekenis (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

	Ondernemingen	Aandeel
Levensmiddelengroothandel 1)	62	8
Horecagroothandel	87	1
Grootverbruikgroothandel 2)	13	1

1) Inclusief distributiecentra grootwinkelbedrijven.

2) Inclusief Rijksinkoopbureau (RIB).

Figuur 2.5 Het aan- en verkooppatroon van rundvlees bij algemene groothandelaren in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 478.800 ton)

kelbedrijven. Ook de hoeveelheden waarvoor het Rijksinkoopbureau bemiddelt zijn hierin opgenomen. In totaal gaat het om 412 ondernemingen. Een deel daarvan (162 ondernemingen) verhandelt ook rundvlees. In totaal verhandelen ze 48.000 ton rundvlees (inclusief been), dat wil zeggen 10% van de beschikbare hoeveelheid. Ruim de helft van de ondernemingen uit deze categorie is gevestigd in het Westen van ons land. Het overgrote deel van de ondernemingen verhandelt per jaar betrekkelijk kleine hoeveelheden rundvlees (minder dan 300 ton per jaar).

De indeling van de ondernemingen naar type is in tabel 2.7 weergegeven.

Het overgrote deel (70%) van de algemene groothandelaren bewerkt het vlees niet. Hun functie is immers met name het samenstellen en afzetten van een totaal assortiment. Bijna een kwart van de algemene groothandelaren beent vlees uit. In totaal benen zij 5.000 ton rundvlees uit, dat wil zeggen 1% van de beschikbare hoeveelheid. Verder portioneert een klein gedeelte (18%) van de algemene groothandelaren vlees. In totaal portioneren zij 1.500 ton rundvlees. Het rundvlees verkopen de algemene groothandelaren dus voor het grootste deel (90%) in dezelfde vorm als waarin ze het aankopen. Het grootste gedeelte (70%) van het rundvlees verkopen ze in de vorm van deelstukken zonder been.

De afzet van rundvlees is bij de algemene groothandelaren in hoofdzaak gericht op de detailhandel (zie figuur 2.5). Deze afzet is nooit contractueel vastgelegd. De aankoop daarentegen voor 1% van de beschikbare hoeveelheid wel. Deze contracten zijn afgesloten met slachtende vleesgroothandelaren. Vertikale integratie komt bij deze groep ondernemingen nauwelijks voor.

2.6 Detailhandelaren

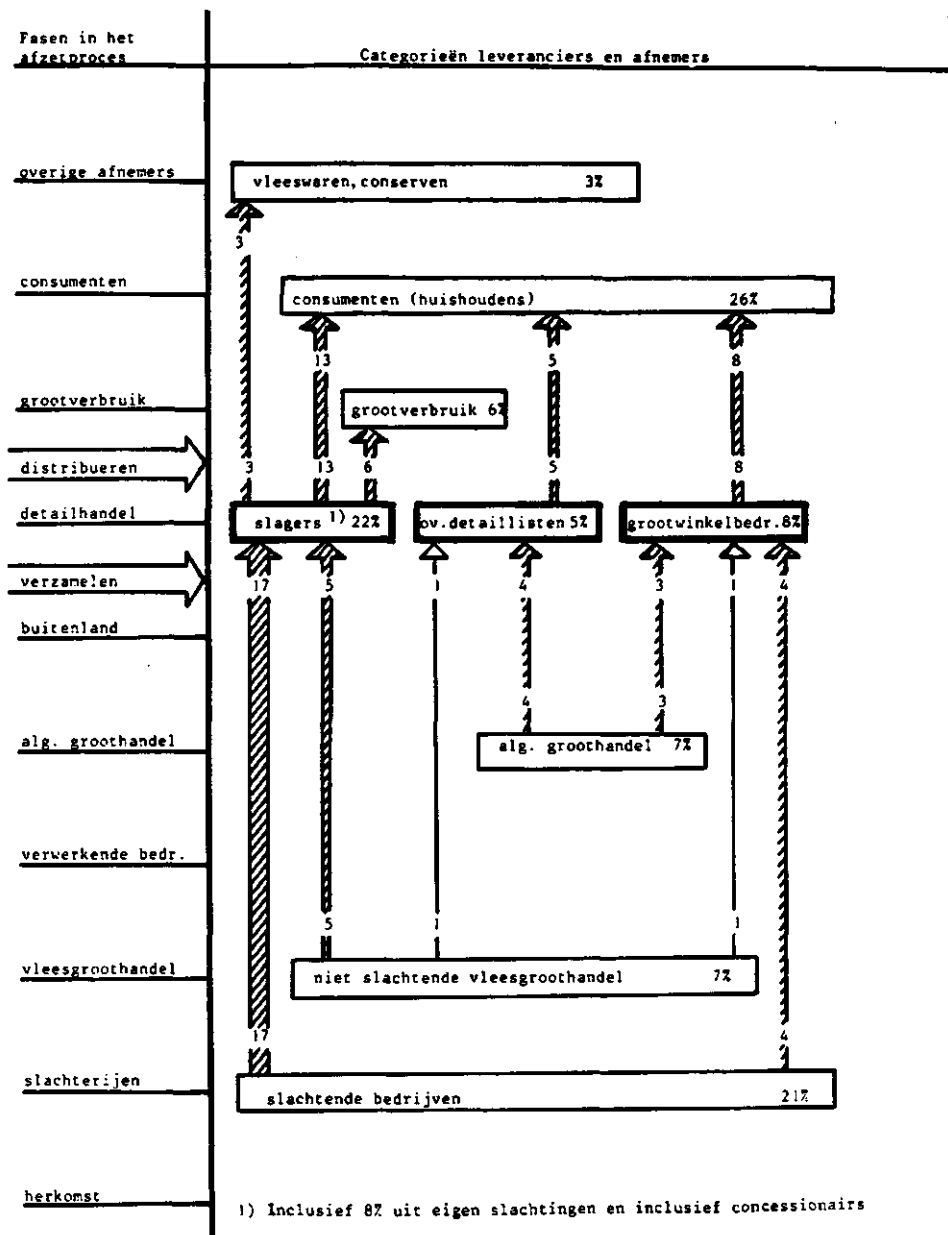
Het aantal ondernemingen in de levensmiddelendetailhandel bedraagt ruim 30.000. Deze ondernemingen bezitten met elkaar bijna 37.000 vestigingen. Volgens de enquêtes verhandelen circa

Tabel 2.8 De verschillende detailhandelsondernemingen die rundvlees verkopen en hun betekenis (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

	Ondernemingen	Aandeel
Slagers 1)	6.650	22
Grootwinkelbedrijven	8	8
Overige detailhandelaren	2.250	5

1) Inclusief concessionairs.

Figuur 2.6 Het aan- en verkooppatroon van rundvlees bij detailhandelaren in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 478.800 ton)

17.000 detailhandelsondernemingen (pluimvee)vlees, vleeswaren en/of snacks. Het aantal ondernemingen dat rundvlees verhandelt bedraagt ruim 8.900. Met elkaar verhandelen deze ondernemingen ruim 167.000 ton rundvlees, dat wil zeggen 35% van de totale hoeveelheid (zie tabel 2.8). Opgemerkt moet worden, dat de acht grootwinkelbedrijven beschikken over 1.250 vestigingen. De slaggers, die uiteraard gericht zijn op de binnenlandse afzet, zijn voor een relatief groot deel gevestigd in het Westen van ons land, terwijl de zelfslachtende slaggers voor een groot deel op het platteland in het Noorden, Oosten en Zuiden van ons land zijn gevestigd.

De meeste detaillisten hebben geen andere functies dan verkoop aan consumenten. Een uitzondering vormen de slaggers. Ongeveer 20% van hen slacht runderen en 96% van hen beent uit. Verder verwerken ruim 5.100 slaggers een deel (3%) van het rundvlees in vleeswaren. Bovendien verwerken 2.000 slaggers een klein gedeelte (+ 350 ton) in snacks. Het totaal aantal slaggers dat vleeswaren en snacks produceert bedraagt respectievelijk 5.400 en 2.500.

De grootwinkelbedrijven benen ook vlees uit, de overige detaillisten niet. Deze laatste groep koopt dan ook vrijwel uitsluitend deelstukken aan, de slaggers en grootwinkelbedrijven ook kwarten. De zelfstandige slaggers kopen uiteraard ook slachtrunderen aan. Voor wat de vorm waarin het vlees wordt aangekocht betreft, lijkt het aankooppatroon van deze twee groepen detaillisten sterk op elkaar (zie tabel 2.9).

Tabel 2.9 De vorm waarin detaillisten het rundvlees kopen 1) (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

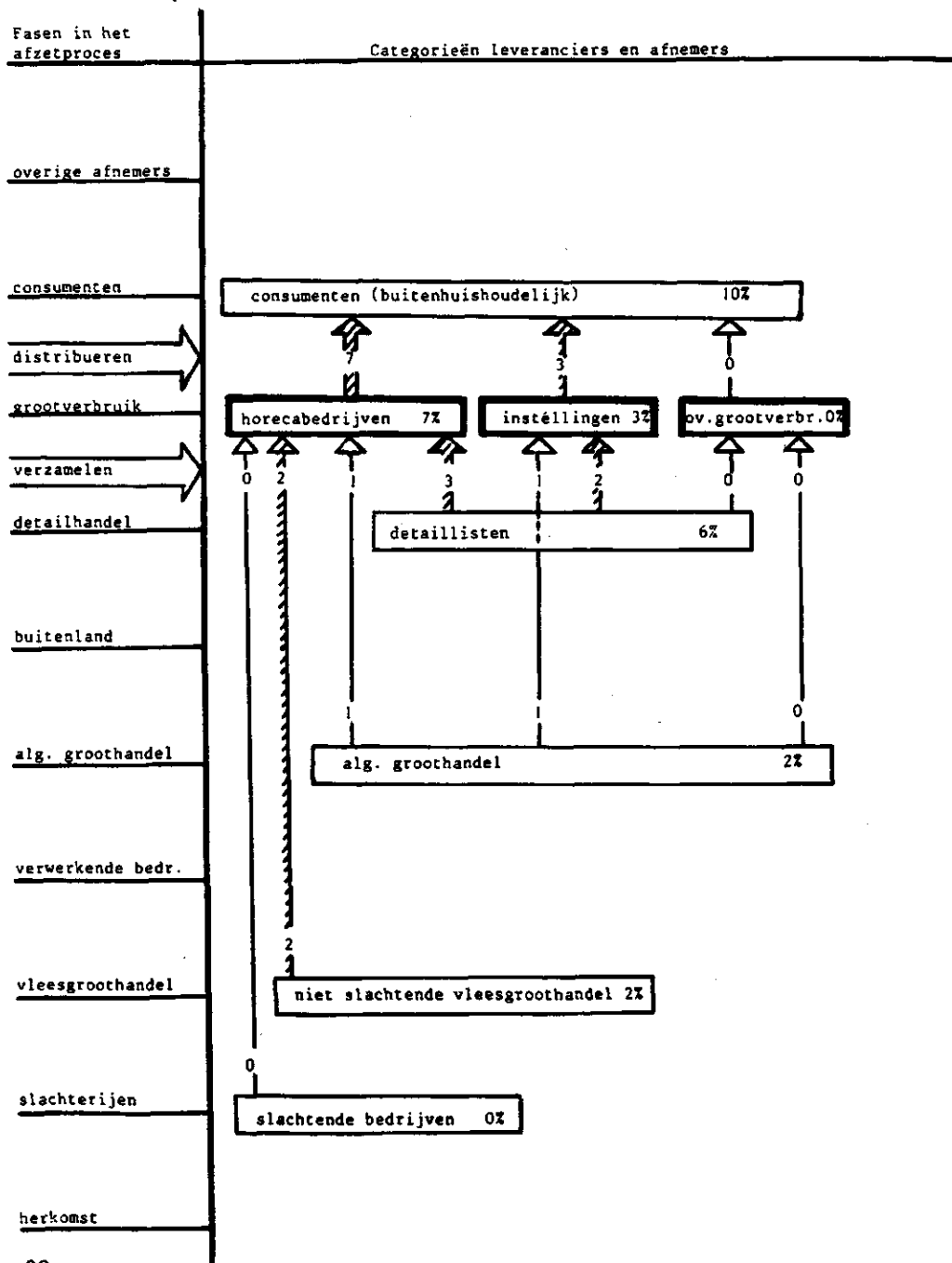
	Slaggers	Grootwinkel- bedrijven	Overige detail.
Kwarten	6	3	0
Deelstukken met been	2	1	1
Deelstukken zonder been	5	4	4
Overige eetbare slachtprodukten	1	0	0

1) Exclusief het door slaggers uit eigen bedrijf verkregen rundvlees (8% van de beschikbare hoeveelheid).

De detailhandelaren kopen het rundvlees vooral van slachtende ondernemingen, niet slachtende vleesgroothandelaren en algemene groothandelaren. Verder krijgen ze 8% uit eigen slachtingen.

Naast de consument bedient de detailhandel en met name de slager ook de grootverbruiker (zie figuur 2.6). De afzet aan deze categorie is voor een derde deel contractueel vastgelegd. Contractuele vastlegging van de aankoop komt vrijwel niet voor. Ver-

Figuur 2.7 Het aan- en verkooppatroon van rundvlees bij grootverbruikers in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 478.800 ton)

tikale integratie komt meer voor. Zo slachten de slagers niet alleen runderen, maar bereidt het grootste gedeelte (78%) van hen ook vleeswaren; in totaal 41.000 ton. Bovendien bereiden 2.500 slagers snacks, met elkaar in 1986 bijna 1.750 ton. Bij grootwinkelbedrijven komt integratie met vleeswarenfabrieken voor. De overige detaillisten zijn vrijwel niet geïntegreerd.

2.7 Grootverbruikers

Het aantal grootverbruikers, dat vlees, vleeswaren of snacks koopt, bedraagt circa 18.000 stuks. Een groot aantal (15.000) daarvan koopt ook rundvlees. Zij verbruikten 48.000 ton rundvlees in 1986, dat wil zeggen 10% van de beschikbare hoeveelheid.

De belangrijkste groep hierbinnen bestaat uit horecabedrijven (zie tabel 2.10). De omzet van deze groep komt voor twee derde deel voor rekening van de restaurants e.d. de rest wordt omgezet door cafetaria's en snackbars. De gemiddelde omzet per grootverbruiker bedraagt minder dan vier ton rundvlees per jaar. Een uitzondering vormt een beperkt aantal (900) ondernemingen met meerdere vestigingen. Zij verbruiken gemiddeld zes ton rundvlees per jaar. In het Zuiden van ons land komen vergeleken met de bevolking relatief veel grootverbruikers voor. In dit gebied is een derde deel van de grootverbruikers gevestigd. Zij nemen echter maar 25% van het verbruik voor hun rekening.

Tabel 2.10 Het aantal grootverbruikers dat rundvlees koopt naar type en hun betekenis (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

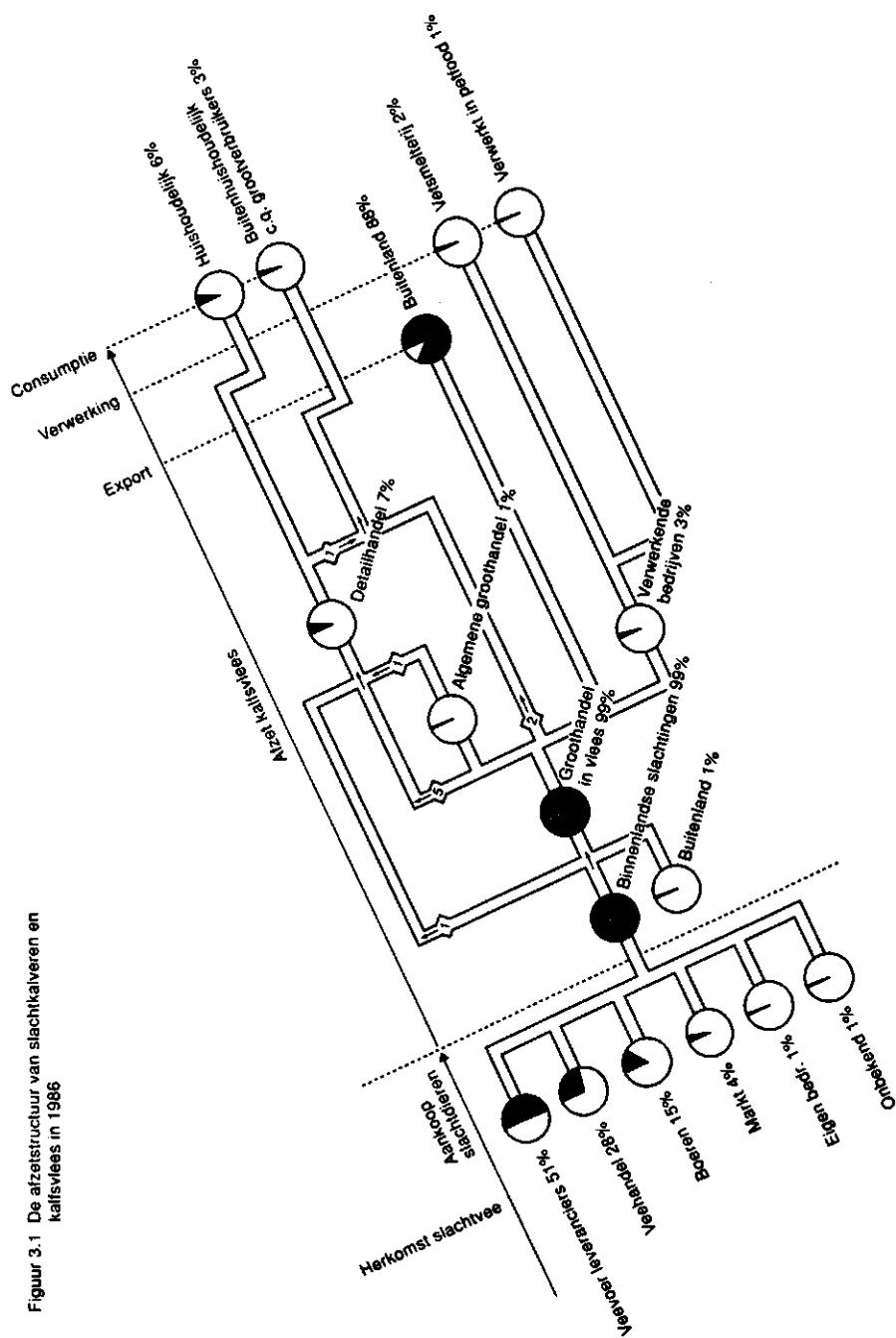
	Ondernemingen	Aandeel
Horecabedrijven	11.400	7
Instellingen	2.000	3
Kantines	800	0
Cateringbedrijven	500	0

De grootverbruikers leveren het rundvlees verwerkt in maaltijden of als snack aan consumenten, die hun zaken bezoeken of in hun inrichtingen verblijven (zie figuur 2.7).

Het portioneren van het vlees gebeurt voor een belangrijk deel door de grootverbruikers zelf. Ze kopen daarvoor vrijwel uitsluitend deelstukken zonder been aan.

De belangrijkste leveranciers van rundvlees aan grootverbruikers zijn de detaillisten (slagers) (zie figuur 2.7). De aankoop bij grootwinkelbedrijven is vermoedelijk beperkt, omdat deze leveranciers niet dezelfde service kunnen geven als de gespecialiseerde detaillisten (assortimentsbreedte, levering van aanvullende hoeveelheden op elk uur van de dag e.d.). De aankoop van het vlees is ten dele contractueel vastgelegd (zie ook 2.6). Vertikale integratie komt echter nauwelijks voor. Wel zijn er bijna 1.200 ondernemingen die 1.750 ton snacks produceren, waarin rundvlees verwerkt wordt.

Figuur 3.1 De afzetstructuur van slachtkalveren en kalfsvlees in 1986

Binnenlandse kalverslachtingen 1.215.000 stuks (=100%).
Beschikbare hoeveelheid kalfsvlees uit slachtingen en import
191.400 ton (=100%).

3. Distributie van kalfsvlees

3.1 Totaal beeld

Evenals bij rundvlees zijn bij de distributie van kalfsvlees een groot aantal verschillende typen ondernemingen betrokken, die allemaal één of meerdere functies vervullen. De onderscheiden functies zijn weergegeven in figuur 3.1. In die figuur is de afzetstructuur in 1986 van kalfsvlees (191.400 ton, inclusief been, afsnijvet en overige eetbare slachtprodukten) weergegeven, alsmede de aankoop van kalveren (1.215.000 stuks). De kleinere slachterijen, die de geslachte kalveren in hoofdzaak via de eigen winkel aan consumenten leveren, zijn beschouwd als slagers. Aan hen is niet gevraagd van wie ze de kalveren betrokken. Daardoor is van 1% van de dieren de herkomst onbekend.

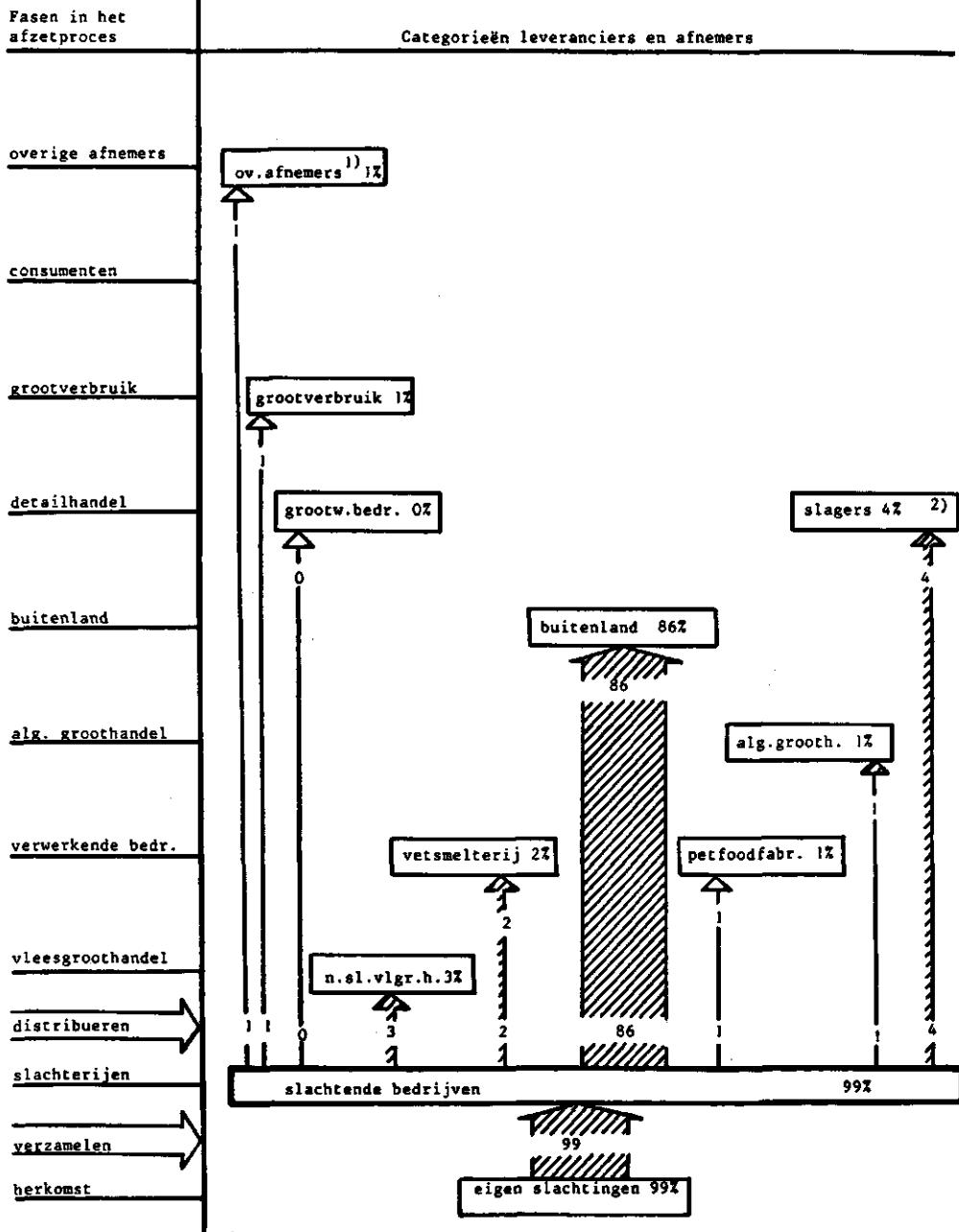
Het afzetpatroon van kalfsvlees ziet er in grote lijnen als volgt uit: een belangrijke rol bij de distributie spelen de op de vleeshandel gespecialiseerde groothandelaren. Zij slachten niet alleen vrijwel alle kalveren, maar nemen ook de gehele export en de binnenlandse afzet aan verwerkende ondernemingen en algemene groothandelaren voor hun rekening. De algemene groothandel speelt bij de kalfsvleesafzet geen rol van betekenis. De buitenhuishoudelijke markt omvat een flink deel (33%) van de totale binnenlandse afzet. Overigens wordt bijna 90% van van het kalfsvlees geëxporteerd.

Slechts een beperkt deel (10,5%) van het kalfsvlees wordt in Nederland uitgebeend. De export heeft namelijk voor het overgrote deel (95%) plaats in de vorm van helften. Het uitbenen voor de binnenlandse markt gebeurt behalve door de vleesgroothandel en de slachterijen voor een flink deel door de detailhandel en met name door de slagers (zie tabel 3.1). De detailhandel neemt verder het grootste deel (90%) van het portioneren voor zijn rekening. Het

Tabel 3.1 De procentuele verdeling van het vleesuitbenen voor huishoudelijk en buitenhuishoudelijk verbruik

Uitgebeend door	Aandeel
- slachterijen	3
- niet slachtende vleesgroothandelaren	3
- detailhandelaren	3
- algemene groothandelaren	0

Figuur 3.2 Het aan- en verkooppatroon van kalfsvlees bij slachterijen in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 191.400 ton)

1) Consumenten en onbekend.

2) Incl. 1% uit eigen slachtingen.

voorverpakken in consumentenverpakking en het verwerken van kalfsvlees in vlug- en panklare artikelen is nog van weinig betekenis. Ook wordt kalfsvlees maar zelden in samengestelde producten verwerkt.

De aankoop van slachtkalveren is voor ruim een derde deel contractueel vastgelegd. Het betreft voor de ene helft contracten van slachterijen met boeren en voor de andere helft met veevoederleveranciers. Bij de distributie van kalfsvlees spelen contracten daarentegen nauwelijks een rol. Vertikale integratie komt vooral voor in de vorm van slachterijen die deel uitmaken van een onderneming die tevens kalvermelk produceert.

3.2 Slachterijen

Tot de slachterijen behoren primair ondernemingen, die slachten en daarnaast kalfsvlees verkopen, hetzij als groothandelaar, hetzij als detaillist (slager). De eerste groep slacht het overgrote deel (88%) van de kalveren (zie tabel 3.2). In totaal beschikken de slachterijen over 99% van al het kalfsvlees, dat wil zeggen bijna 189.000 ton gewicht (inclusief been, afsnijvet en overige eetbare slachtprodukten). Het totaal aantal groot-slachterijen bedraagt 210 stuks, waarvan er 44 tevens vleeswaren produceren, het aantal zelfslachtende slaggers 1.300. Vergelijkt men deze aantallen met het aantal ondernemingen dat kalveren slacht (zie tabel 3.2), dan blijkt dat een klein aantal slachterijen en zelfslachtende slaggers kalveren slacht.

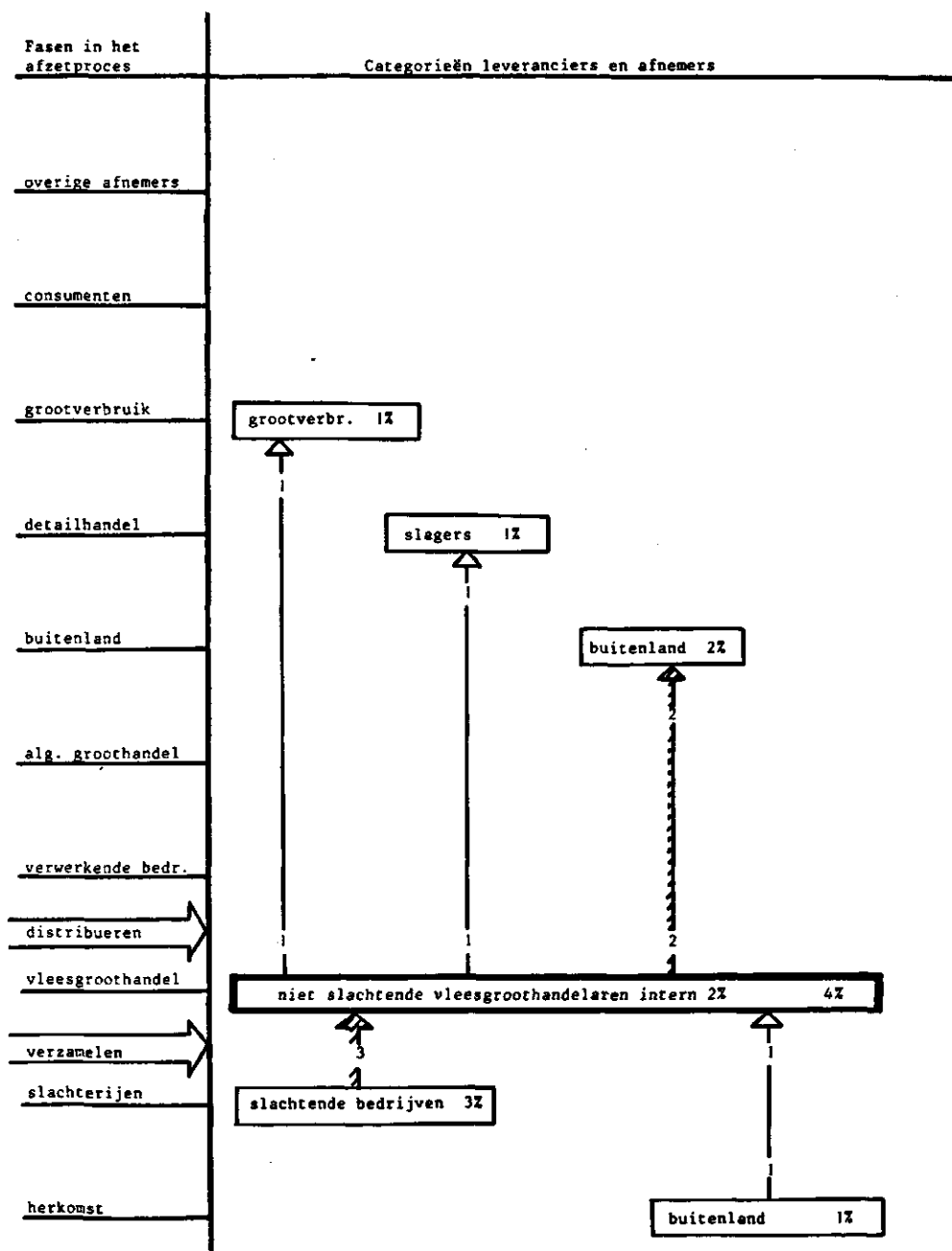
Tabel 3.2 Het aantal kalverslachterijen naar type en hun aandeel in het totaal aantal kalverslachtingen in procenten

	Ondernemingen	Slachtingen
Vleesgroothandel	32	88
Vleeswarenfabrikanten	5	11
Slaggers	300	1

De vier grootste slachterijen zijn gevestigd in het Oosten van ons land. Deze ondernemingen slachten ruim 80% van de kalveren en nemen 90% van de export voor hun rekening. De kleinere ondernemingen richten zich vooral op de binnenlandse markt. Zij zijn vooral in het Westen en Zuiden van ons land gevestigd. De zelfslachtende slaggers komen vooral (ruim 80%) in de regio's West en Noord voor, buiten de grote steden.

Alle zelfslachtende slaggers en de meeste slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten benen een klein deel (3%

Figuur 3.3 Het aan- en verkooppatroon van kalfsvlees bij
niet slachtende vleesgroothandelaren in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 191.400 ton)

van de beschikbare hoeveelheid) van het kalfsvlees uit. Er zijn enkele vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten die ook portioneren. Het grootste deel van het vlees wordt echter in de vorm van helften verkocht (zie tabel 3.3).

Tabel 3.3 De vorm waarin slachtende ondernemingen 1) het kalfsvlees verkopen (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

Helften	80
Deelstukken met been	7
Deelstukken zonder been	6
Vetten	2
Overige eetbare slachtprodukten	3

1) Exclusief de zelfslachtende slagers.

De slachterijen zetten het uit eigen slachtingen verkregen kalfsvlees in hoofdzaak af in het buitenland (zie figuur 3.2). De binnenlandse afzet aan tussenhandelaren als niet slachtende vleesgroothandelaren en algemene groothandelaren is beperkt. De afzet is vrijwel niet op contract vastgelegd. In beperkte mate komt verticale integratie met veehandel, detailhandel of kalvermelkproducenten voor, terwijl integratie van het uitbenen vrijwel algemeen is. Het heeft echter maar betrekking op een klein deel van de totale kalfsvleesomzet.

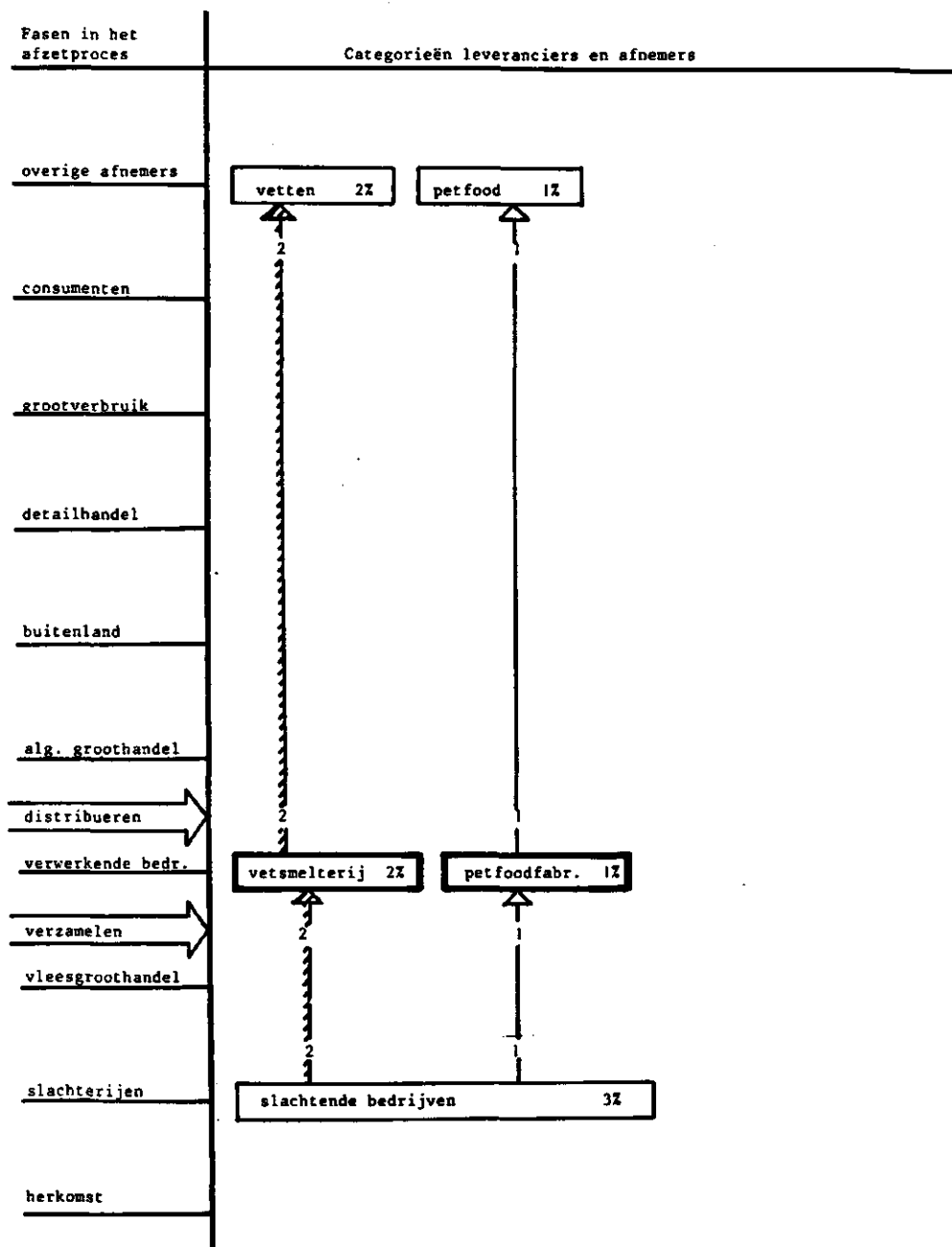
3.3 Niet slachtende vleesgroothandelaren

Het totaal aantal niet slachtende vleesgroothandelaren (473), omvat ook een aantal ondernemingen die tevens vleeswaren produceren. Volgens de enquête zijn 206 vleesgroothandelaren, waarvan er 32 tevens vleeswaren produceren, betrokken bij de afzet van kalfsvlees (zie tabel 3.4). De ondernemingen die ook vleeswaren produceren verwerken overigens nauwelijks kalfsvlees. Allemaal verkochten ze ook kalfsvlees. In totaal verhandelen de

Tabel 3.4 Het totaal aantal niet slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten, dat kalfsvlees verkoopt, en hun betekenis (in procenten van de totale beschikbare hoeveelheid)

	Ondernemingen	Aandeel
Vleesgroothandelaren	174	3
Vleeswarenfabrikanten	32	1

Figuur 3.4 Het aan- en verkooppatroon van kalfsvlees bij
kalfsvlees verwerkende bedrijven in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 191.400 ton)

niet slachtende vleesgroothandelaren ruim 7.600 ton kalfsvlees, dit wil zeggen 4% van de beschikbare hoeveelheid. Het gaat vooral om in het Oosten, Zuiden en Westen van ons land gevestigde kleinere ondernemingen (omzet kleiner dan 150 ton per jaar).

Ongeveer de helft van het door niet slachtende vleesgroot-handelaren gekochte kalfsvlees wordt door hen uitgebeend. Verder portioneert een flink deel (70%) van hen ook kalfsvlees. Hun afzet bestaat dan ook vrijwel uitsluitend uit deelstukken zonder been.

Het afzetpatroon van de niet slachtende op de vleesgroot-handel gespecialiseerde ondernemingen is in ongeveer gelijke mate op het binnenland en het buitenland gericht. (Zie figuur 3.3). Het kalfsvlees kopen de niet-slachtende vleesgroothandelaren vooral bij slachterijen en verder importeren ze een deel. De afzet is nooit, de aankoop vrijwel niet op contract vastgelegd, terwijl verticale integratie betrekking heeft op een beperkt deel van de afgezette hoeveelheid. De vleeswarenfabrikanten zijn nogal eens betrokken bij de vlees(waren)groothandel en soms ook bij de detailhandel.

3.4 Verwerkende ondernemingen

Het kalfsvlees wordt verwerkt door petfoodfabrikanten en vetsmelterijen. De vleeswaren- en snacksfabrikanten verwerken geen kalfsvlees. Slechts een beperkt aantal van de 17 petfood-fabrikanten en de 20 vetsmelterijen verwerkt kalfsvlees inclusief vet. In totaal verwerken deze ondernemingen 3% van de beschikbare hoeveelheid, dat wil zeggen + 5.700 ton kalfsvlees met been (inclusief afsnijvet en overige eetbare slachtprodukten). In deze hoeveelheid zijn niet opgenomen de door slagers in vleeswaren en snacks verwerkte hoeveelheden (circa 350 ton, zie 3.6).

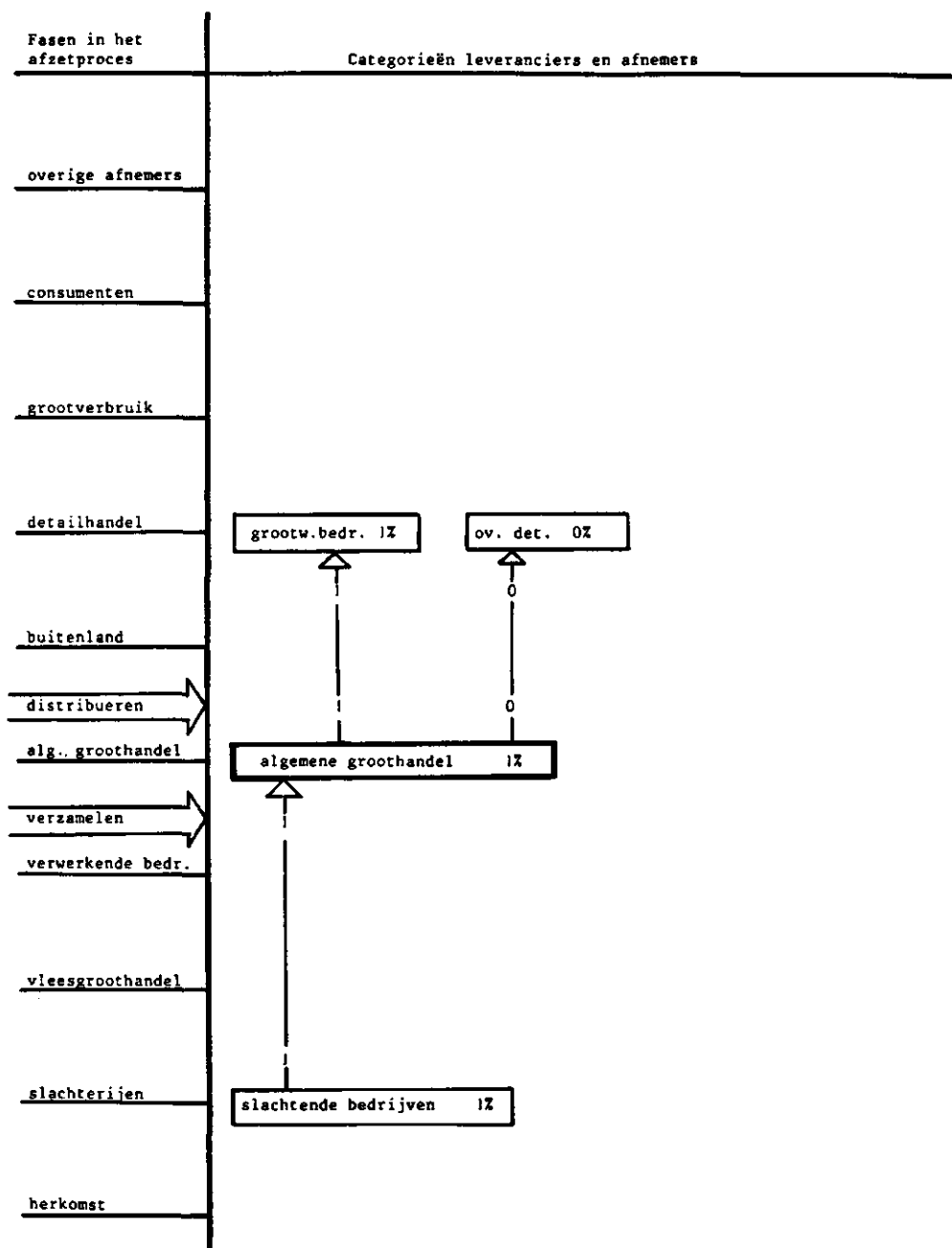
De kalfsvleesverwerkende ondernemingen kopen uitsluitend vet en overige eetbare slachtprodukten aan voor de verwerking.

De kalfsvleesverwerkende ondernemingen kopen het vlees bij slachterijen (zie figuur 3.4). De aankoop is meestal niet contractueel vastgelegd. Vertikale integratie komt bij kalfsvlees verwerkende ondernemingen voor met de vleesgroothandelsfunctie.

3.5 Algemene groothandelaren

Tot deze niet op vleeshandel gespecialiseerde ondernemingen behoren levensmiddelen-groothandelaren, horeca- en grootverbruik-groothandelaren, groothandelaren in voedingsmiddelen en de distributiecentra van grootwinkelbedrijven. In de door deze groep verhandelde hoeveelheden zijn ook de produkten opgenomen waarvoor

Figuur 3.5 Het aan- en verkooppatroon van kalfsvlees bij
algemene groothandelaren in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 191.400 ton)

het Rijskinkoopbureau bemiddelt. In totaal gaat het om 412 ondernemingen, waarvan er 95 in 1986 ook kalfsvlees verhandelden. In totaal verhandelen ze 2.000 ton kalfsvlees (inclusief been), dat wil zeggen 1% van de beschikbare hoeveelheid. De ondernemingen zijn voornamelijk (voor 45%) gevestigd in het Westen van ons land, dat wil zeggen het belangrijkste binnenlandse consumptiegebied.

De algemene groothandelaren benen ongeveer de helft van het verhandelde kalfsvlees uit. Het grootste deel van het kalfsvlees verkopen ze dan ook in de vorm van deelstukken zonder been.

De afzet van de algemene groothandelaren is geheel gericht op de detailhandel (zie figuur 3.5). Deze afzet is nooit contractueel vastgelegd. De aankoop voor een beperkt deel wel. Vertikale integratie komt bij deze groep ondernemingen vooral voor in de vorm van het uitbenen van kalfsvlees.

3.6 Detailhandelaren

Het aantal ondernemingen in de levensmiddelen detailhandel bedraagt ruim 30.000. Met elkaar bezitten deze ondernemingen bijna 37.000 vestigingen. Volgens de enquête verhandelen circa 17.000 detailhandelsondernemingen (pluimvee)vlees, vleeswaren en/of snacks. Het aantal ondernemingen dat volgens de enquête kalfsvlees verhandelt bedraagt ruim 5.400. Met elkaar verhandelen deze ondernemingen 6% van het kalfsvlees dit is bijna 11.500 ton vlees met been (inclusief afsnijvet en overige eetbare slachtprodukten; zie tabel 3.5). Vermeld moet worden, dat de acht grootwinkelondernemingen met elkaar over circa 1.250 vestigingen beschikken. De detaillisten (slagers, grootwinkelbedrijven en overige detaillisten) die kalfsvlees verkopen zijn voor meer dan de helft in het Westen van ons land gevestigd.

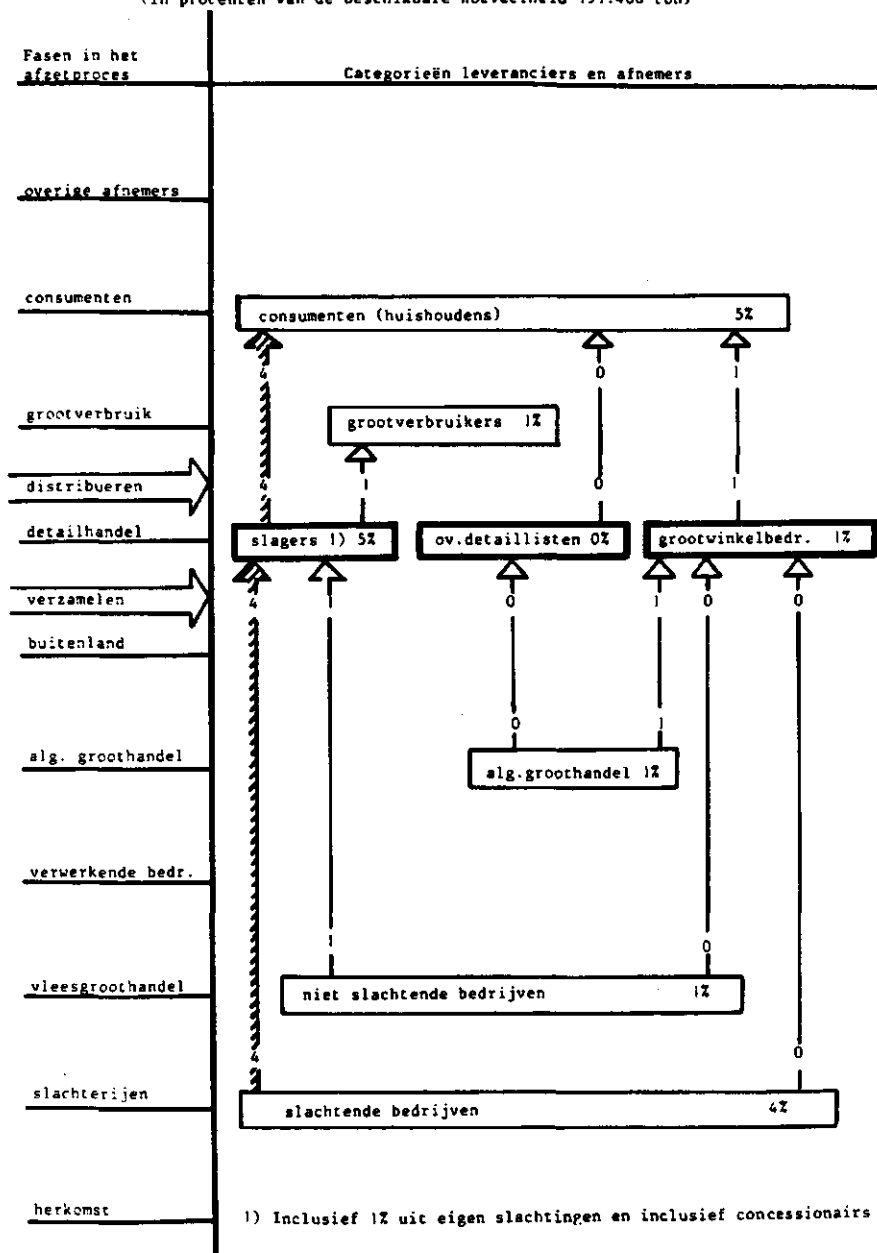
Tabel 3.5 De verschillende detailhandelsondernemingen die kalfsvlees verkopen en hun betekenis (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

	Ondernemingen	Aandeel
Slagers 1)	4.600	5
Grootwinkelbedrijven	8	1
Overige detaillisten	800	0

1) Inclusief concessionairs.

De overige detaillisten vervullen naast de detailhandel geen andere functies. Zij kopen dan ook uitsluitend deelstukken zonder

Figuur 3.6 Het aan- en verkooppatroon van kalfsvlees bij detaillisten in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 191.400 ton)

been aan. De slagers en de grootwinkelbedrijven portioneren een groot deel (85%) van het vlees. Daarnaast zijn er 300 slagers die kalveren slachten. Bovendien benen de slagers en grootwinkelbedrijven een deel (4% van de beschikbare hoeveelheid) uit. Tenslotte zijn er slagers (160) die kalfsvlees (circa 350 ton) verwerken in vleeswaren en snacks. De slagers en grootwinkelbedrijven kopen naast deelstukken zonder been ook helften aan. In tabel 3.6 is weergegeven in welke vorm de detailhandel het kalfsvlees aankoopt.

Tabel 3.6 De vorm waarin detaillisten het kalfsvlees kopen 1) (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

-----	-----
Helften	1
Deelstukken met been	1
Deelstukken zonder been	3
Vetten	0
Overige eetbare slachtprodukten	0
-----	-----

- 1) Exclusief het door slagers uit eigen bedrijf verkregen kalfsvlees (1% van de beschikbare hoeveelheid).

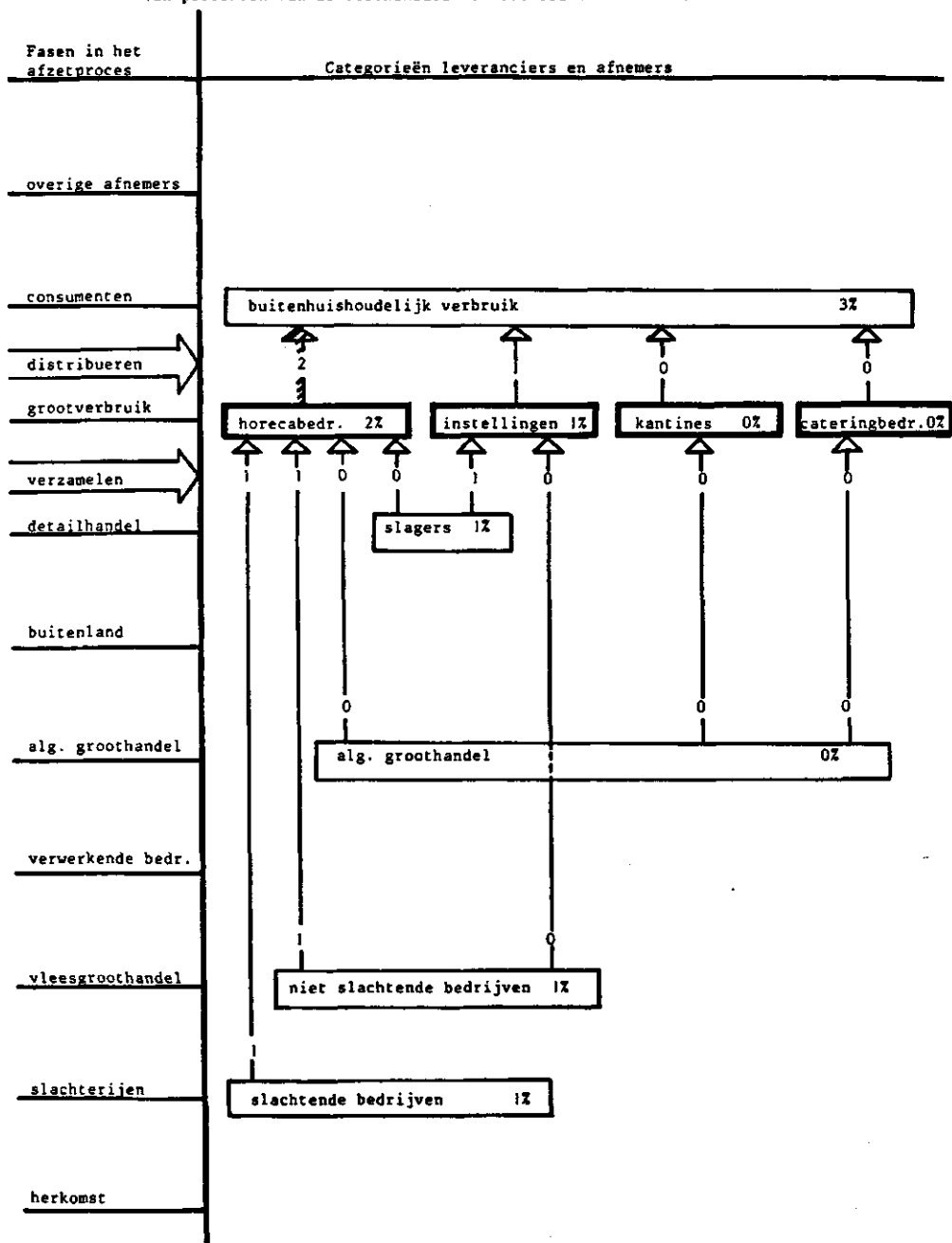
De slagers krijgen een deel van het kalfsvlees (1% van de beschikbare hoeveelheid) uit eigen slachterij. De rest kopen ze bij slachtende en niet slachtende vleesgroothandelaren (zie figuur 3.6). De overige detailhandelsondernemingen kopen vooral van algemene groothandelaren.

De detaillisten zetten het kalfsvlees af aan consumenten en aan grootverbruikers. Deze laatste afzet was voor circa de helft op contract vastgelegd. De aankoop is vrijwel nooit contractueel vastgelegd. Vertikale integratie komt meer voor. Zo slacht een aantal slagers ook kalveren of bereidt vleeswaren en snacks. De grootwinkelbedrijven en overige detaillisten zijn vrijwel niet geïntegreerd.

3.7 Grootverbruikers

Het aantal grootverbruikers dat vlees, vleeswaren of snacks koopt, bedraagt circa 18.000 stuks. Ruim een derde deel daarvan koopt ook kalfsvlees. Het gaat om 6.600 grootverbruikers, die 3% van de beschikbare hoeveelheid kalfsvlees kopen, dat wil zeggen bijna 6.000 ton (zie tabel 3.7). De gemiddeld per onderneming gekochte hoeveelheid kalfsvlees was laag, circa 0,9 ton per jaar. Vergeleken met de bevolking komen in het Zuiden van ons land naar verhouding veel grootverbruikers voor. In dit gebied is bijna een derde deel van de grootverbruikers gevestigd, die met elkaar 35% van de aankoop voor hun rekening nemen.

Figuur 3.7 Het aan- en verkooppatroon van kalfsvlees bij grootverbruikers in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 191.400 ton)

Tabel 3.7 Het aantal grootverbruikers dat kalfsvlees koopt naar type en hun betekenis (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

	Ondernemingen	Aandeel
Horeca totaal	5.100	2
Instellingen	1.200	1
Kantines	100	0
Cateringbedrijven	200	0

Verreweg de meeste grootverbruikers portioneren het kalfsvlees zelf. Ze kopen daartoe vrijwel uitsluitend deelstukken zonder been aan.

De grootverbruikers zetten het kalfsvlees verwerkt in maaltijden of als snack af aan de bij hen komende of verblijvende consumenten (zie figuur 3.7). Binnen het horecasegment zijn de restaurants e.d. het belangrijkste. De aankoop is ten dele (16%) op contract vastgelegd. Het betreft contracten met slagers (zie ook 3.6). Vertikale integratie komt nauwelijks voor.

48

4. Distributie van varkensvlees

4.1 Totaal beeld

Evenals bij de andere vleessoorten zijn bij de distributie van varkensvlees een groot aantal verschillende typen ondernemingen betrokken, die allemaal één of meerdere functies vervullen. De onderscheiden functies zijn weergegeven in figuur 4.1. In deze figuur is de afzetstructuur van varkensvlees (1.553.000 ton, incl. been, afsnijvet en overige eetbare slachtprodukten) weergegeven, alsmede de aankoop van slachtvarkens (17.905.000 stuks). De kleine slachterijen, die de geslachte varkens in hoofdzaak via de eigen winkel aan consumenten leveren, zijn beschouwd als slagers. Aan hen is niet gevraagd van wie ze de varkens kochten. Daardoor is van 3% van de dieren de herkomst onbekend.

Het afzetpatroon van varkensvlees ziet er in grote lijnen als volgt uit: Een belangrijke rol bij de distributie spelen de op vleeshandel gespecialiseerde groothandelaren. Zij slachten niet alleen vrijwel alle varkens, maar nemen ook de gehele export en de binnenlandse afzet aan verwerkende ondernemingen voor hun rekening. Ook verzorgen zij tweederde deel van de toelevering aan detaillisten en grootverbruikers. De algemene groothandel speelt bij de varkensvleesafzet een beperkte rol. Voor huishoudelijke en buitenhuishoudelijke markt is ruim een vierde deel (29%) van het varkensvlees bestemd. Het grootste deel (71%) van het varkensvlees wordt geëxporteerd of verwerkt. De buitenhuishoudelijke markt omvat bijna 40% van de totale binnenlandse afzet.

Het uitbenen van het vlees gebeurt voor bijna de helft door de detailhandel (zie tabel 4.1). Het portioneren van het vlees vindt voor 90% plaats bij de detaillisten.

Tabel 4.1 Verdeling van het uitbenen naar type bedrijf (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

Uitgebeeld door	Aandeel
- detailhandelaren	21
- slachterijen	16
- niet slachtende vleesgroothandelaren	11
- algemene groothandel	2

In produkten, waarin meerdere vleessoorten zijn opgenomen, wordt slechts een zeer klein deel van het varkensvlees verwerkt (zie tabel 4.2).

Tabel 4.2 Betekenis van voorverpakte, vlug- en panklare en samengestelde produkten in procenten van de beschikbare hoeveelheid varkensvlees

Voorverpakt	3
Vlug- en panklare artikelen	1
Samengestelde artikelen	3

De aankoop van slachtvarkens is voor bijna de helft (45%) contractueel vastgelegd. Het betreft voor ruim drievierde deel contracten met veeafzetverenigingen en veehandelaren. De resterende contracten zijn afgesloten met boeren. Bij de distributie van varkensvlees spelen contracten een beperkte rol. Het betreft maar 8% van al het beschikbare varkensvlees. De slachtende vleesgroothandelaren sluiten deze contracten voor de helft af met buitenlandse afnemers en voor een kwart met algemene groothandelaren. De rest sluiten ze af met detailhandelaren en niet slachtende vleesgroothandelaren. Het samenbrengen van de verschillende fasen in één onderneming (verticale integratie) komt nogal eens voor. Vrijwel alle slachterijen zijn betrokken bij de vleesgroothandel en/of benen varkensvlees uit. Integratie van distributie en primaire produktie komt weinig voor.

4.2 Slachterijen

Tot de slachterijen behoren primair ondernemingen, die slachten en daarnaast varkensvlees verkopen, hetzij als groothandelaar, hetzij als detaillist (slager). De eerste groep, bestaande uit ondernemingen die vers vlees afzetten en uit ondernemingen die (tevens) vleeswaren produceren, slacht het grootste deel van de varkens (zie tabel 4.3). In totaal beschikten de slachterijen in 1986 over 99% van al het varkensvlees, dat wil zeggen ruim 1,5 miljoen ton gewicht (inclusief been, vet en overige eetbare slachtprodukten). Het totaal aantal grootslachterijen bedraagt 210 stuks, waaronder 44 ondernemingen die tevens vleeswaren of -vleesconserven bereiden. Het aantal zelfslachtende slaggers bedraagt 1.300. Vergelijkt men deze aantallen met het aantal ondernemingen dat varkens slacht, dan blijkt dat bijna alle slaggers en vleeswarenfabrikanten varkens slachten. Van de vleesgroothandelaren slacht echter minder dan de helft varkens (zie tabel 4.3). De 56 grootste slachterijen (omzet groter dan 15.000 ton varkensvlees per jaar) verhandelen 89% van het beschikbare varkensvlees. Zij zijn gevestigd in het Oosten en Zuiden van het land, de belangrijkste produktiegebieden, en nemen het grootste deel (90%) van de export voor hun rekening. De kleinere ondernemingen richten zich vooral op de binnenlandse markt. Zij zijn vooral in het Westen van ons land gevestigd, het belangrijkste consumptiegebied.

Tabel 4.3 Het aantal varkensslachterijen naar type en hun procentueel aandeel in het totaal aantal varkensslachtingen

	Ondernemingen	Slachtingen
Vleesgroothandelaren	72	65
Vleeswarenfabrikanten	41	32
Zelfslachtende slagers	1.300	3

De slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten benen ook een beperkt deel (16%) van de beschikbare karkassen uit. Ze verkopen dan ook een belangrijk deel (26%) van het vlees in de vorm van helften (zie tabel 4.4). Portioneren van het vlees komt vrijwel uitsluitend voor bij de zelfslachtende slagers.

Tabel 4.4 De vorm waarin slachtende ondernemingen 1) het varkensvlees verkopen (in procenten van de totale beschikbare hoeveelheid)

Deelstukken met been	46
Helften	26
Deelstukken zonder been	15
Vetten	3
Overige eetbare slachtprodukten	6

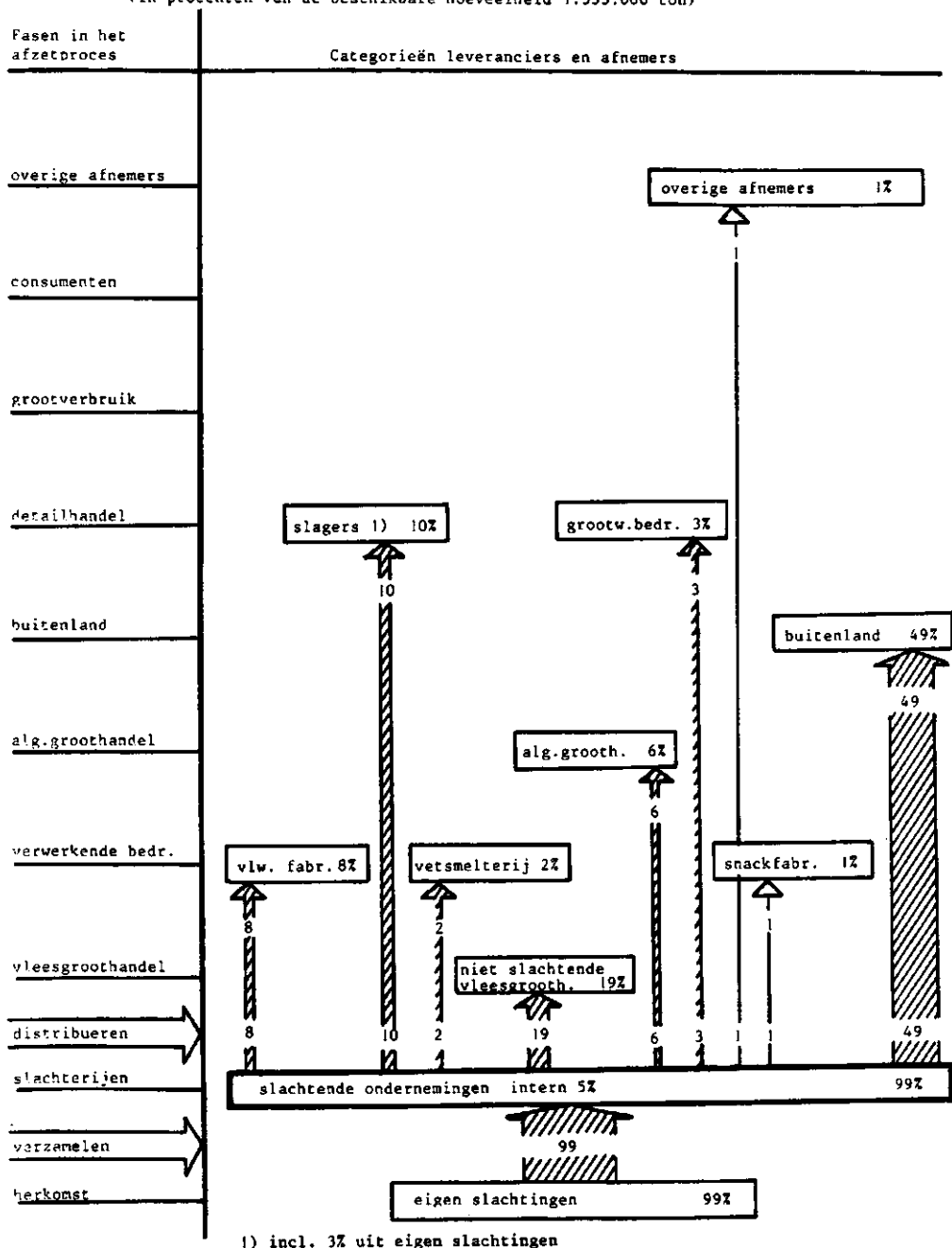
1) Exclusief de zelfslachtende slagers.

De slachterijen zetten het varkensvlees voor de helft af in het buitenland (zie figuur 4.2). De binnenlandse afzet aan tussenhandelaren als niet slachtende vleesgroothandelaren is beperkt. Flinke hoeveelheden worden verder afgezet aan detaillisten en verwerkende ondernemingen. De slachterijen hebben voor een beperkt deel van hun afzet (8% van de beschikbare hoeveelheid) contracten afgesloten en wel voor de helft met het buitenland, voor een kwart met algemene groothandelaren en verder met niet slachtende vleesgroothandelaren en detailhandelaren. Verticale integratie komt in beperkte mate voor in de vorm van eigen slachtveehandels- en detailhandelsactiviteiten. Wel zijn de slachterijen vaak ook betrokken bij de vleesgroothandel en benen ze meestal ook vlees uit.

4.3 Niet slachtende vleesgroothandelaren

Het totaal aantal niet slachtende vleesgroothandelaren bedraagt 473 ondernemingen. Een aantal van hen (103) produceert

Figuur 4.2 Het aan- en verkooppatroon van varkensvlees bij varkensslachtende ondernemingen in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 1.553.000 ton)

(tevens) vleeswaren of -conserven. Van de vleeswarenfabrikanten koopt een flink aantal (53) het varkensvlees uitsluitend ten behoeve van de verwerking in vleeswaren. Volgens de enquête zijn 298 vleesgroothandelaren en 99 vleeswarenfabrieken betrokken bij de afzet van varkensvlees aan derden en de eigen verwerkingseenheid (zie tabel 4.5). Met elkaar verhandelen ze 20% van de beschikbare hoeveelheid varkensvlees, dit is circa 300.000 ton (incl. been, vet en overige eetbare slachtprodukten). De categorie niet slachtende vleesgroothandelaren omvat vooral kleine en middelgrote ondernemingen (jaaromzet kleiner dan 2.000 ton varkensvlees). Zij zijn vooral gevestigd in het Westen en Zuiden van ons land.

Tabel 4.5 Het aantal niet slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten dat varkensvlees verkoopt en hun betekenis (in procenten van de totale beschikbare hoeveelheid)

	Ondernemingen	Aandeel
Vleesgroothandelaren	298	15
Vleeswarenfabrikanten	99	5

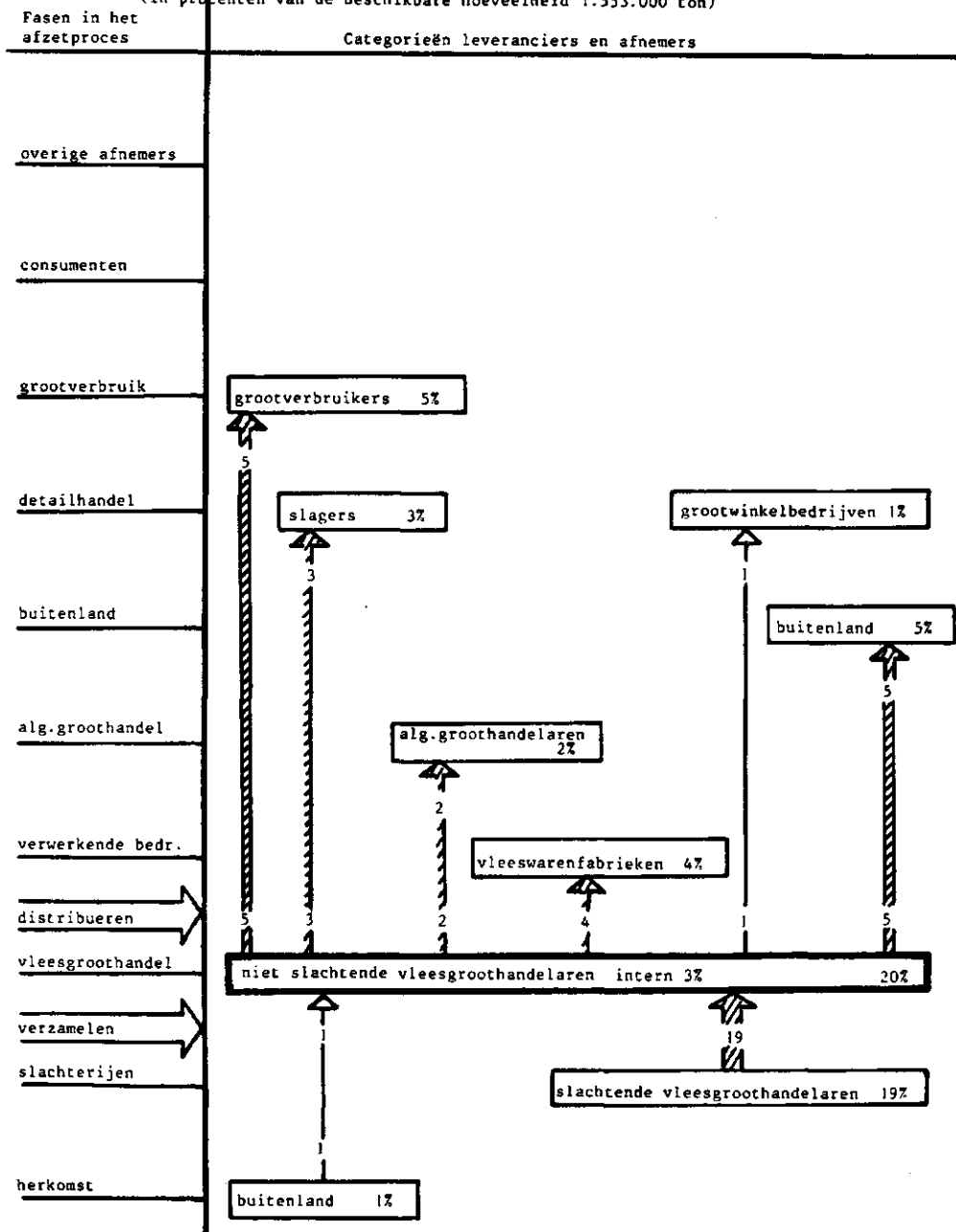
Naast het handelen in varkensvlees benen de niet slachtende vleesgroothandelondernemingen 11% van het beschikbare varkensvlees uit en handelen zij in vleeswaren. Zij verkopen dan ook ruim drievierde deel van het varkensvlees in de vorm van deelstukken zonder been.

Het afzetpatroon van de niet slachtende op de vleesgroothandel gespecialiseerde ondernemingen is in hoofdzaak gericht op detaillisten, buitenland en verwerkende ondernemingen (zie figuur 4.3). De aankoop van het varkensvlees geschiedt bijna geheel bij de slachtende vleesgroothandelaren. Deze aankoop is in beperkte mate (zie ook 4.2) contractueel vastgelegd. Contractuele vastlegging van verkoop komt nauwelijks voor. Verticale integratie met de groothandel in vleeswaren en uitbenen komt vrij vaak voor.

4.4 Verwerkende ondernemingen

Het varkensvlees wordt verwerkt door vleeswarenfabrikanten, snacksfabrikanten en vetsmelterijen. Van de 147 vleeswarenfabrikanten, verwerken er 104 varkensvlees, van de 109 snacksfabrikanten 81, terwijl alle vetsmelterijen (20) varkensvlees verwerken. Het aantal ondernemingen, dat varkensvlees verwerkt bedraagt ruim 200 (zie tabel 4.6). De hoeveelheid varkensvlees die verwerkt wordt is echter beperkt. Het gaat om 15% van de beschikbare hoe-

Figuur 4.3 Het aan- en verkooppatroon van varkensvlees bij
niet slachtende vleesgroothandelaren in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 1.553.000 ton)

veelheid, dat wil zeggen ruim 230.000 ton varkensvlees (incl. been, vet en overige eetbare slachtprodukten). In de in tabel 4.6 vermelde hoeveelheden zijn niet opgenomen de door slagers in vleeswaren verwerkte hoeveelheden (2% van het beschikbare varkensvlees) en evenmin de door slagers en grootverbruikers in snacks verwerkte hoeveelheden (1.100 ton; zie ook 4.6 en 4.7).

Tabel 4.6 Aantal varkensvleesverwerkende ondernemingen en de door hen verwerkte hoeveelheid (in procenten van de beschikbare hoeveelheid varkensvlees)

	Ondernemingen	Verwerkt varkensvlees
Vleeswarenfabrikanten	104	12
Snacksfabrikanten	81	1
Vetsmelterijen	20	2

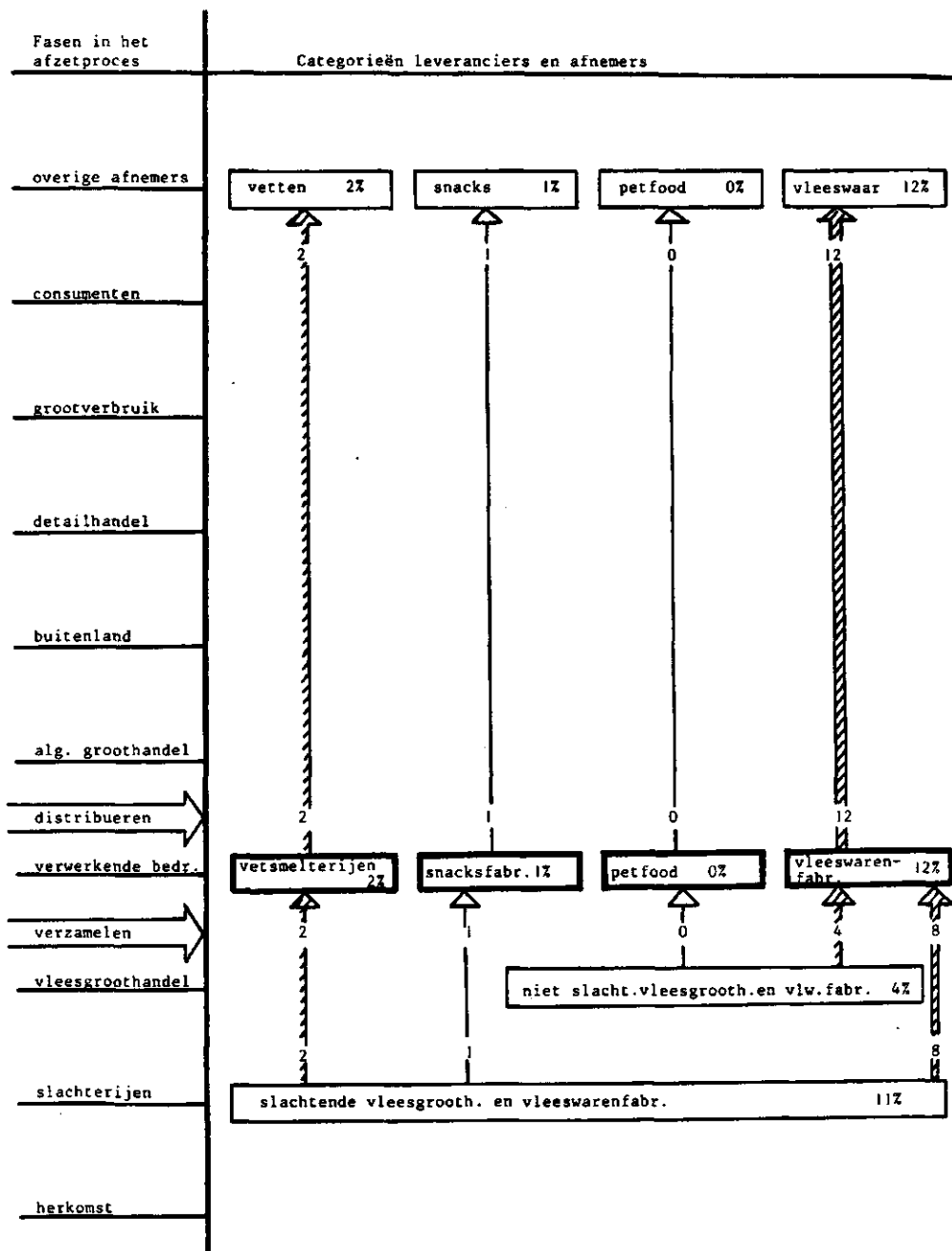
De verwerking is voor een flink deel in handen van een beperkt aantal grote ondernemingen. Zo zijn er 19 grote vleeswarenfabrikanten (jaaromzet groter dan 5.000 ton vleeswaren) die 84% van de totale vleeswarenproductie (310.000 ton vleeswaren in 1986; zie 7.1) voor hun rekening nemen.

De 12 grote snacksfabrikanten (jaaromzet groter dan 1.000 ton snacks) nemen 73% van de totale snacksproductie (87.300 ton vleessnacks in 1986; zie 8.1) voor hun rekening nemen. Deze grote fabrikanten voeren meestal een breed assortiment en exporteren nogal wat vleeswaren en -conserven. De kleinere ondernemingen zijn vaak gespecialiseerd op een beperkt aantal produkten. De vleeswarenfabrikanten zijn voor een flink deel gevestigd in het Westen en Zuiden van ons land en de snacksfabrikanten in het Oosten en Zuiden.

Naast het verwerken van varkensvlees houdt een aantal ondernemingen (54) zich ook bezig met het uitbenen van het vlees. Dit betreft met name de zelfslachtende vleeswarenfabrikanten. Snacksfabrikanten oefenen vrijwel nooit andere functies uit. Het benodigde vlees wordt voor het overgrote deel (80%) gekocht in de vorm van deelstukken zonder been, vetten en overige eetbare slachtprodukten.

De verwerkende ondernemingen kopen het varkensvlees in hoofdzaak bij de slachtende ondernemingen, inclusief eigen slachterijen (zie figuur 4.4). De aankoop van het varkensvlees is voor 1% van de beschikbare hoeveelheid contractueel vastgelegd. Verticale integratie komt bij vleeswarenfabrikanten nogal eens voor. Het gaat vooral om integratie met de vlees(waren)groothandel, uitbenen en het slachten. Bij de snacksfabrikanten komt nauwelijks verticale integratie voor. Slechts enkele ondernemingen hebben tevens een groothandel.

Figuur 4.4 Het aan- en verkooppatroon van varkensvlees bij verwerkende ondernemingen in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 1.553.000 ton)

4.5 Algemene groothandelaren

Deze groep groothandelaren omvat alle niet op de vleesgroothandel gespecialiseerde ondernemingen, zoals levensmiddelengroothandelaren, horeca- en grootverbruikgroothandelaren, groothandelaren in voedingsmiddelen en de distributiecentra van grootwinkelbedrijven. Ook de hoeveelheden waarvoor het Rijksinkoopbureau bemiddelt zijn hierin opgenomen. In totaal gaat het om 412 ondernemingen. Een deel daarvan (157 ondernemingen) verhandelt ook varkensvlees. In totaal verhandelden ze circa 124.000 ton varkensvlees (inclusief been, vet en overige eetbare slachtprodukten), dat wil zeggen 8% van de beschikbare hoeveelheid (zie tabel 4.7). Deze groep ondernemingen bestaat uit kleine en middelgrote ondernemingen (jaaromzet kleiner dan 2.000 ton per jaar varkensvlees). Bijna de helft (42%) van deze ondernemingen is gevestigd in het Zuiden van ons land.

Tabel 4.7 Het aantal algemene groothandelaren dat varkensvlees verkoopt naar type en hun betekenis (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

	Ondernemingen	Aandeel
Levensmiddelengroothandel 1)	45	5
Horecagroothandel	87	3
Grootverbruikgroothandel 2)	25	0

1) Inclusief distributiecentra grootwinkelbedrijven.

2) Inclusief Rijksinkoopbureau.

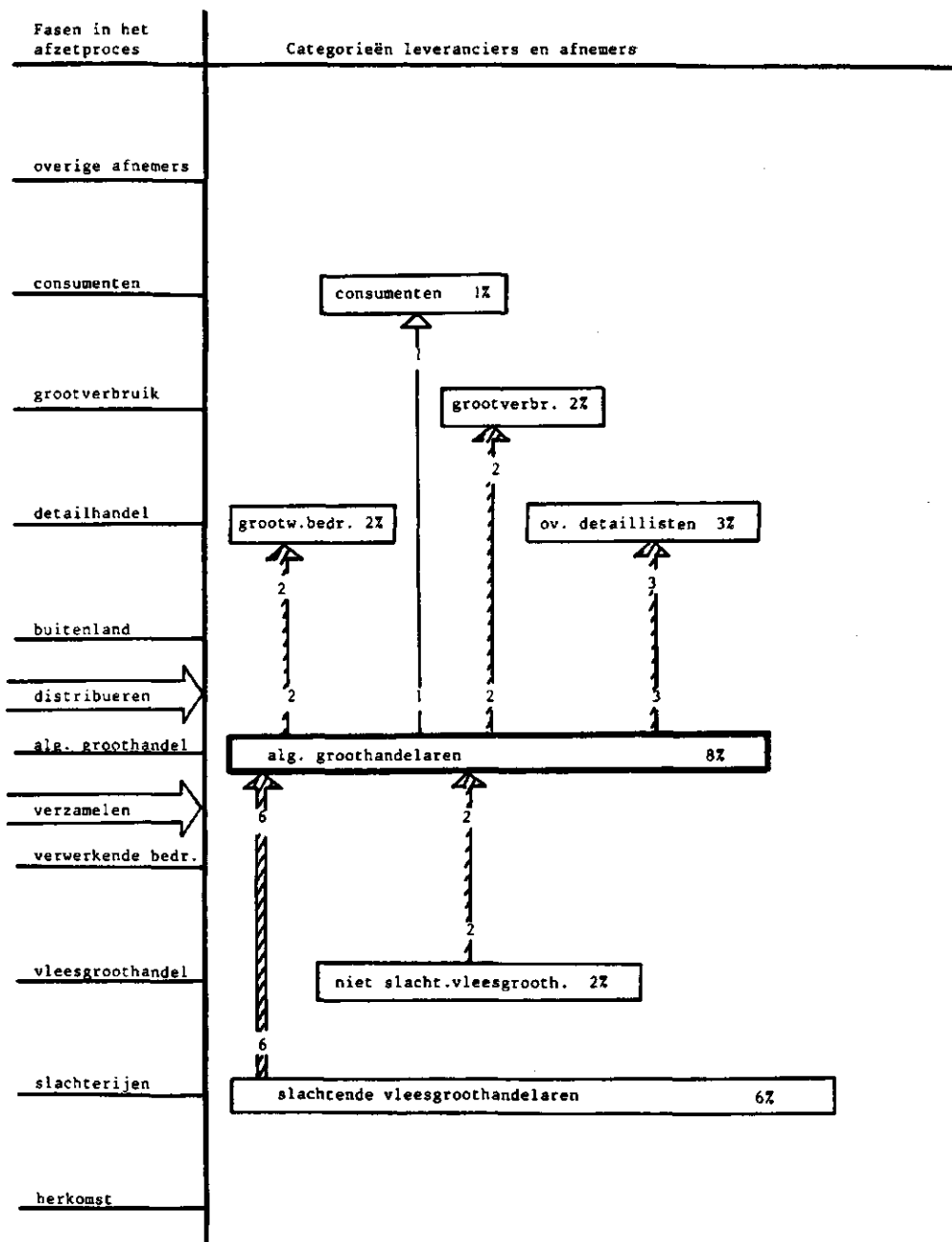
Het overgrote deel van de ondernemingen bewerkt het vlees niet. Enkele tientallen algemene groothandelaren benen varkensvlees uit of portioneren dit. Deze activiteiten omvatten resp. 2% en 1% van de beschikbare hoeveelheid varkensvlees. Het varkensvlees verkopen de algemene groothandelaren, die zich vooral bezighouden met de samenstelling en afzet van een totaal assortiment, meestal in de vorm van deelstukken zonder been.

De afzet van varkensvlees is voor de helft gericht op de detailhandel (zie figuur 4.5). Deze afzet is nooit contractueel vastgelegd. De aankoop daarentegen voor een derde deel wel. Deze contracten zijn afgesloten met slachtende vleesgroothandelaren. Vertikale integratie (uitbenen, portioneren) komt bij deze groep in beperkte mate voor.

4.6 Detailhandelaren

Het aantal ondernemingen in de levensmiddelendetailhandel bedraagt ruim 30.000. Deze ondernemingen bezitten met elkaar bij-

Figuur 4.5 Het aan- en verkooppatroon van varkensvlees bij de algemene groothandelaren in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 1.553.000 ton)

na 37.000 vestigingen. Hiervan verhandelen er volgens de enquêtes circa 17.000 (pluimvee)vlees, vleeswaren en snacks. Het aantal ondernemingen dat varkensvlees verhandelt bedraagt ruim 8.900. Met elkaar verhandelen deze ondernemingen bijna 342.000 ton varkensvlees, dat wil zeggen 22% van de totale hoeveelheid (zie tabel 4.8). Opgemerkt moet worden dat de 8 grootwinkelbedrijven beschikken over 1.250 vestigingen. De detaillisten, die uiteraard gericht zijn op de binnenlandse afzet, zijn voor ruim 40% gevestigd in het Westen van ons land. De zelfslachtende slagers zijn vooral gevestigd op het platteland buiten de randstad.

Tabel 4.8 De verschillende detailhandelsondernemingen die varkensvlees verkopen en hun betekenis (in procenten van de beschikbare hoeveelheid) per type winkel

	Ondernemingen	Aandeel
Slagers 1)	6.650	13
Grootwinkelbedrijven	8	6
Overige detailhandel	2.250	3

1) Inclusief concessionairs.

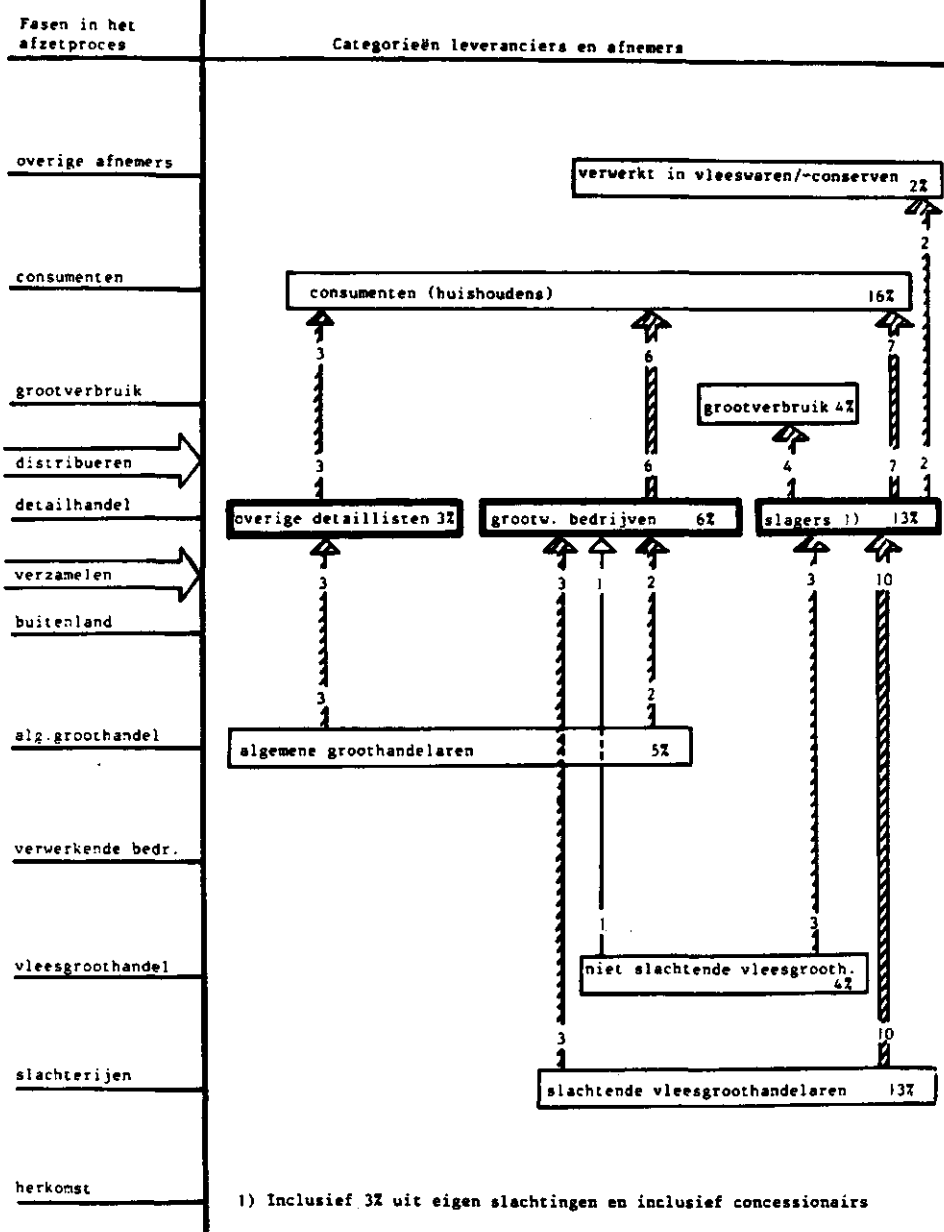
De meeste detaillisten hebben geen andere functie dan verkoop aan consumenten. Een uitzondering vormen de slagers. Ongeveer 20% van hen slacht varkens en 96% van hun beent uit. Verder verwerken ruim 5.100 slagers een deel van het beschikbare varkensvlees. Dit betreft 2% van al het varkensvlees, dat de slagers in hoofdzaak in vleeswaren verwerken. Bovendien verwerken 2.000 slagers een kleine hoeveelheid varkensvlees (600 ton) in snacks. Het totaal aantal slagers dat vleeswaren en snacks produceert bedraagt respectievelijk 5.400 en 2.500.

Tabel 4.9 De vorm waarin detaillisten het varkensvlees kopen 1) (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

	Slagers	Grootwinkel- bedrijven	Overige detaillisten
Helften	3%	2%	0%
Deelstukken met been	2%	1%	0%
Deelstukken zonder been	4%	3%	3%
Overige eetbare slacht- produkten	1%	0%	0%

1) Exclusief de door slagers uit eigen bedrijf verkregen hoeveelheid varkensvlees (3% van de beschikbare hoeveelheid).

Figuur 4.6 Het aan- en verkooppatroon van varkensvlees bij de detailhandel in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 1.553.000 ton)

De grootwinkelbedrijven benen ook vlees uit, de overige detaillisten niet. Deze laatste groep koopt dan ook vrijwel uitsluitend deelstukken aan, de slagers en de grootwinkelbedrijven ook helften. Voor wat de vorm waarin het vlees wordt aangekocht betreft, lijkt het aankooppatroon van deze laatste twee groepen detaillisten sterk op elkaar (zie tabel 4.9).

Naast de consument bedient de detailhandel en met name de slager ook de grootverbruiker (zie figuur 4.6). De afzet aan deze categorie is voor ruim 10% contractueel vastgelegd. De aankoop van het varkensvlees geschiedt grotendeels bij de slachtende ondernemingen, inclusief de 3% uit eigen slachterij. Contractuele vastlegging van de aankoop komt vrijwel niet voor. Vertikale integratie komt meer voor. Zo slachten slagers niet alleen varkens, maar bereidt bijna 80% van hen ook vleeswaren en zijn er 2.500 slagers die snacks bereiden. Bij grootwinkelbedrijven komt integratie met vleeswarenfabrieken voor. De overige detaillisten zijn vrijwel niet geïntegreerd.

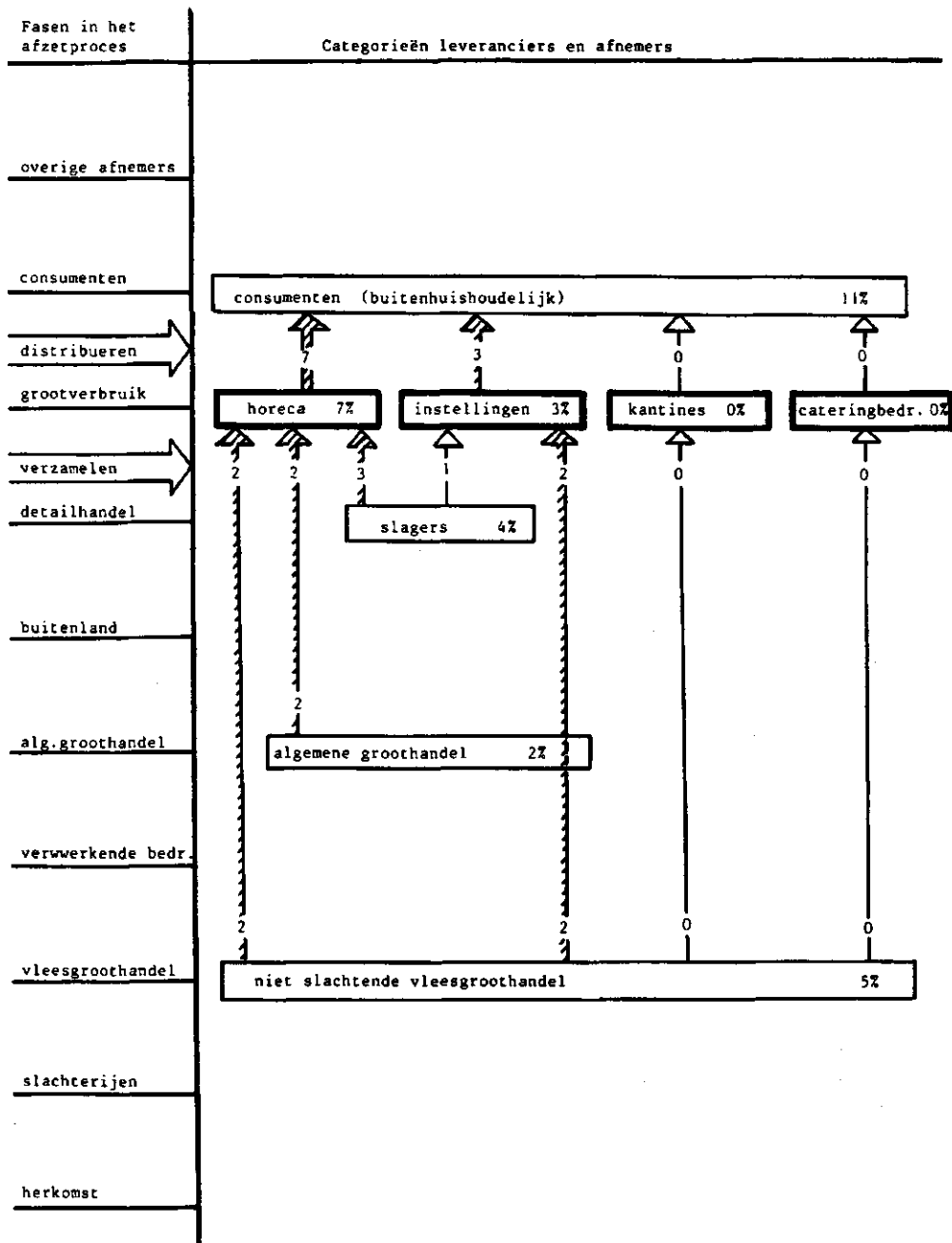
4.7 Grootverbruikers

Het aantal grootverbruikers, dat vlees, vleeswaren of snacks koopt, bedraagt circa 18.000 stuks. Een groot aantal daarvan (15.000) koopt ook varkensvlees. Zij verbruikten in 1986 ruim 170.000 ton varkensvlees, dat wil zeggen 11% van de beschikbare hoeveelheid. De belangrijkste groep bestaat uit horecabedrijven (zie tabel 4.10). De omzet van deze groep komt voor tweederde deel voor rekening van de restaurants e.d., de rest wordt omgezet door cafetaria's en snackbars. De gemiddelde omzet per grootverbruiker bedraagt ruim 11 ton per jaar. In het Zuiden van ons land komen vergeleken met de bevolking relatief veel grootverbruikers voor. In dit gebied is een derde deel van de grootverbruikers gevestigd. Zij nemen 32% van het verbruik voor hun rekening.

Verreweg de meeste grootverbruikers portioneren het varkensvlees zelf. Ze kopen daartoe vrijwel uitsluitend deelstukken zonder been aan.

De grootverbruikers zetten het varkensvlees verwerkt in maaltijden of als snack af aan de bij hen komende of verblijvende consumenten (zie figuur 4.7). De belangrijkste leveranciers van varkensvlees van de grootverbruikers zijn de niet slachtende vleesgroothandelsondernemingen. Daarnaast leveren de slagers ook een flink deel (4% van de beschikbare hoeveelheid) aan de grootverbruikers. De aankoop bij grootwinkelbedrijven en overige detaillisten is beperkt. Deze leveranciers kunnen vermoedelijk niet de service geven, die de slagers bieden met betrekking tot assortimentsbreedte, levering van aanvullende hoeveelheden op elk uur van de dag e.d. De aankoop is ten dele op contract vastgelegd

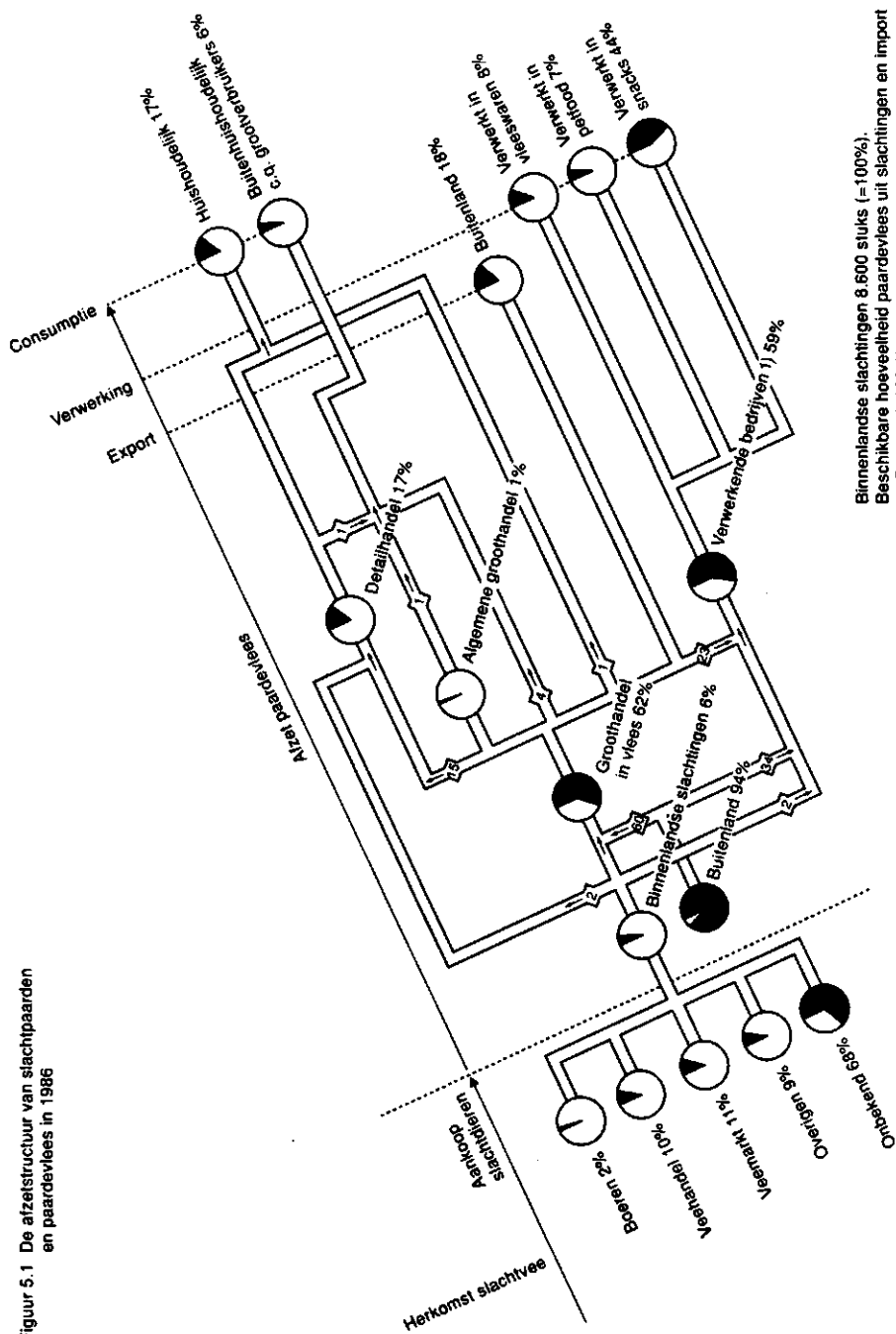
Figuur 4.7 Het aan- en verkooppatroon van varkensvlees bij grootverbruikers in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 1.553.000 ton)

(zie ook 4.6). Vertikale integratie komt nauwelijks voor. Wel zijn er bijna 1.200 ondernemingen die 1.750 ton snacks produceren, waarin varkensvlees verwerkt wordt (500 ton).

Tabel 4.10 Het aantal grootverbruikers dat varkensvlees koopt naar type en hun betekenis (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

	Ondernemingen	Aandeel
Horecabedrijven	11.137	7
Instellingen	1.988	3
Kantines	902	0
Cateringbedrijven	537	1

Binnenlandse slachtingen 8 600 stuks (=100%).
Beschikbare hoeveelheid paardevlees uit slachtingen en import
31 700 ton (=100%).
1) Incl. de hoeveelheid paardevlees die slagers in
vleeswaren verwerken (2%).

5. Distributie van paardevlees

5.1 Totaal beeld

Ook bij de distributie van paardevlees zijn een groot aantal verschillende typen ondernemingen betrokken, die allemaal één of meerdere functies vervullen. De onderscheiden functies zijn weer-gegeven in figuur 5.1. In die figuur is de afzetstructuur in 1986 van paardevlees (31.700 ton, inclusief been, afsnijvet en overige eetbare slachtprodukten) weergegeven, alsmede de aankoop van slachtpaarden (8.589 stuks). De kleine slachterijen, die de geslachte paarden in hoofdzaak via de eigen winkel aan consumenten leveren, zijn beschouwd als slagers. Aan hen is niet gevraagd van wie ze de paarden betrokken. Daardoor is van 68% van de dieren de herkomst onbekend. Hieruit is af te leiden dat de meeste paarden in Nederland worden geslacht door slagers.

Het afzetpatroon van paardevlees ziet er in grote lijnen als volgt uit (zie figuur 5.1). Een belangrijke rol bij de distributie van paardevlees speelt de import uit het buitenland door niet slachtende vleesgroothandelaren en de verwerking van het vlees in snacks. Meer dan 90% van de in Nederland verhandelde hoeveelheid paardevlees is afkomstig uit het buitenland. Hieruit blijkt de geringe betekenis van de binnenlandse slachtingen. Bijna 60% van het paardevlees wordt verwerkt in snacks, vleeswaren en petfood. De betekenis van de algemene groothandel voor de paardevleesafzet is zeer klein en alleen gericht op de grootverbruikers.

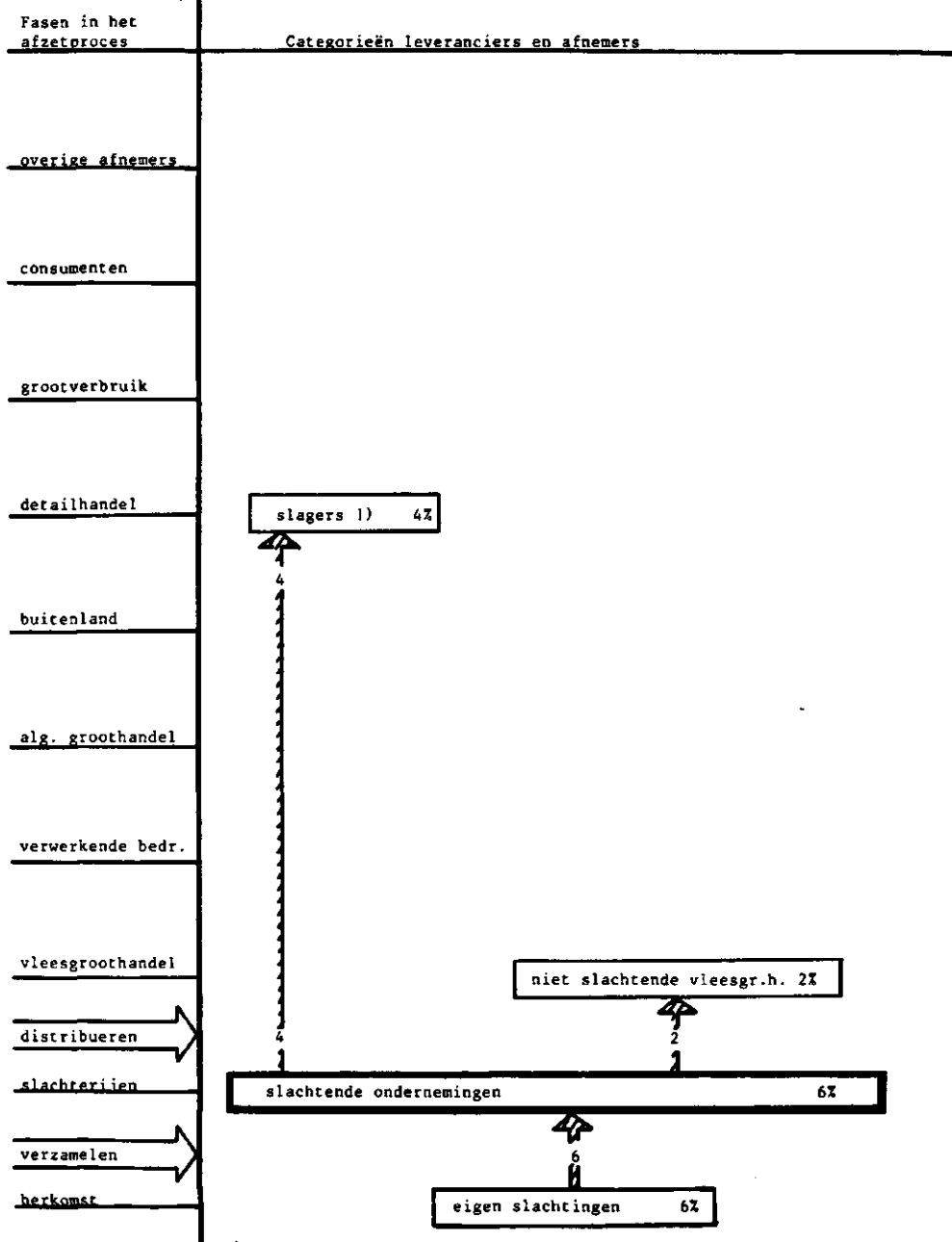
Het uitbenen en portioneren van het paardevlees vindt vooral plaats bij de detaillisten. Een beperkt deel van het paardevlees wordt voorverpakt in consumentenverpakking. In produkten waarin meerdere vleessoorten zijn opgenomen wordt een deel van het paardevlees verwerkt (zie tabel 5.1).

Tabel 5.1 Betekenis van voorverpakte en samengestelde produkten in procenten van de beschikbare hoeveelheid

Voorverpakt	5
Samengestelde artikelen	14

De aankoop van slachtpaarden is niet contractueel vastgelegd. Van het paardevlees wordt echter 10% op contract afgezet. Het betreft hier contracten van snacksfabrikanten met niet slachtende vleesgroothandelaren. Vertikale integratie komt voor bij

Figuur 5.2 Het aan- en verkooppatroon van paardenvlees bij paarden slachtende ondernemingen in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 31.700 ton)

1) Incl. 4% uit eigen slachtingen.

slachtende ondernemingen, die uitbenen en betrokken zijn bij groothandel en detailhandel. Verder zijn de niet slachtende vleesgroothandelaren betrokken bij het uitbenen en de vleeswarenfabrikanten bij de vleesgroothandel.

5.2 Slachterijen

Tot de slachterijen behoren primair ondernemingen, die slachten en daarnaast paardevlees verkopen, hetzij als groothandelaar, hetzij als detaillist (slager). Het totaal aantal grootslachterijen bedraagt 210, waarvan er 44 tevens vleeswaren bereiden. Het aantal zelfslachtende slagers bedraagt 1.300. Vergelijken we deze aantallen met het aantal ondernemingen, dat paarden slacht (zie tabel 5.2), dan blijkt, dat maar een beperkt aantal ondernemingen paarden slacht.

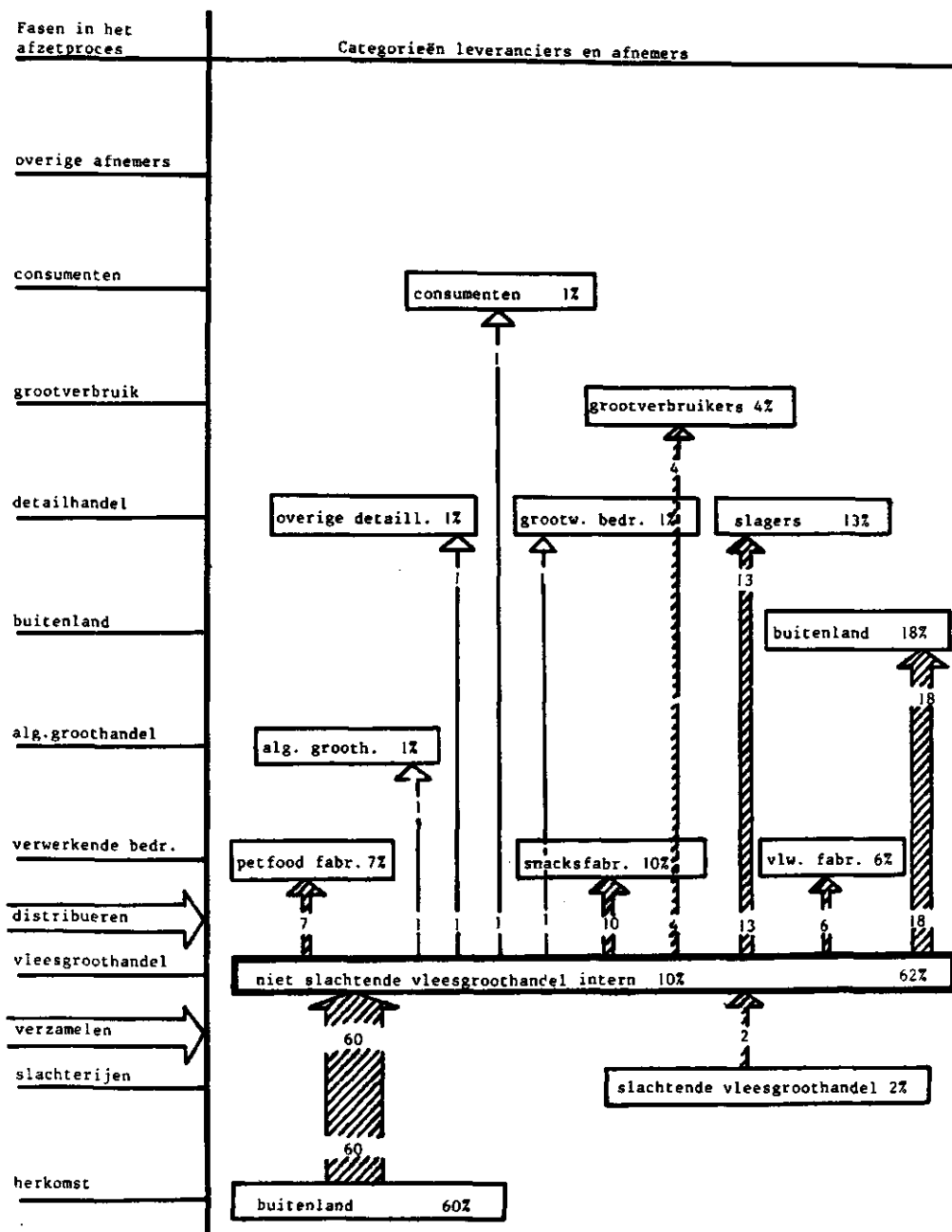
De slagers slachten ruim twee derde deel van de paarden (zie tabel 5.2). In totaal beschikken de slachterijen uit slachtingen over bijna 2.000 ton paardevlees, dat wil zeggen 6% van de beschikbare hoeveelheid. De helft van de slachtende slagers zit in het Westen van ons land. Het zijn kleine ondernemingen (jaaromzet kleiner dan tien ton paardevlees). Ook de helft van de slachtende vleesgroothandelaren is gevestigd in het Westen van ons land. Het zijn voornamelijk kleine ondernemingen (omzet kleiner dan 100 ton per jaar). De betekenis van de slachtende ondernemingen bij de distributie van paardevlees is gering.

Tabel 5.2 Het aantal paardenslachterijen naar type en hun aandeel in het totaal aantal paardenslachtingen in procenten

	Ondernemingen	Slachtingen
Zelfslachtende slagers	200	68
Vleesgroothandelaren	8	32

De meeste slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten benen het paardevlees ook uit. Het betreft nog niet 1% van de beschikbare hoeveelheid paardevlees. Ze verkopen dan ook een belangrijk deel van het vlees in de vorm van kwarten (zie tabel 5.3). Portioneren van het vlees vindt vrijwel uitsluitend plaats bij de zelfslachtende slagers. Zij portioneren alle door hen geslachte paarden.

Figuur 5.3 Het aan- en verkooppatroon van paardenvlees bij niet slachtende vleesgroothandelaren in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 31.700 ton)

Tabel 5.3 De vorm waarin slachtende ondernemingen 1) het paardevlees verkopen (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

Kwartten	1
Deelstukken zonder been	1
Vet	0
Eetbare slachtafvallen	0

1) Exclusief de zelfslachtende slagers.

De slachtende ondernemingen zetten het paardevlees af aan detailhandelaars en niet slachtende vleesgroothandelaars (zie figuur 5.2). De slachterijen hebben geen afzetcontracten afgesloten. Vertikale integratie komt bij hen in beperkte mate voor in de vorm van eigen slachtveehandels- en detailhandelsactiviteiten. Meer algemeen is integratie van het uitbenen.

5.3 Niet slachtende vleesgroothandelaars

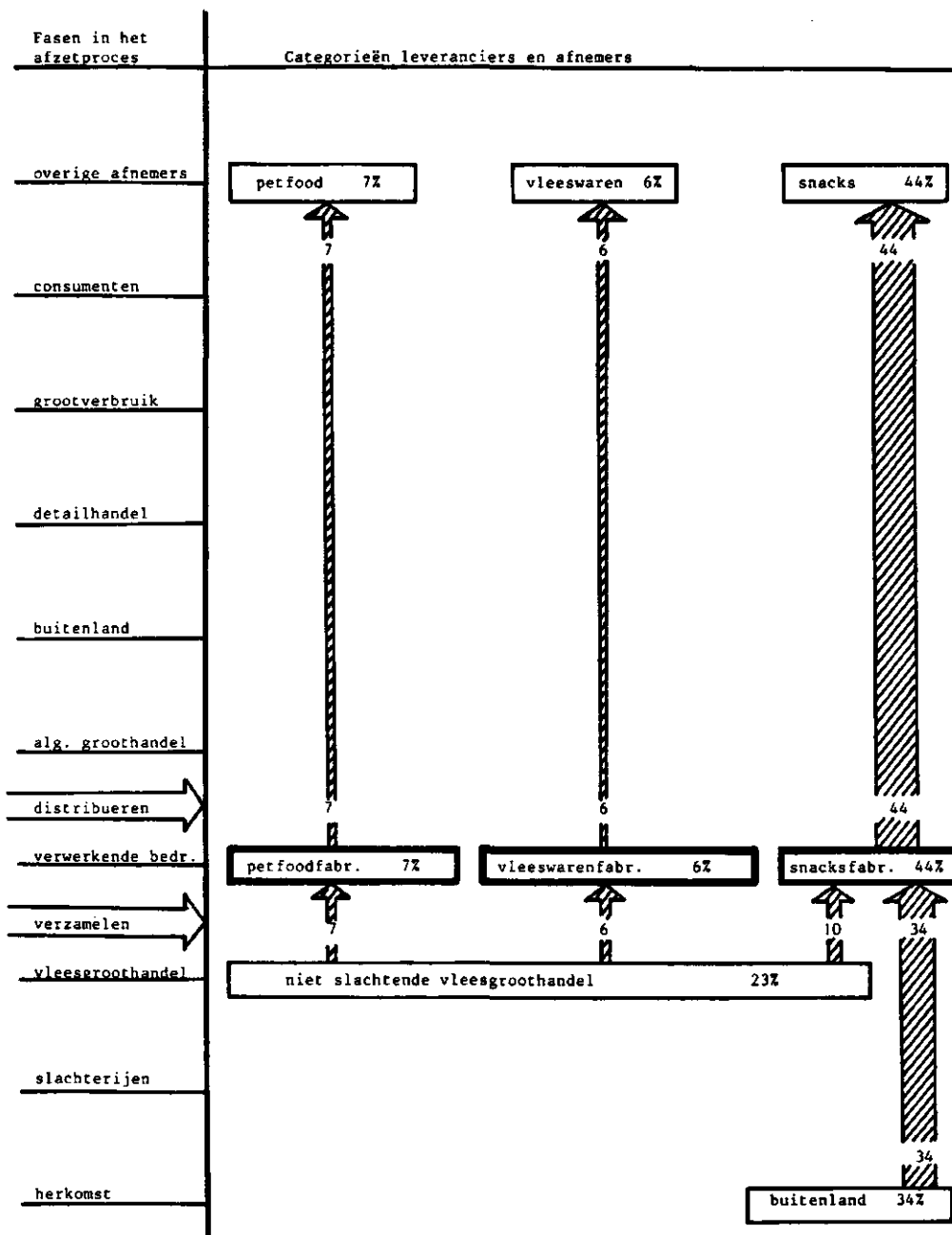
Het totaal aantal niet slachtende vleesgroothandelaars (473) omvat ook een aantal ondernemingen (103) die tevens vleeswaren produceren. Volgens de enquête zijn 99 vleesgroothandelaars, waarvan er 38 tevens vleeswaren produceren, betrokken bij de afzet van paardevlees (zie tabel 5.4). Hieronder zijn 11 vleeswarenfabrikanten, die het paardevlees uitsluitend kochten ten behoeve van de verwerking in vleeswaren. In totaal verhandelen de niet slachtende vleesgroothandelaars in 1986 bijna 20.000 ton paardevlees, dat wil zeggen 62% van de beschikbare hoeveelheid. Het gaat voornamelijk om middelgrote ondernemingen (jaaromzet van 100-500 ton paardevlees). Zij zijn vooral gevestigd in het Westen en Oosten van ons land.

Tabel 5.4 Het totaal aantal niet slachtende vleesgroothandelaars en vleesfabrikanten dat paardevlees verkoopt en hun betekenis in procenten van de beschikbare hoeveelheid

	Ondernemingen	Aandeel
Vleesgroothandelaars	61	39
Vleeswarenfabrikanten	38	23

Naast de groothandel in vlees houdt een aantal ondernemingen zich bezig met het uitbenen van vlees. In totaal benen zij bijna 2% van het beschikbare paardevlees uit. Portioneren van het vlees

Figuur 5.4 Het aan- en verkooppatroon van paardenvlees bij verwerkende ondernemingen in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 31.700 ton)

komt niet voor. Bijna al het vlees wordt verkocht in de vorm van deelstukken zonder been.

De afzet van de niet slachtende vleesgroothandel en vleeswarenfabrikanten is in hoofdzaak gericht op detaillisten, buitenlandse afnemers en verwerkende ondernemingen (zie figuur 5.3). De niet slachtende ondernemingen hebben afzetcontracten afgesloten met snacksfabrikanten voor 10% van het paardevlees. Het meeste paardevlees kopen zij echter in het buitenland. De aankoop is niet contractueel vastgelegd. Bij vleeswarenfabrikanten komt nogal eens vertikale integratie voor met de vleesgroothandel. Vertikale integratie met de detailhandel komt nauwelijks voor.

5.4 Verwerkende ondernemingen

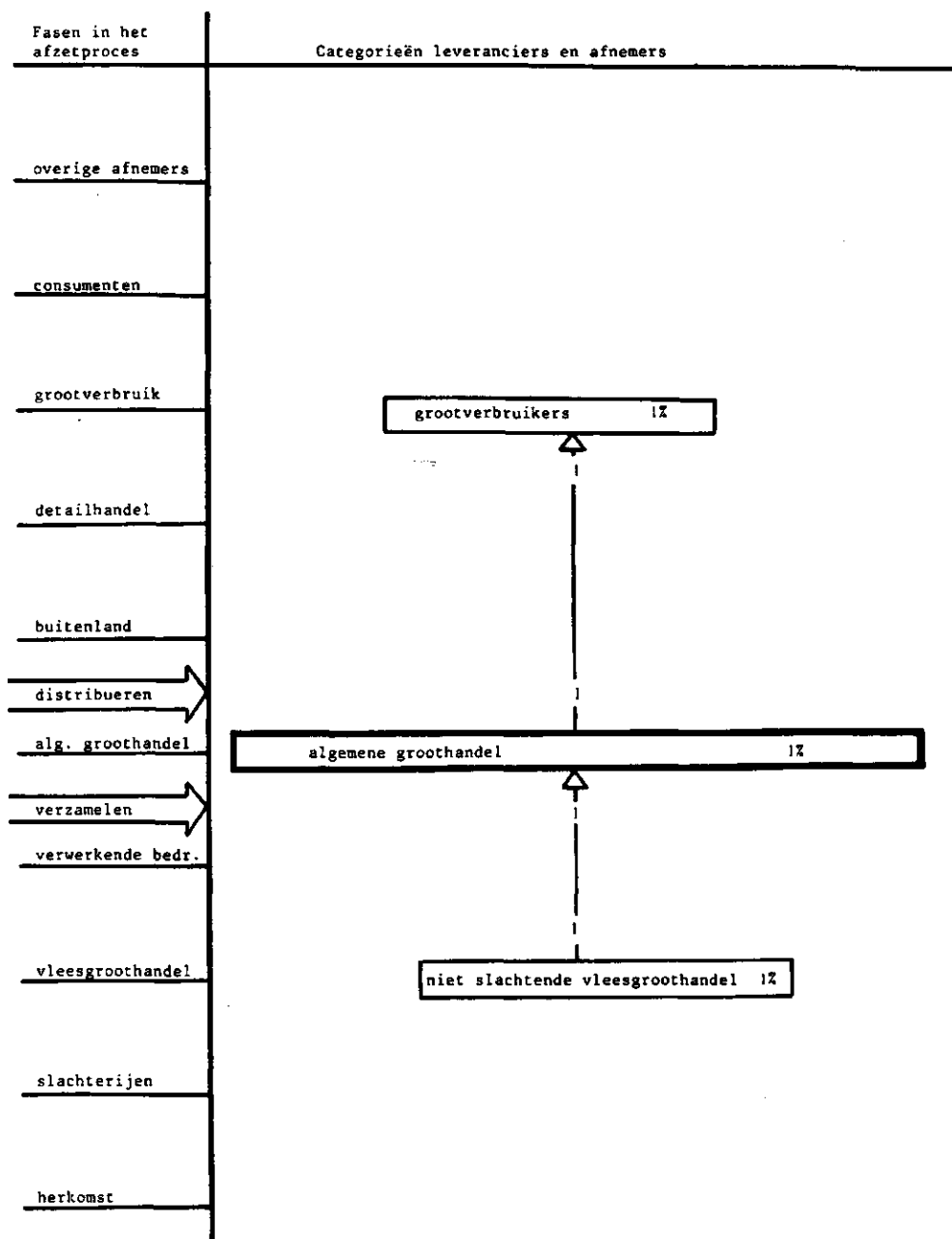
De ondernemingen die paardevlees verwerken behoren tot verschillende categorieën. In de eerste plaats gaat het om vleeswarenfabrikanten. Van de 147 vleeswarenfabrikanten die vlees verwerken, verwerkten er 25 in 1986 ook paardevlees. Ook snacksfabrikanten verwerken vlees. Het betreft in totaal 109 ondernemingen, waarvan er in 1986 19 ook paardevlees verwerkten. Tenslotte wordt nog vlees verwerkt door petfoodfabrikanten. Van de in totaal 17 petfoodfabrikanten die vers vlees verwerken, verwerkten er 7 in 1986 ook paardevlees (zie tabel 5.5). Met elkaar verwerkten deze ondernemingen in 1986 18.000 ton paardevlees (inclusief been, vet en overige eetbare slachtprodukten), dat wil zeggen 57% van de beschikbare hoeveelheid. In de in tabel 5.5 vermelde hoeveelheden zijn de door de slagers in vleeswaren verwerkte hoeveelheden (2% van de beschikbare hoeveelheid) niet opgenomen en evenmin de door slagers en grootverbruikers in snacks verwerkte kleine hoeveelheden (10 ton paardevlees; zie ook 5.6).

Tabel 5.5 Aantal paardevleesverwerkende ondernemingen en de door hen verwerkte hoeveelheid (in procenten van de beschikbare hoeveelheid paardevlees)

	Ondernemingen	Verwerkt paardevlees
Vleeswarenfabrikanten	25	6
Snacksfabrikanten	19	44
Petfoodfabrikanten	7	7

De petfoodfabrikanten komen voor in het Oosten van ons land. De helft van de vleeswarenfabrikanten is gevestigd in het Westen van ons land, terwijl het grootste deel van de snacksfabrikanten in het Zuiden van ons land gevestigd zijn.

Figuur 5.5 Het aan- en verkooppatroon van paardenvlees bij de algemene groothandelaren in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 31.700 ton)

De produktie is voor een flink deel in handen van een beperkt aantal grote ondernemingen. Zo zijn er zes grote vleeswarenfabrikanten (omzet groter dan 5.000 ton vleeswaren per jaar) die 80% van de totale vleeswarenproduktie (65.631 ton vleeswaren) voor hun rekening nemen. Daarnaast zijn er drie grote snacksfabrikanten (omzet groter dan 1.000 ton snacks per jaar) die 75% van de totale snacksproduktie (15.000 ton snacks) voor hun rekening nemen. Deze grote fabrikanten voeren meestal een breed assortiment.

De verwerkende vleeswarenfabrikanten oefenen naast het bereiden van vleeswaren meestal nog de functie van vlees(waren)groot-handelaren uit. De verwerkende snacks- en petfoodfabrikanten oefenen naast het verwerken vrijwel nooit andere functies uit.

De petfoodfabrikanten kopen voor de verwerking uitsluitend overige eetbare slachtprodukten aan, terwijl de vleeswaren- en snacksfabrikanten vrijwel uitsluitend deelstukken zonder been aankopen.

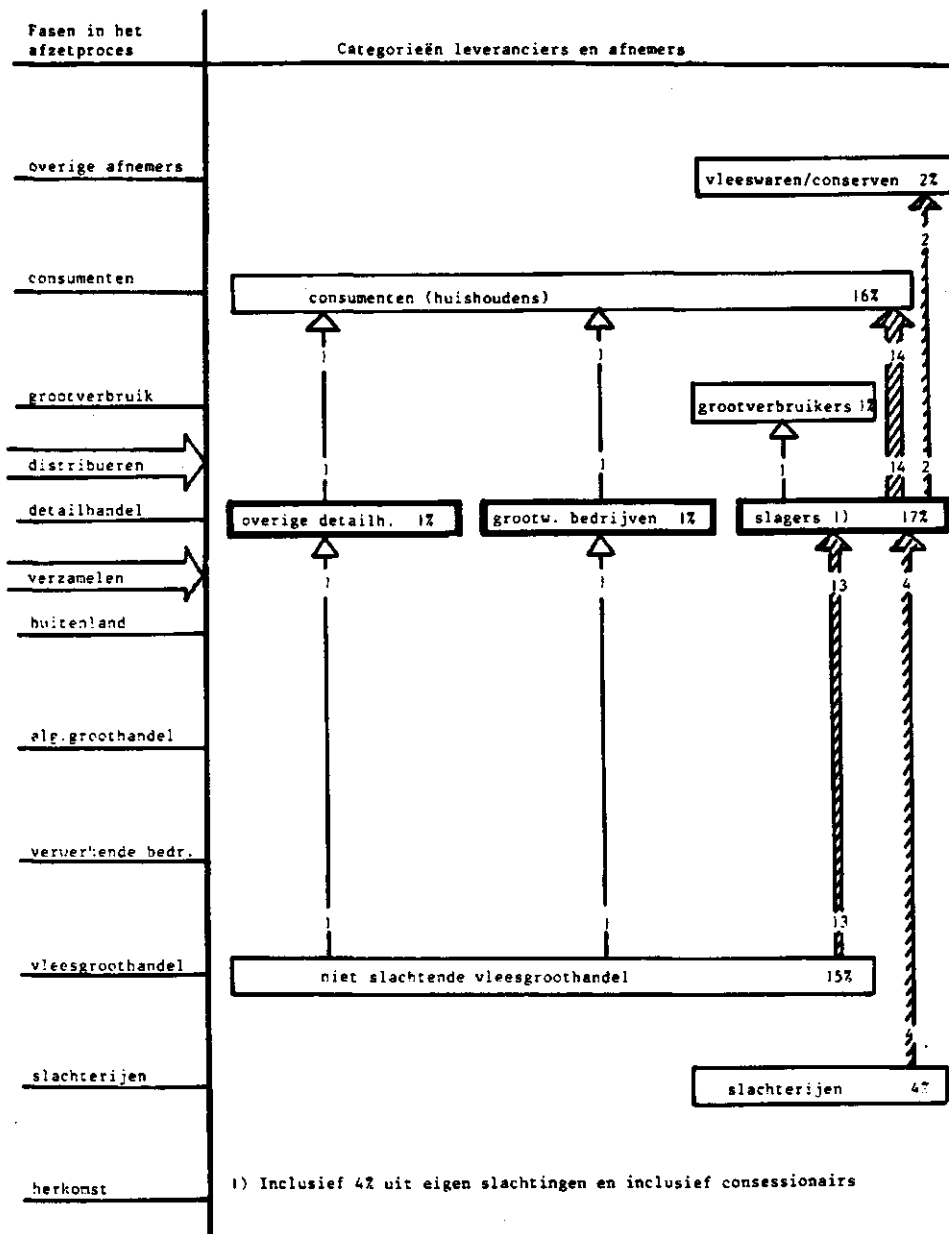
De verwerkende ondernemingen verkrijgen het paardevlees in hoofdzaak uit het buitenland (zie figuur 5.4). De aankoop van het paardevlees door de snacksfabrikanten wordt voor 10% van de beschikbare hoeveelheid contractueel vastgelegd. Het betreft hier contracten met niet slachtende vleesgroothandelaren (zie ook 5.3). Vertikale integratie komt bij de vleeswarenfabrikanten nogal eens voor. Het gaat vooral om integratie met de vlees(waren)-groothandel. De snacks- en petfoodfabrikanten zijn niet vertikaal geïntegreerd.

5.5 Algemene groothandelaren

Deze groep groothandelaren omvat alle niet op de vleesgroothandel gespecialiseerde ondernemingen, zoals levensmiddelengroothandelaren, horeca- en grootverbruikgroothandelaren, groothandelaren in voedingsmiddelen en de distributiecentra van grootwinkelbedrijven. Ook de hoeveelheden waarvoor het Rijksinkoopbureau bemiddelt zijn hierin opgenomen. In totaal gaat het om 412 ondernemingen. Een deel daarvan (35) verhandelt ook paardevlees. Het betreft alleen horecagroothandelaren. Het grootste gedeelte van deze ondernemingen is gevestigd in het Oosten van ons land. Bij het overgrote deel van de ondernemingen worden per jaar betrekkelijk kleine hoeveelheden paardevlees verhandeld. In totaal verhandelen zij ruim 300 ton paardevlees, dat wil zeggen 1% van de beschikbare hoeveelheid.

Behalve het verhandelen van paardevlees verricht het grootste deel van de algemene groothandelaren geen andere bewerkingen aan het vlees. Hun functie is immers het samenstellen en afzetten

Figuur 5.6 Het aan- en verkooppatroon van paardenvlees bij de detailhandelaren in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 31.700 ton)

van een totaal assortiment. Zij verkopen al het paardevlees in de vorm van deelstukken zonder been.

De afzet van de algemene groothandelaren is alleen gericht op de grootverbruikers (zie figuur 5.5). Deze afzet is nooit contractueel vastgelegd. Dit geldt eveneens voor de aankoop van het vlees. Vertikale integratie komt bij deze groep nauwelijks voor.

5.6 Detailhandelaren

Het totaal aantal ondernemingen in de levensmiddelen-detailhandel bedraagt ruim 30.000. Deze ondernemingen bezitten met elkaar bijna 37.000 vestigingen. Volgens de enquêtes verhandelen circa 17.000 detailhandelsondernemingen (pluimvee)vlees, vleeswaren en snacks. Het aantal ondernemingen dat paardevlees verhandelt bedraagt 1.200. Met elkaar verhandelen deze ondernemingen 6.000 ton paardevlees (inclusief been), dat wil zeggen 19% van de beschikbare hoeveelheid (zie tabel 5.6). Opgemerkt moet nog worden, dat de acht grootwinkelbedrijven beschikken over circa 1.250 vestigingen.

Tabel 5.6 De verschillende detailhandelsondernemingen die paardevlees verkopen en hun aandeel (in procenten van de beschikbare hoeveelheid) per type winkel

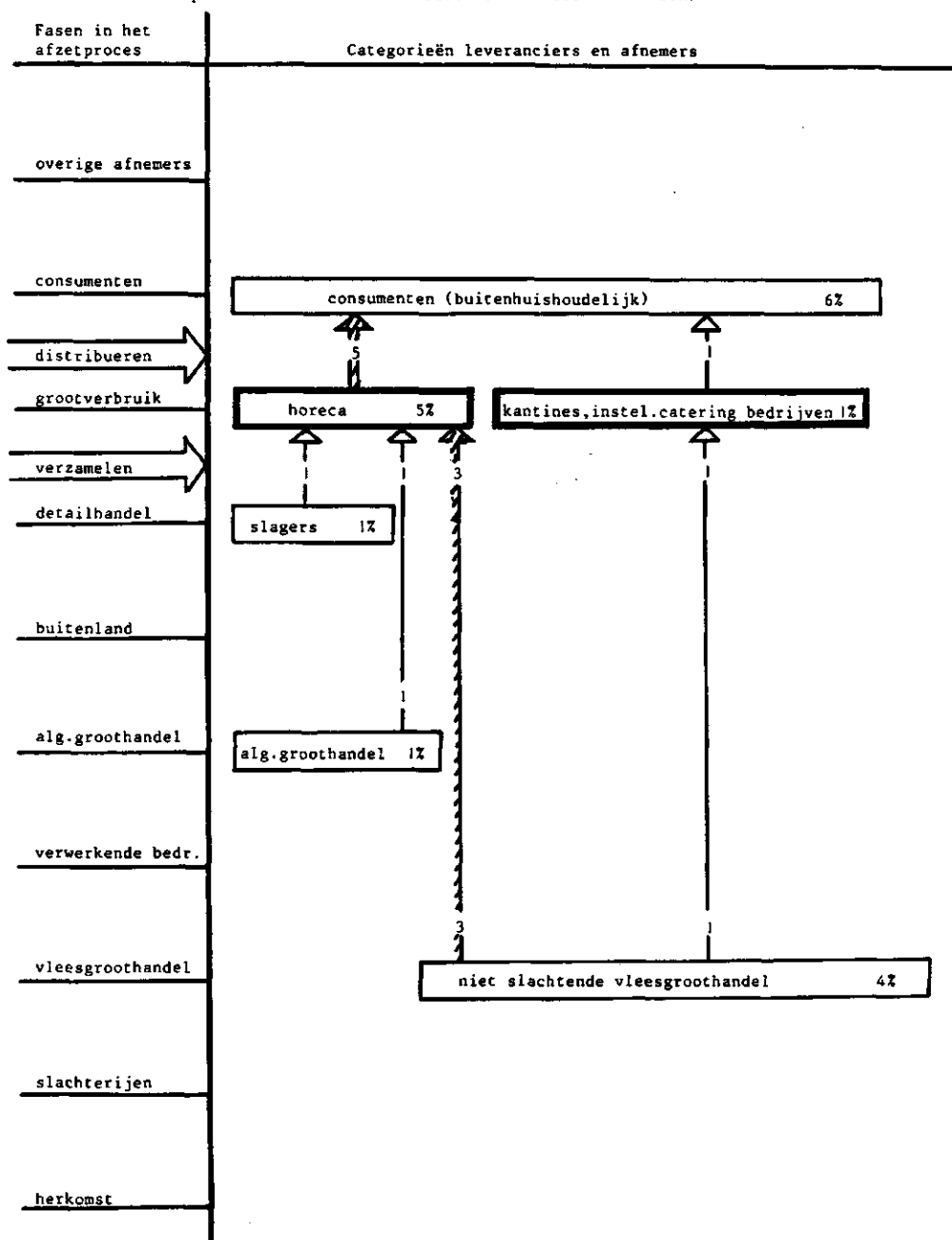
	Ondernemingen	Aandeel
Slagers 1)	977	17
Grootwinkelbedrijven	8	1
Overige detaillisten	223	1

1) Inclusief concessionairs.

Het grootste deel van de paardenslagers zit in het Westen van ons land, waaronder de helft van de zelfslachtende slagers. De overige detaillisten zijn voor een relatief groot deel gevestigd buiten de grote steden. Gemiddeld zetten de detailhandelaren die paardevlees verhandelen, een beperkte hoeveelheid paardevlees af (5 ton per onderneming).

De detailhandel portioneert een flink deel (16%) van het beschikbare paardevlees. De slagers benen ook 2% van het beschikbare vlees uit, slachten paarden en bereiden snacks en vleeswaren. Daarnaast kopen de slagers nog bijna 6.000 slachtpaarden aan. De detaillisten kopen het grootste deel van het paardevlees aan in de vorm van deelstukken zonder been. Voor wat de vorm waarin het vlees wordt aangekocht betreft, lijkt het aankooppatroon van de detaillisten sterk op elkaar (zie tabel 5.7).

Figuur 5.7 Het aan- en verkooppatroon van paardenvlees bij grootverbruikers in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 31.700 ton)

Tabel 5.7 De vorm waarin detaillisten het paardevlees aankopen 1)
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

	Slagers	Grootw. bedrijven	Overige detaill.
Kwarten	2	0	0
Deelstukken zonder been	10	1	1
Vet	0	0	0
Overige eetbare slachtprodukten	1	0	0

1) Exclusief het door slagers uit eigen bedrijf verkregen paardevlees (4% van de beschikbare hoeveelheid).

De zelfslachtende slagers kopen uiteraard slachtpaarden aan. Het paardevlees zetten de detaillisten af aan consumenten en grootverbruikers. Deze laatste groep verkrijgt het paardevlees van de slagers (zie figuur 5.6). Contracten worden bij de afzet van paardevlees niet afgesloten. Dit geldt eveneens voor de aankoop van paardevlees. Integratie komt meer voor. Zo slachten de slagers niet alleen paarden, maar verwerken zij ook paardevlees in vleeswaren en snacks (700 ton; zie ook 5.4).

5.7 Grootverbruikers

Het aantal grootverbruikers, dat vlees, vleeswaren of snacks koopt, bedraagt circa 18.000 stuks. Een klein deel daarvan koopt ook paardevlees. Het gaat om 500 ondernemingen, die met elkaar in 1986 bijna 2.000 ton paardevlees kochten, dat wil zeggen 6% van de beschikbare hoeveelheid.

De horecabedrijven zijn de belangrijkste groep grootverbruikers (zie tabel 5.8). De snackbars nemen het grootste deel (60%) van de omzet van deze groep voor hun rekening. De gemiddelde omzet per grootverbruiker is vrij laag, minder dan 4 ton per jaar.

Tabel 5.8 Het aantal grootverbruikers naar type en hun betekenis
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

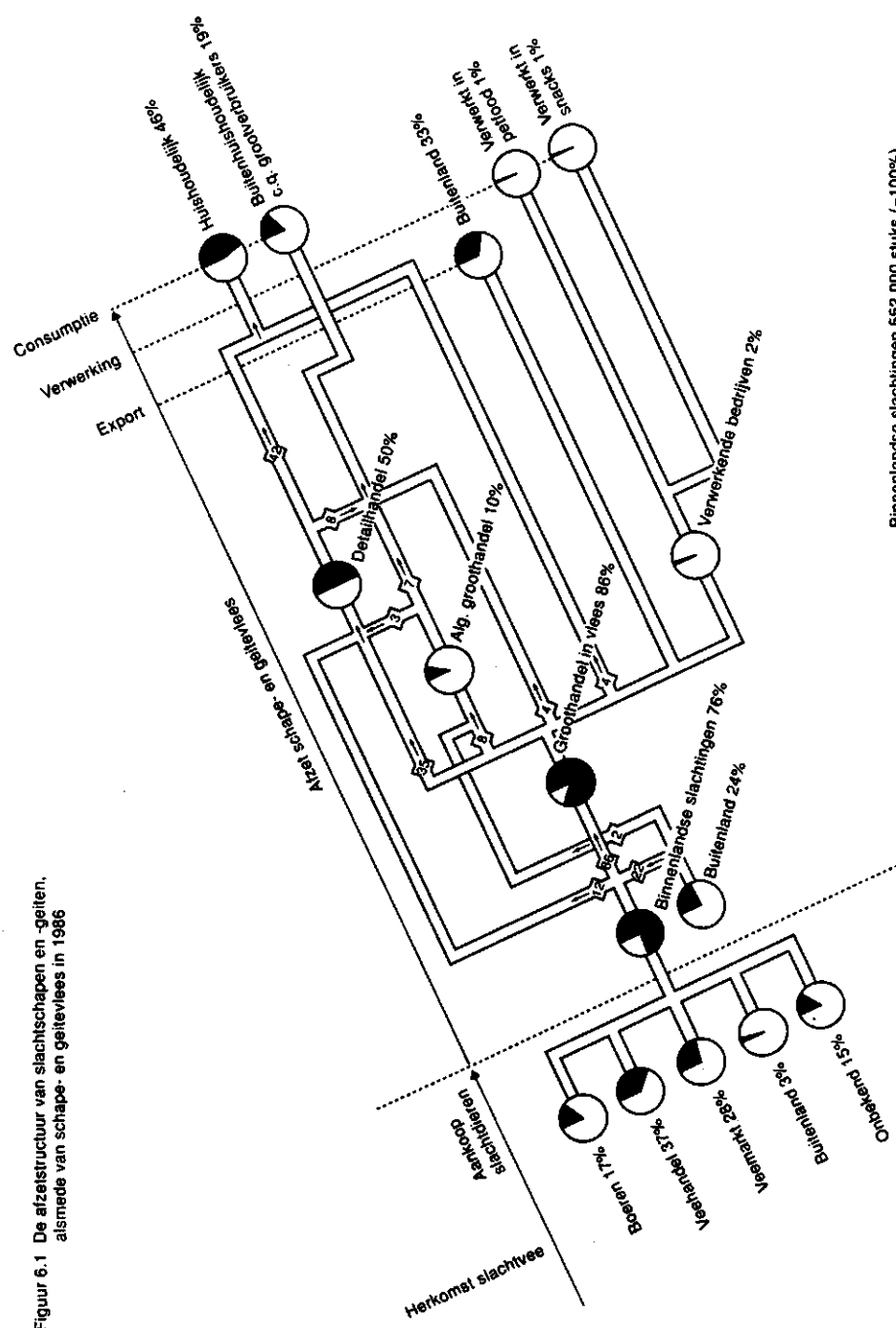
	Ondernemingen	Aandeel
Horeca totaal	350	5
Instellingen	50	0
Kantines	88	1
Cateringbedrijven	12	0

De helft van de grootverbruikers is gevestigd in het Westen van ons land. Vergeleken met de bevolking komen in het Zuiden relatief veel grootverbruikers voor. In dit gebied is een derde deel van de grootverbruikers gevestigd. Zij nemen echter 45% van het verbruik voor hun rekening.

De grootverbruikers houden zich nauwelijks bezig met het bewerken van paardenvlees. Zij kopen dan ook vrijwel uitsluitend deelstukken zonder been aan.

De grootverbruikers leveren het paardenvlees verwerkt in maaltijden of als snack aan consumenten, die bij hen komen of verblijven. Dit paardenvlees kopen zij vooral bij niet slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten (zie figuur 5.7). De aankoop van dit vlees wordt niet contractueel vastgelegd. Vertikale integratie komt nauwelijks voor. Slechts een beperkt aantal horecabedrijven is tevens detaillist.

Figuur 6.1 De afzetstructuur van slachtschapen en -geiten, alsmede van schape- en geitenvlees in 1986

Binnenlandse slachtingen 552.000 stuks (= 100%).
Beschikbare hoeveelheid schape- en geitenvlees uit slachtingen en import 16.600 ton (= 100%).

6. Distributie van schape-, lams- en geitevlees

6.1 Totaal beeld

Ook bij de distributie van schape- en geitevlees zijn een groot aantal verschillende typen ondernemingen betrokken, die allemaal één of meerdere functies vervullen. De onderscheiden functies zijn weergegeven in figuur 6.1. In die figuur is de afzetstructuur in 1986 van schape- en geitevlees (16.600 ton, inclusief been, afsnijvet en overige eetbare slachtprodukten) weergegeven, alsmede de aankoop van slachtschapen en -geiten (552.000 stuks). De afzetstructuur van lamsvlees in 1986, alsmede de aankoop van slachtlammers, is hierin inbegrepen. De kleine slachterijen, die de geslachte schapen en geiten in hoofdzaak via de eigen winkel aan consumenten leveren, zijn beschouwd als slagers. Aan hen is niet gevraagd van wie ze de schapen en geiten betrokken. Daardoor is van 15% van de dieren de herkomst onbekend.

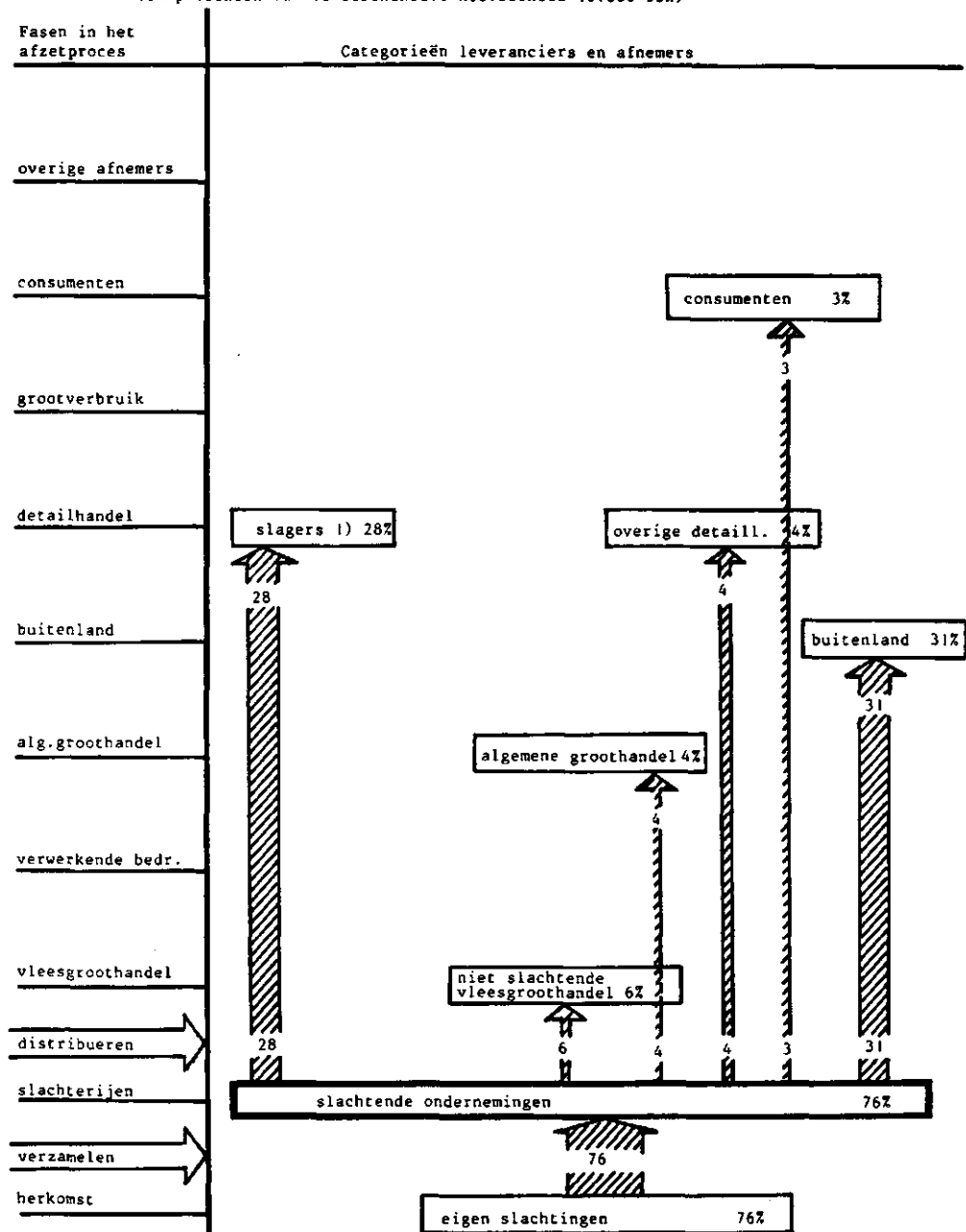
Het afzetpatroon van schape- en geitevlees ziet er in grote lijnen als volgt uit: Een grote rol bij de distributie van schape- en geitevlees speelt de op vlees gespecialiseerde groothandel (zie figuur 6.1). Zij zijn betrokken bij de afzet van ruim vier vijfde deel van het uit slachtingen en import verkregen schape- en geitevlees. De vleesgroothandel neemt de gehele export voor zijn rekening, alsmede de afzet aan verwerkende ondernemingen. Verder is deze groep de belangrijkste toeleverancier van de detailhandel. Binnen de totale detailhandel in schape- en geitevlees speelt de slager een belangrijke rol. De betekenis van de algemene groothandel voor de schape- en geitevleesafzet is beperkt en gericht op detaillisten en op grootverbruikers. De buitenhuishoudelijke markt omvat een vierde deel van de binnenlandse consumptie van schape- en geitevlees.

Het uitbenen en portioneren van het vlees vindt grotendeels plaats bij de detaillisten (slagers en grootwinkelbedrijven). Een beperkt deel (9%) van de beschikbare hoeveelheid van het schape- en geitevlees wordt verpakt in consumentenverpakking. Schape- en geitevlees wordt niet verwerkt in vlug- en panklare artikelen. In samengestelde produkten wordt 1% van het schape- en geitevlees verwerkt (zie tabel 6.1).

Tabel 6.1 Betekenis van voorverpakte en samengestelde produkten in procenten van de beschikbare hoeveelheid

Voorverpakt	9
Samengestelde artikelen	1

Figuur 6.2 Het aan- en verkooppatroon van schape- en geitenvlees bij schapen- en geiten slachtende ondernemingen in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 16.600 ton)

De aankoop van slachtschapen en -geiten is maar in zeer beperkte mate contractueel vastgelegd (1%), terwijl verticale integratie niet voorkomt. De contracten over levering van slachtschapen en -geiten zijn uitsluitend afgesloten met veeafzetverenigingen. Bij de distributie van schape- en geitenvlees spelen contracten nauwelijks een rol. Voor 3% van de beschikbare hoeveelheid hebben slagers contracten afgesloten met horecaondernemingen. De afzet van dit vlees heeft maar voor een beperkt deel plaats binnen vertikaal geïntegreerde ondernemingen. Het betreft vooral integratie van uitbenen en portioneren door de groothandel.

6.2 Slachterijen

Tot de slachterijen behoren primair ondernemingen, die slachten en daarnaast schape- en geitenvlees verkopen, hetzij als groothandelaar, hetzij als detaillist (slager). In totaal beschikken de slachterijen uit slachtingen over bijna 13.000 ton schape- en geitenvlees, dat wil zeggen 76% van de beschikbare hoeveelheid. Het totaal aantal grootslachterijen bedraagt 210, waarvan er 44 tevens vleeswaren produceren. Er zijn verder 1.300 zelfslachtende slagers. Vergelijking van deze aantallen met die van tabel 6.2, laat zien dat maar een beperkt aantal ondernemingen betrokken is bij de slachting van schapen en geiten. Van de slachtende vleeswarenfabrikanten verwerkt er geen enkele het schape- en geitenvlees in vleeswaren.

De vleesgroothandelaren slachten het grootste deel van de schapen en geiten (zie tabel 6.2). De 8 grootste slachterijen (omzet meer dan 100 ton schape- en geitenvlees per jaar) verhandelen 62% van de beschikbare hoeveelheid. Deze grote ondernemingen zijn gevestigd in het Westen en Zuiden van ons land en nemen de gehele export voor hun rekening. Daarnaast zijn er een groot aantal kleine en middelgrote ondernemingen, die zich richten op de binnenlandse markt. Zij komen relatief vaak voor in het Oosten en Westen van ons land.

Tabel 6.2 Het aantal schapen- en geitenslachterijen naar type hun aandeel in het totaal aantal slachtingen van schapen en geiten in procenten

	Ondernemingen	Slachtingen
Vleesgroothandel	18	74
Vleeswarenfabrikanten	8	11
Slagers	700	15

[illegible]

Naast het slachten van schapen en geiten houden de meeste slachterijen zich ook bezig met het uitbenen van vlees. In totaal benen zij 4% van de beschikbare hoeveelheid uit. Portioneren van het vlees komt vrijwel uitsluitend voor bij zelfslachtende slagers. Zij portioneren alle door hen geslachte schapen en geiten. De slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten verkopen echter het grootste deel van het vlees in de vorm van karkassen (zie tabel 6.3).

Tabel 6.3 De vorm waarin slachtende ondernemingen 1) het schape- en geitevlees verkopen (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

Karkassen	38
Deelstukken met been	18
Deelstukken zonder been	4
Overige eetbare slachtprodukten	4

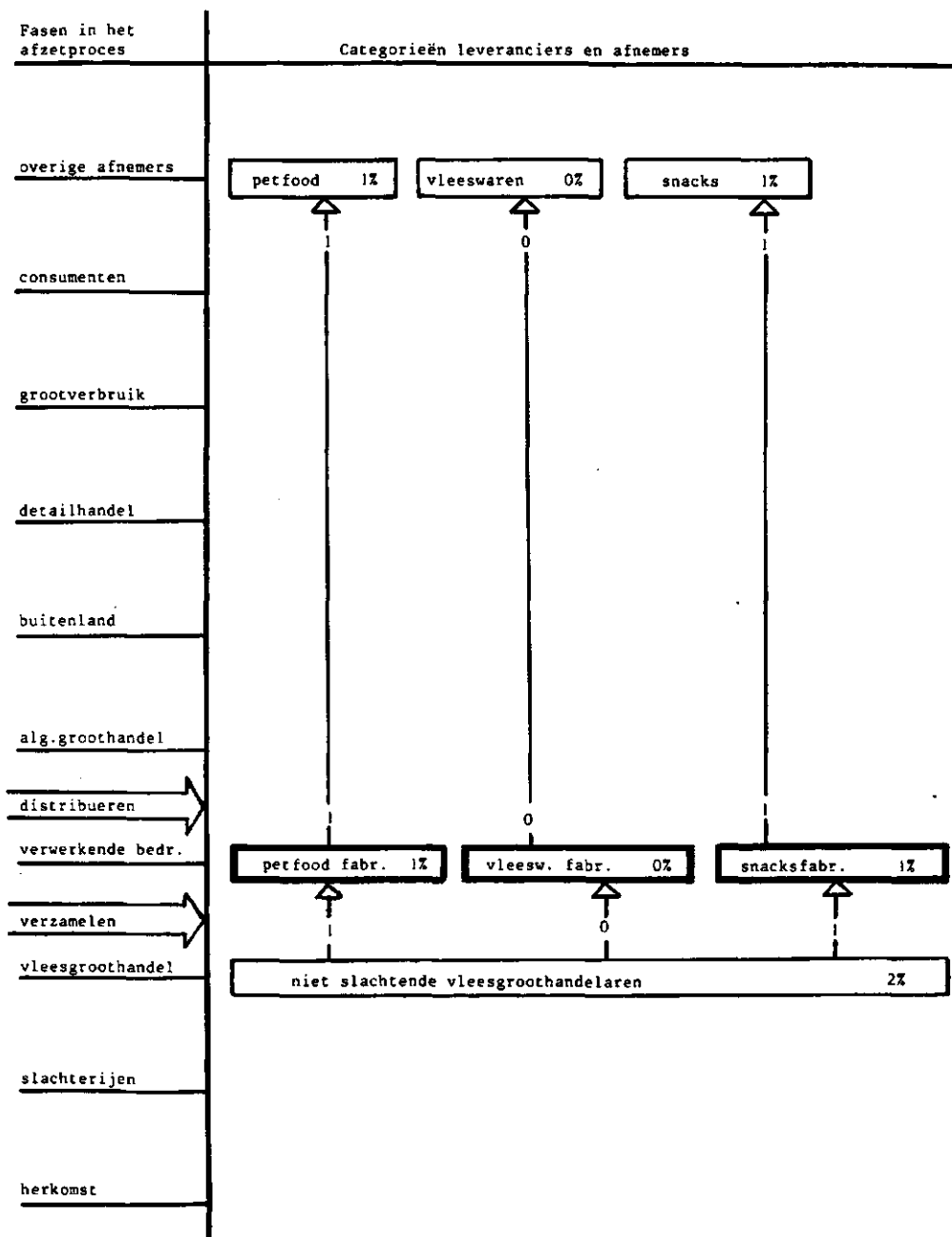
1) Exclusief de zelfslachtende slagers.

Het afzetpatroon van de slachtende ondernemingen is in hoofdzaak gericht op buitenlandse afnemers en detaillisten (zie figuur 6.2). De aankoop van slachtschapen en -geiten is voor een zeer klein deel (1%) contractueel vastgelegd. Deze contracten zijn afgesloten met veeafzetverenigingen. Bij de distributie van het schape- en geitevlees spelen contracten geen rol. Vertikale integratie komt bij de slachtende ondernemingen in beperkte mate voor in de vorm van eigen slachtveehandels- en detailhandelsactiviteiten. Meer algemeen is de integratie van uitbenen.

6.3 Niet slachtende vleesgroothandelaren

Het totaal aantal niet slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten (473) omvat ook 103 ondernemingen die tevens vleeswaren produceren. Volgens de enquête zijn 143 vleesgroothandelaren waarvan er tevens 43 vleeswaren produceren, betrokken bij de afzet van schape- en geitevlees (zie tabel 6.4). Hieronder zijn drie vleeswarenfabrikanten die het schape- en geitevlees uitsluitend kochten ten behoeve van de verwerking in vleeswaren. In totaal verhandelden zij in 1986 ruim 4.600 ton schape- en geitevlees, dat wil zeggen 28% van de beschikbare hoeveelheid. De niet slachtende vleesgroothandel in schape- en geitevlees bestaat gezien het aantal ondernemingen en de omgezette hoeveelheid vooral kleinere en middelgrote ondernemingen (jaaronzet kleiner dan 100 ton schape- en geitevlees). De helft van deze ondernemingen is gevestigd in het Westen van ons land. In het Noorden van ons land komen ze niet voor.

Figuur 6.4 Het aan- en verkooppatroon van schape- en geitevlees bij verwerkende ondernemingen in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 16.600 ton)

Tabel 6.4 Het aantal niet slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten dat schape- en geitevlees verkoopt en hun betekenis in procenten van de beschikbare hoeveelheid

	Ondernemingen	Aandeel
Vleesgroothandelaren	100	24
Vleeswarenfabrikanten	43	4

Naast de groothandel in vlees en het bereiden van vleeswaren is de belangrijkste functie van de niet slachtende vleesgroothandel het portioneren van vlees. Het betreft 7% van de beschikbare hoeveelheid. Deze groep beent nauwelijks vlees uit. De niet slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten verkopen dan ook de helft van het schape- en geitevlees in de vorm van deelstukken met been (zie tabel 6.5).

Tabel 6.5 De vorm waarin niet slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten het schape- en geitevlees verkopen (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

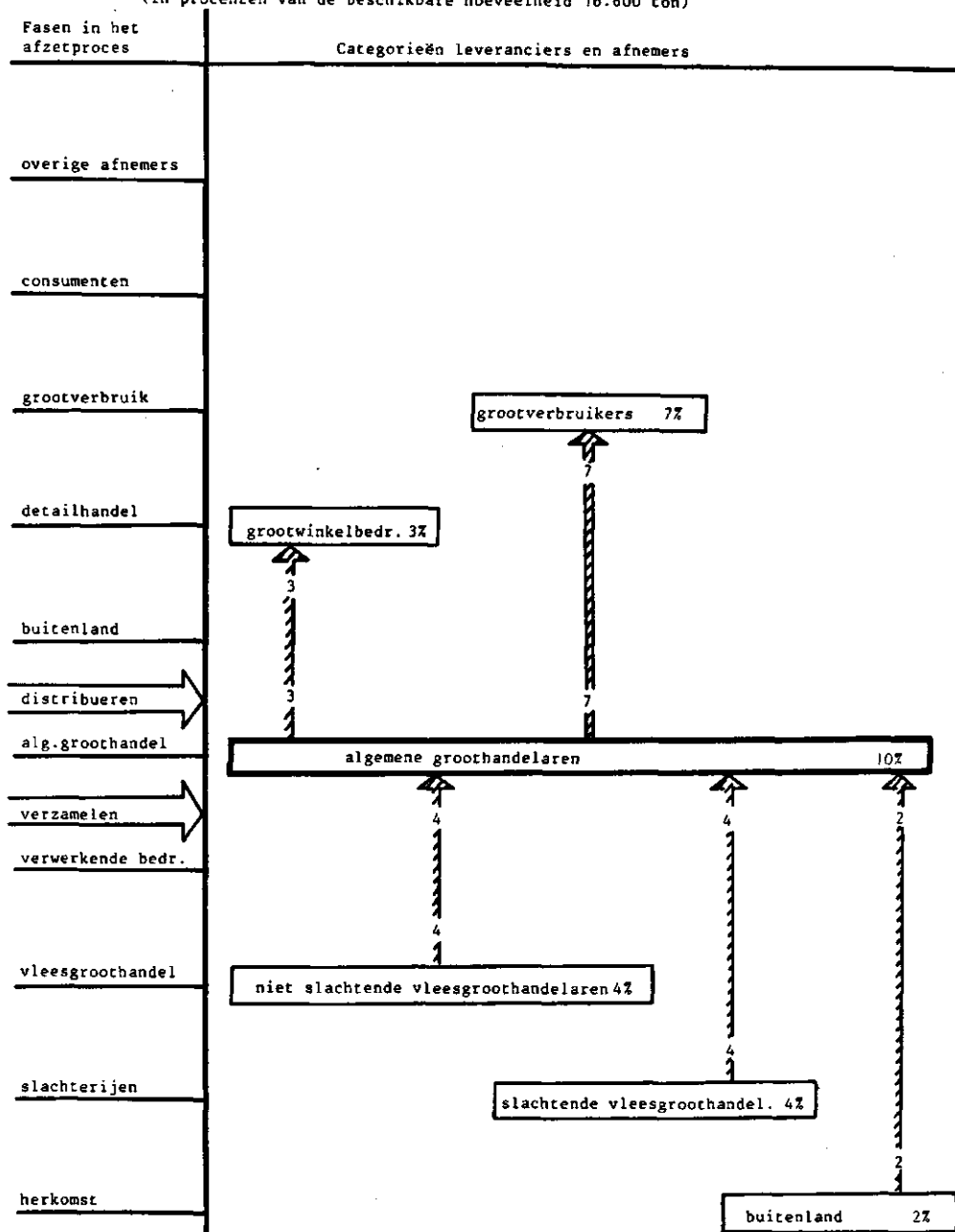
Karkassen	8
Deelstukken met been	14
Deelstukken zonder been	3
Overige eetbare slachtprodukten	3

Het afzetpatroon van de niet slachtende vleesgroothandelaren is in hoofdzaak gericht op detaillisten en grootverbruikers (zie figuur 6.3). Het schape- en geitevlees betrekken de niet slachtende vleesgroothandelaren en vleeswarenfabrikanten voor het grootste deel uit het buitenland. Zowel de aan- als de verkoop van het schape- en geitevlees is niet contractueel vastgelegd. Vertikale integratie komt vooral voor in de vorm van portioneren en de bereiding van vleeswaren.

6.4 Verwerkende ondernemingen

De ondernemingen die schape- en geitevlees verwerken behoren tot verschillende categorieën. In de eerste plaats gaat het om vleeswarenfabrikanten. Van de 147 vleeswarenfabrikanten die vlees verwerkten, verwerkte er drie in 1986 ook schape- en geitevlees. In totaal kochten en verwerkten zij 50 ton schape- en geitevlees. Ook snacksfabrikanten verwerken schape- en geitevlees. Van de

figuur 6.5 Het aan- en verkooppatroon van schape- en geitenvlees bij de algemene groothandelaren in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 16.600 ton)

in totaal 109 ondernemingen, verwerkten in 1986 13 ook schape- en geitevlees. Tenslotte wordt nog schape- en geitevlees verwerkt door 7 van de 17 petfoodfabrikanten (zie tabel 6.6). Met elkaar verwerkten deze ondernemingen bijna 400 ton schape- en geitevlees, dat wil zeggen 2% van de beschikbare hoeveelheid.

In de in tabel 6.6 vermelde hoeveelheden zijn de door slagers in vleeswaren verwerkte (kleine) hoeveelheden niet opgenomen. Ditzelfde geldt voor de door slagers en andere detaillisten in snacks verwerkte (kleine) hoeveelheden.

Tabel 6.6 Aantal schape- en geitevleesverwerkende ondernemingen en de door hen verwerkte hoeveelheid (in procenten van de beschikbare hoeveelheid schape- en geitevlees)

	Ondernemingen	Verwerkt schape- en geitevlees
Vleeswarenfabrikanten	3	0
Snacksfabrikanten	13	1
Petfoodfabrikanten	7	1

De petfoodfabrikanten komen voor in het Oosten van ons land. De snacksfabrikanten zijn gevestigd in het Oosten en Zuiden van ons land. In het Noorden van ons land zijn geen verwerkende ondernemingen gevestigd.

Een beperkt aantal (twee) grote snacksfabrikanten verwerkt drie vierde deel van het door deze groep verwerkte schape- en geitevlees. Zij exporteren een deel van hun produktie. De kleinere ondernemingen richten zich meestal alleen op de binnenlandse markt.

Naast het verwerken van schape- en geitevlees houden de verwerkende ondernemingen zich vrijwel niet met andere functies bezig. De petfoodfabrikanten kopen uitsluitend eetbare slachtprodukten aan, terwijl de vleeswaren- en snacksfabrikanten vrijwel uitsluitend deelstukken zonder been verwerken.

De verwerkende ondernemingen kopen het schape- en geitevlees in hoofdzaak bij niet slachtende ondernemingen (zie figuur 6.4). Deze aankoop wordt niet contractueel vastgelegd. Vertikale integratie komt nauwelijks voor.

6.5 Algemene groothandelaren

Deze groep groothandelaren omvat alle niet op de vleesgroothandel gespecialiseerde ondernemingen, zoals levensmiddelen-groothandelaren, horeca- en grootverbruikgroothandelaren, groothandelaren in voedingsmiddelen en de distributiecentra van grootwin-

kelbedrijven. Ook de hoeveelheden waarvoor het Rijksinkoopbureau bemiddelt zijn hierin opgenomen. In totaal gaat het om 412 ondernemingen. Een deel daarvan (73) verhandelt ook schape- en geitevlees (zie tabel 6.7). Met elkaar verhandelen deze ondernemingen ruim 1.600 ton schape- en geitevlees, dat wil zeggen 10% van de beschikbare hoeveelheid. De helft van deze ondernemingen is gevestigd in het Westen van het land. Het zijn kleine ondernemingen (jaaromzet kleiner dan 50 ton schape- en geitevlees).

Tabel 6.7 Het aantal algemene groothandelaren dat schape- en geitevlees verkoopt naar type en hun aandeel in procenten van de totale beschikbare hoeveelheid

	Ondernemingen	Aandeel
Levensmiddellengroothandel	15	1
Horecagroothandel	46	3
Grootverbruikgroothandel	12	6

Behalve het verhandelen van schape- en geitevlees verricht het grootste deel van de algemene groothandelaren geen andere bewerkingen aan het vlees. Hun functie is immers het samenstellen en afzetten van een totaal assortiment. Enkele groothandelaren benen het vlees uit. Bijna de helft van het schape- en geitevlees wordt verkocht in de vorm van deelstukken zonder been (zie tabel 6.8)

Tabel 6.8 De vorm waarin algemene groothandelaren het schape- en geitevlees verkopen (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

Karkassen	3
Deelstukken met been	3
Deelstukken zonder been	4

De afzet van de algemene groothandelaren is gericht op grootverbruikers en op detaillisten. De groothandelaren kopen het vlees voor ruim de helft bij de niet slachtende vleesgroothandel (zie figuur 6.5). Het overige gedeelte wordt gekocht bij de slachtende vleesgroothandel of geïmporteerd. Zowel de aan- als verkoop van het schape- en geitevlees is niet contractueel vastgelegd. Vertikale integratie komt bij deze groep ondernemingen nauwelijks voor.

6.6 Detailhandelaren

Het totaal aantal ondernemingen in de levensmiddelendetailhandel bedraagt ruim 30.000. Deze ondernemingen bezitten met elkaar bijna 37.000 vestigingen. Hiervan zijn er volgens de enquête circa 17.000, die (pluimvee)vlees, vleeswaren en snacks verhandelen. Het aantal ondernemingen dat schape- en geitevlees verhandelt bedraagt bijna 3.600. Met elkaar verhandelen deze ondernemingen ruim 8.000 ton schape- en geitevlees (inclusief been, vet en overige eetbare slachtprodukten), d.w.z. 50% van de beschikbare hoeveelheid (zie tabel 6.9). Opgemerkt moet worden, dat de acht grootwinkelbedrijven beschikken over 1.250 vestigingen.

Tabel 6.9 De verschillende detailhandelsondernemingen die schape- en geitevlees verkopen en hun aandeel in procenten van de beschikbare hoeveelheid per winkeltype

	Ondernemingen	Aandeel
Slagers 1)	3.100	41
Overige detailhandel	450	6
Grootwinkelbedrijven	8	3

1) Inclusief concessionairs.

De zelfslachtende slagers (700) zijn voor een relatief groot deel op het platteland in het Noorden, Oosten, en Zuiden van ons land gevestigd. De overige detaillisten zijn voor een relatief groot deel gevestigd in het Westen van het land.

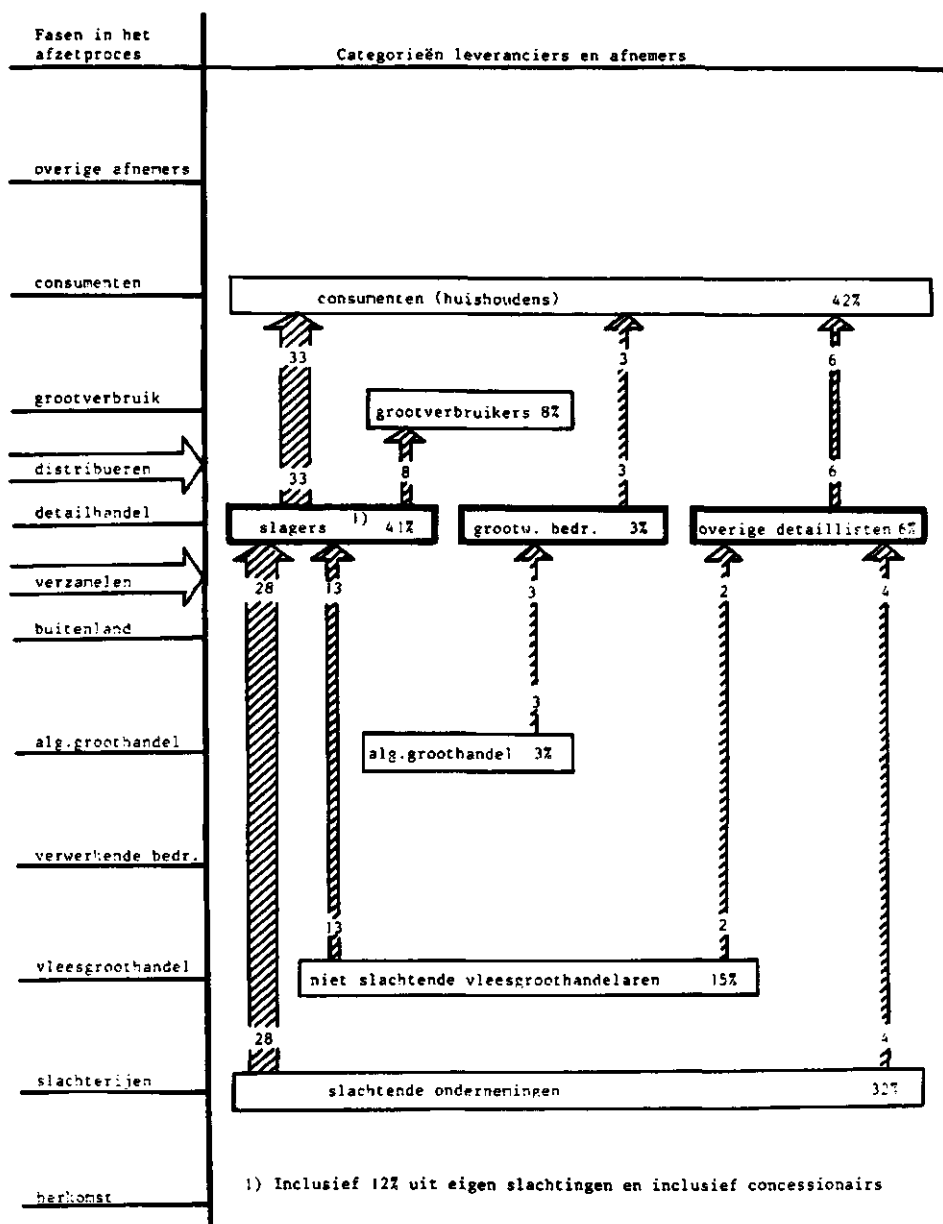
De belangrijkste functie van de detaillisten is het portioneren van het vlees. Dit betreft de helft van de beschikbare hoeveelheid schape- en geitevlees. Daarnaast benen ze bijna 50% van het vlees uit. De detaillisten kopen het schape- en geitevlees voor de helft aan in de vorm van karkassen (zie tabel 6.10). Tussen de verschillende typen detaillisten bestaan geen grote verschillen in verkoopvorm. De slagers kopen daarnaast ook nog slachtdieren aan. Zij portioneren uiteraard alle door hen geslachte schapen en geiten.

Tabel 6.10 De vorm waarin de detailhandelaren het schape- en geitevlees aankopen 1) in procenten van de beschikbare hoeveelheid

Karkassen	19
Deelstukken met been	13
Deelstukken zonder been	3
Overige eetbare slachtprodukten	3

1) Exclusief het door slagers uit eigen bedrijven verkregen schape- en geitevlees (12% van de beschikbare hoeveelheid).

figuur 6.6 Het aan- en verkooppatroon van schape- en geitevlees bij de detailhandelaren in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 16.600 ton)

De detaillisten zetten het schape- en geitevlees af aan consumenten. Alleen de slagers verkopen een deel (8% van de totale beschikbare hoeveelheid) aan grootverbruikers. De afzet aan deze categorie is voor ruim een derde deel contractueel vastgelegd. De detaillisten kopen het schape- en geitevlees voornamelijk van slachtende ondernemingen, inclusief eigen slachterijen (zie figuur 6.6). Contractuele vastlegging van de aankoop van schape- en geitevlees komt vrijwel niet voor. Vertikale integratie komt ook niet voor.

6.7 Grootverbruikers

Het aantal grootverbruikers, dat vlees, vleeswaren of snacks koopt, bedraagt circa 18.000 stuks. Een deel daarvan (25%) koopt ook schape- en geitevlees. Het gaat om 4.600 ondernemingen, die met elkaar in 1986 ruim 3.100 ton schape- en geitevlees kochten, dat wil zeggen 19% van de beschikbare hoeveelheid. De belangrijkste groep grootverbruikers bestaat uit horecabedrijven (zie tabel 6.11). De gemiddelde omzet van schape- en geitevlees per grootverbruiker is erg laag, minder dan één ton per jaar. Van alle grootverbruikers van schape- en geitevlees is bijna de helft in het Westen van ons land, het grootste binnenlandse consumptiegebied, gevestigd.

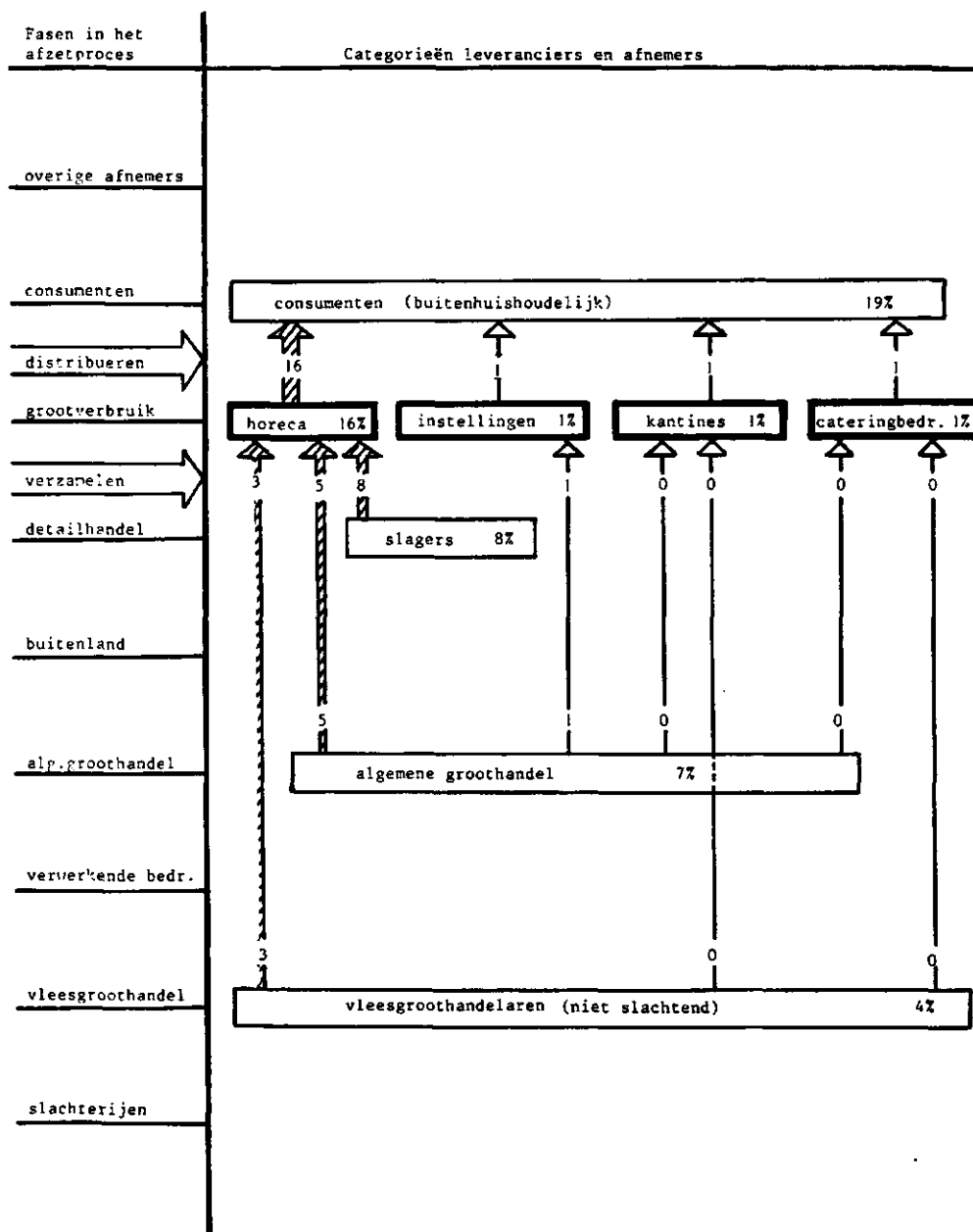
Tabel 6.11 Het aantal grootverbruikers dat schape- en geitevlees koopt naar type en hun betekenis (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

	Ondernemingen	Aandeel
Horeca totaal	3.900	16
Instellingen	450	1
Kantines	75	1
Cateringbedrijven	200	1

De grootverbruikers oefenen naast hun hoofdfunctie vrijwel allemaal het portioneren uit. Met elkaar portioneren ze 14% van de beschikbare hoeveelheid. Verder houden zij zich nauwelijks bezig met het bewerken van het vlees. Zij kopen dan ook vrijwel de gehele hoeveelheid vlees aan in de vorm van deelstukken zonder been.

De grootverbruikers leveren het schape- en geitevlees aan de bij hen komende of verblijvende consumenten. Dit vlees kopen zij aan bij diverse categorieën leveranciers (zie figuur 6.7). Een gedeelte van de aankoop bij slagers (3% van de beschikbare hoeveelheid) wordt op contract aangekocht. Vertikale integratie komt nauwelijks voor.

Figuur 6.7 Het aan- en verkooppatroon van schape- en geitenvlees bij grootverbruikers in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 16.600 ton)

Figuur 7.1 De afzetstructuur van vleeswaren en vleesconserven in 1986

Herkomst vlees

7. Distributie van vleeswaren en vleesconserven

7.1 Totaal beeld

Bij de distributie van vleeswaren en vleesconserven zijn een groot aantal verschillende typen ondernemingen betrokken. Ze vervullen allemaal één of meerdere functies bij de aanpassing van het aanbod aan de vraag. Onderscheiden zijn de volgende functies: bereiden, groothandel in vlees en vleesprodukten, de niet op vlees en vleesprodukten gespecialiseerde algemene groothandel, detailhandel en grootverbruikers (zie figuur 7.1). De produktie van vleeswaren en vleesconserven (310.000 ton netto gewicht in 1986) komt voor het grootste deel (78%) voor rekening van de vleeswarenfabrikanten (exclusief de slagers). Ook de slagers bereiden nogal wat vleeswaren en vleesconserven (13%). De resterende 9% is afkomstig uit het buitenland.

Het afzetpatroon van vleeswaren en vleesconserven ziet er in grote lijnen als volgt uit: De vleeswarenfabrikanten spelen een belangrijke rol bij de distributie. Zij nemen de gehele export voor hun rekening. Ook zijn zij de belangrijkste toeleveranciers van de vleeswaren- en algemene groothandel en van de grootwinkelbedrijven. De detailhandel speelt eveneens een belangrijk rol bij de distributie. Zij leveren voornamelijk aan consumenten en een gedeelte (7% van de beschikbare hoeveelheid) aan grootverbruikers. De buitenhuishoudelijke markt omvat bijna een vierde deel van de totale binnenlandse afzet. Een klein deel (1% van de beschikbare hoeveelheid) van de vleeswaren wordt in snacks verwerkt.

De vleeswarenfabrikanten kopen ruim de helft van de hoeveelheid vlees die verwerkt wordt (253.500 ton = 100%) bij de slachtende vleesgroothandel (zie fig. 7.1). Aan de slagers is niet gevraagd van wie ze het vlees kochten. Daardoor is van 11% van het vlees de herkomst onbekend. De verwerkte hoeveelheid vlees bestaat voor het grootste gedeelte uit varkensvlees (zie tabel 7.1). Verder wordt een beperkt aantal tonnen kalfs-, schape- en geitevlees verwerkt.

Tabel 7.1 De verdeling van het in vleeswaren en vleesconserven verwerkte vlees in procenten van de verwerkte hoeveelheid

Varkensvlees	84
Rundvlees	15
Paardevlees	1

Een derde deel van de vleeswaren en vleesconserven wordt afgezet als ham. Verder valt op dat maar een klein deel als rundvleesartikelen wordt afgezet (zie tabel 7.2).

Tabel 7.2 De verdeling van vleeswaren en vleesconserven naar soort (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

Droge worst	9
Gekookte worst	8
Leverworst	9
Knak-/borrelworst	4
Rookworst	5
Overige worst	2
Ham	33
Spek	7
Luncheon meat	5
Leverartikelen	6
Rundvleesartikelen	4
Overig	8

Een klein deel (5%) van de beschikbare hoeveelheid wordt door de vleeswarenfabrikanten voorverpakt in consumentenverpakking.

De aankoop van vleeswaren en vleesconserven wordt bijna nooit contractueel vastgelegd (het gaat slechts om enkele honderden tonnen). Echter de verkoop van deze produkten wordt voor 6% van de totale hoeveelheid wel contractueel vastgelegd. In bijna alle gevallen gaat het om contracten tussen slagers en grootverbruikers. Vertikale integratie komt vooral voor met de groothandel in vlees en vleesprodukten.

7.2 Vleeswarenfabrikanten

Het aantal vleeswarenfabrikanten bedraagt 147, waaronder 42 slachtende ondernemingen. Zij zijn betrokken bij de distributie van een flink deel (86%) van de vleeswaren en vleesconserven. Deze produkten komen voor het grootste deel uit de eigen fabriek. Daarnaast zijn er circa 5.400 slagers die vleeswaren en vleesconserven produceren. Deze groep produceert 13% van alle vleeswaren en -conserven (zie tabel 7.3).

In totaal verhandelden de vleeswarenfabrikanten en de slagers in 1986 bijna 307.000 ton vleeswaren en vleesconserven, dat wil zeggen 99% van de beschikbare hoeveelheid.

Tabel 7.3 Het aantal vleeswarenfabrikanten en slagers en hun betekenis (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

	Ondernemingen	Aandeel
Vleeswarenfabrikanten	147	86
Slagers	5.400	13

De meeste ondernemingen die vlees verwerken in vleeswaren en conserven, verwerken varkensvlees (zie tabel 7.4). Ook zijn er veel slagers die rundvlees verwerken.

Tabel 7.4 Het aantal vleeswaren en vleesconservenproducerende fabrikanten en slagers naar verwerkte vleessoort

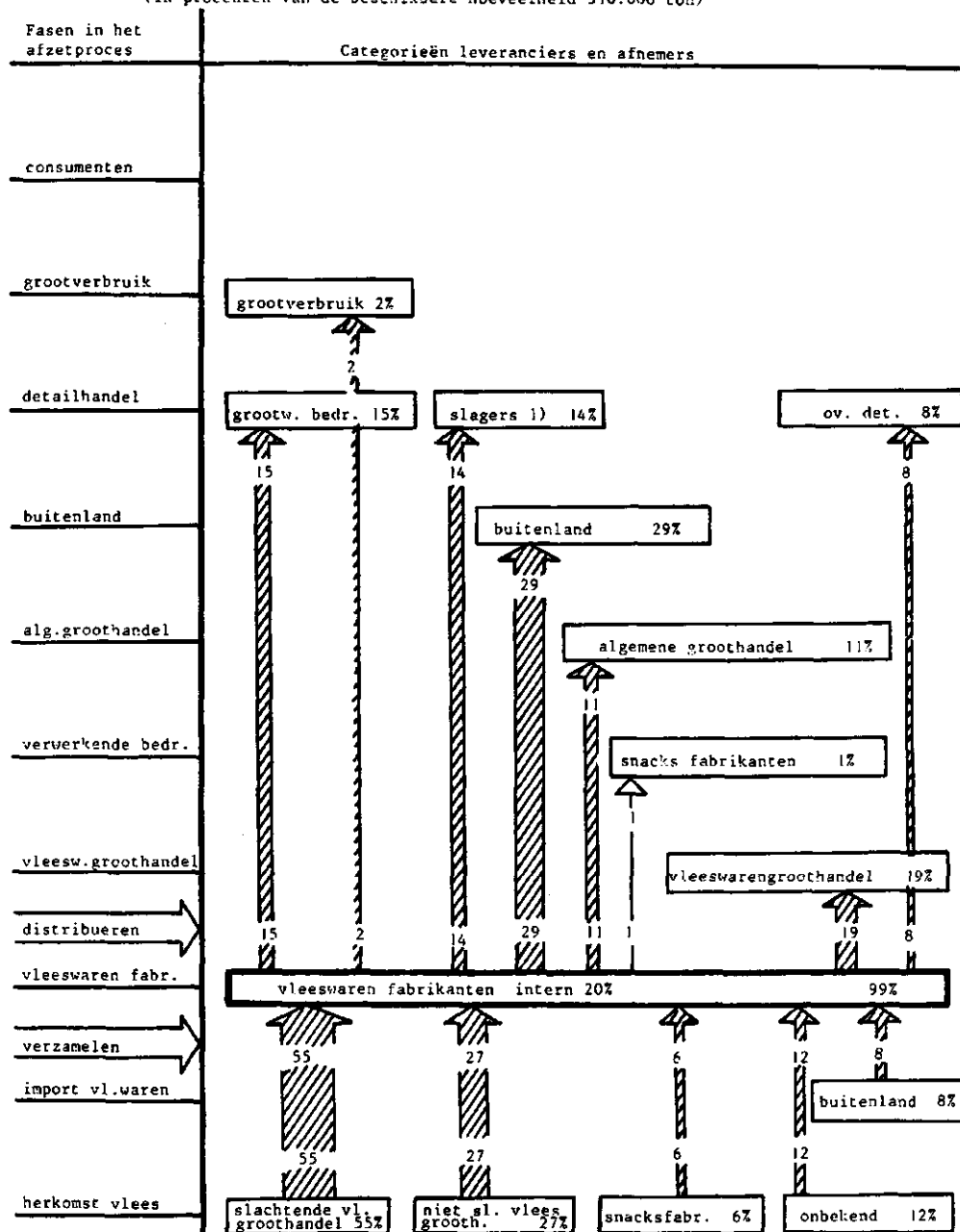
	Fabrikanten	Slagers
Totaal	147	5.400
waarvan varkensvlees verwerkend	99	5.156
rundvlees verwerkend	57	5.113
paardevlees verwerkend	25	281

De meeste fabrikanten (76%) van vleeswaren en vleesconserven zijn gevestigd in het Westen en Zuiden van ons land. Het resterende gedeelte is gevestigd in het Oosten van ons land. De vleeswaren en vleesconserven producerende slagers zijn vooral (voor 50%) gevestigd in het Westen van ons land.

Behalve met de verwerking van vleeswaren en vleesconserven houdt een aantal vleeswarenfabrikanten (54) zich ook bezig met groothandel in vlees en vleesprodukten. Het grootste deel hiervan (60%) is gevestigd in het Zuiden van ons land. De groep vleeswarenfabrikanten telt 19 grote ondernemingen (jaaromzet groter dan 5.000 ton vleeswaren). Zij verzorgen een groot deel (84%) van de totale groepsomzet. Ruim de helft van deze ondernemingen is gevestigd in het Zuiden van ons land. Zij verzorgen 90% van de export. Het aantal exporterende bedrijven bedraagt 39. Daarnaast zijn er een groot aantal kleine en middelgrote ondernemingen (jaaromzet minder dan 5.000 ton) die zich richten op de binnenlandse markt. Deze ondernemingen zijn voor ruim een derde deel gevestigd in het Zuiden van ons land.

De slagers combineren het bereiden van vleeswaren uiteraard met de detailhandel. Daarnaast zijn er nogal wat slagers, die tevens slachten (ruim 1.100). De vleeswarenfabrikanten kopen het

Figuur 7.2 Het aan- en verkooppatroon van vleeswaren en vleesconserven bij vleeswarenfabrieken in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 310.000 ton)

1) incl. 13% uit eigen productie

verwerkte vlees vooral in de vorm van deelstukken zonder been (85%). Daarnaast kopen ze overige eetbare slachtprodukten (5%), deelstukken met been (90%) en hele- halve dieren of kwarten (1%). Bij slagers is niet gevraagd in welke vorm het verwerkte vlees wordt aangekocht.

Het afzetpatroon van de vleeswarenfabrikanten is in hoofdzaak gericht op het buitenland, de grootwinkelbedrijven en de vleeswarengroothandel (zie figuur 7.2). Aan- of verkoopcontracten komen bij deze groep nauwelijks voor. Bijna de helft van de verkochte vleeswaren wordt verkocht als ham. Opvallend is verder dat er nauwelijks rundvleesartikelen verkocht worden (zie tabel 7.5). Vertikale integratie komt voor met vlees- en vleesproduktengroothandel en bij slagers met detailhandel.

Tabel 7.5 De verkochte soort vleeswaren en vleesconserven bij vleeswarenfabrikanten en slagers in procenten van de beschikbare hoeveelheid

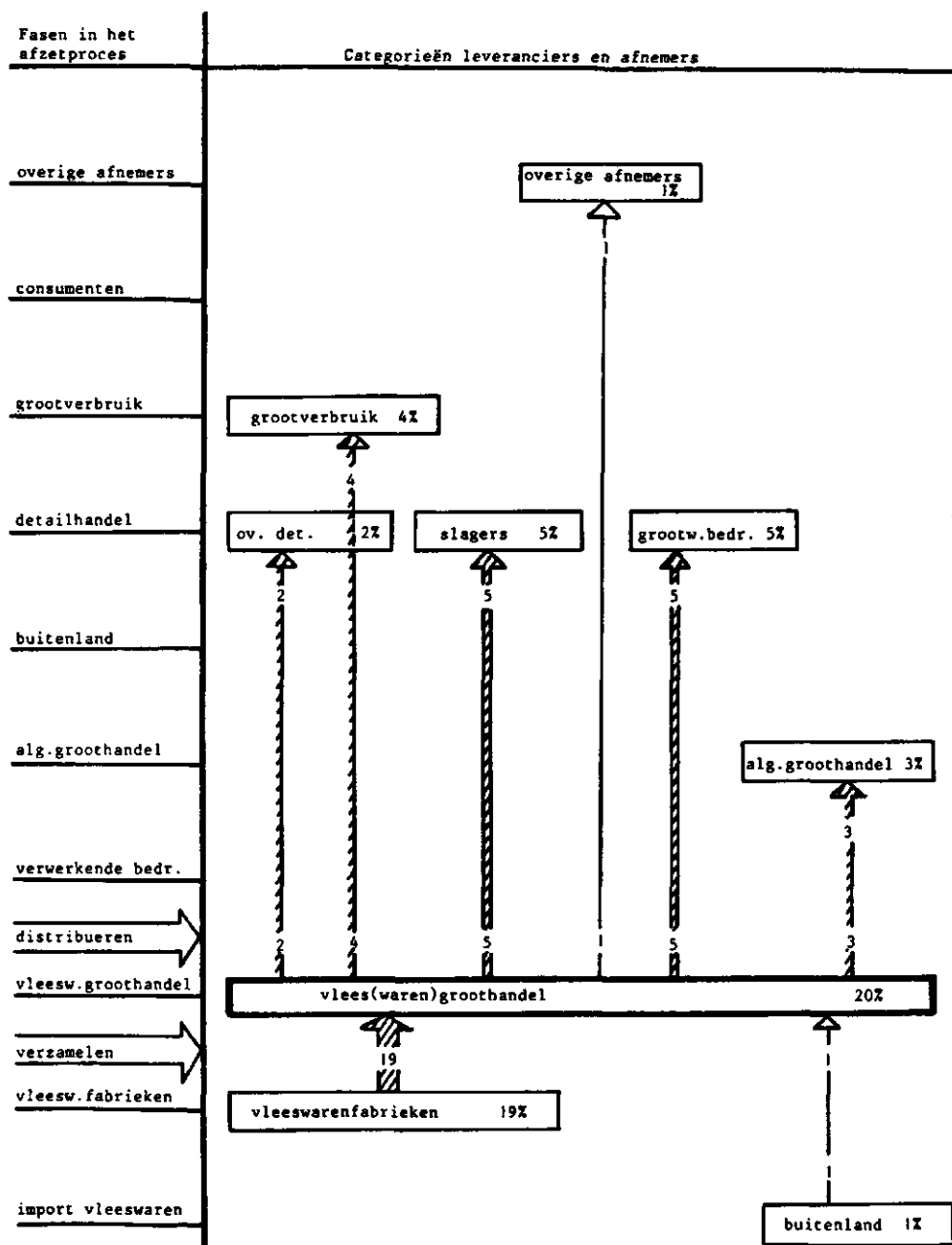
Droge worst	7
Gekookte worst	5
Leverworst	8
Knak-/borrelworst	6
Rookworst	11
Overige worst	2
Ham	42
Spek	1
Luncheon meat	11
Leverartikelen	4
Rundvleesartikelen	0
Overig	2

7.3 Vlees(produkten)groothandelaren

Het totaal aantal niet slachtende groothandelaren in vlees(produkten) bedraagt 600. Volgens de enquête zijn er 182 groothandelaren betrokken bij de groothandel in vleeswaren en vleesconserven. In totaal verhandelden ze in 1986 62.000 ton vleeswaren en vleesconserven, dat wil zeggen 20% van de beschikbare hoeveelheid.

In deze groep komen zeven grote ondernemingen voor (jaaromzet groter dan 5.000 ton vleeswaren en vleesconserven). Zij nemen bijna twee derde deel van de groepsomzet voor hun rekening. Zij zijn allen gevestigd in het Zuiden van ons land, het belangrijkste productiegebied. De resterende ondernemingen zijn bijna

Figuur 7.3 Het aan- en verkooppatroon van vleeswaren en vleesconserven bij vlees(waren)groothandelaren in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 310.000 ton)

allemaal klein; zij verhandelen minder dan 1.000 ton vleeswaren en vleesconserven per jaar, en zijn hoofdzakelijk gevestigd in het Westen en Zuiden van ons land.

Behalve het verhandelen van vleeswaren en vleesconserven verrichten de meeste ondernemingen geen andere functies. Hun taak is immers het samenstellen van een totaal assortiment vleeswaren en vleesconserven. Het belangrijkste door hen verhandelde produkt is ham. Opvallend is, dat er nauwelijks knak-/borrelworsten, rookworsten en overige worsten verkocht worden (zie tabel 7.6).

Tabel 7.6 De verkochte soort vleeswaren en vleesconserven bij vleesgroothandelaren in procenten van de beschikbare hoeveelheid

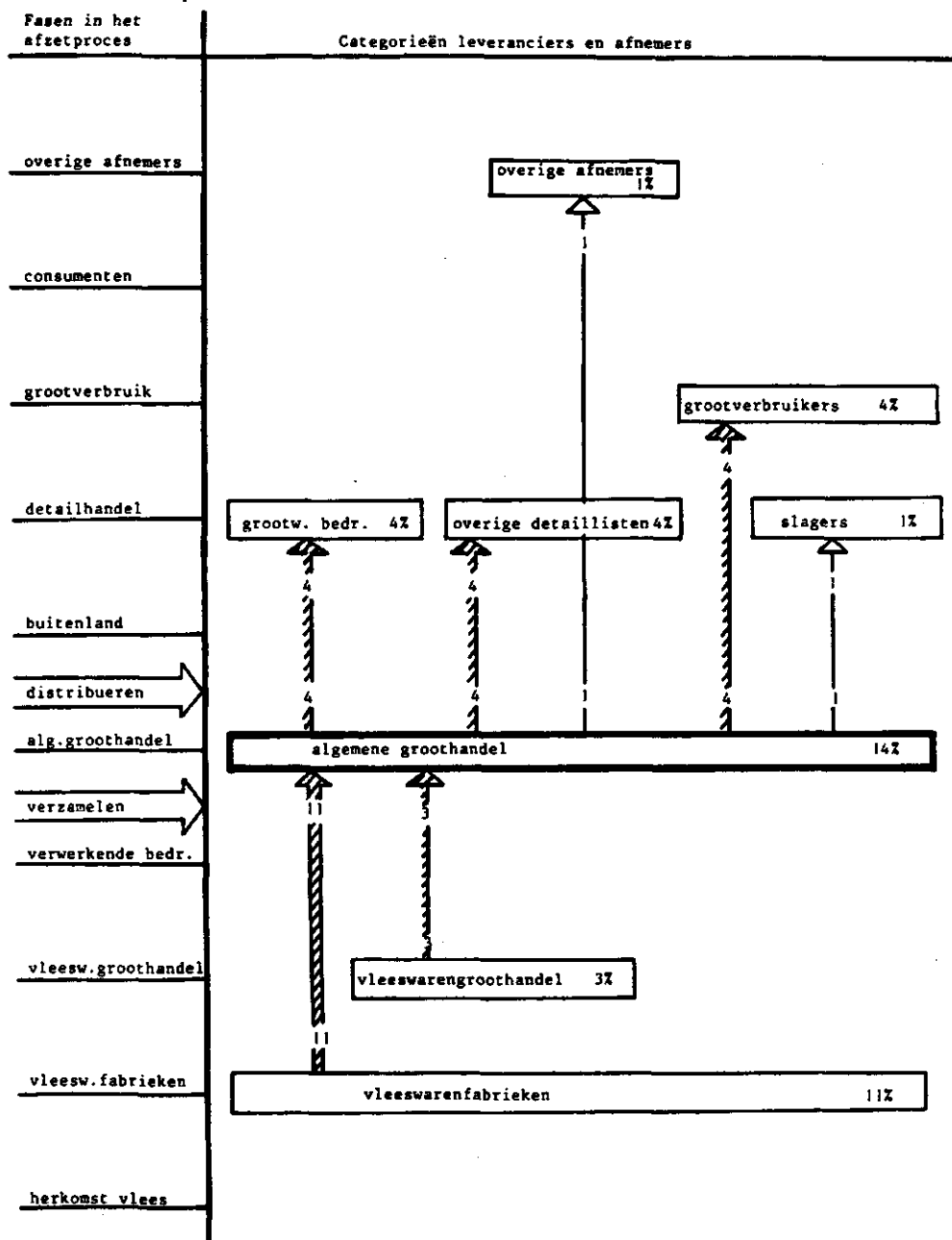
Droge worst	3
Gekookte worst	3
Leverworst	2
Knak-/borrelworst	0
Rookworst	0
Overige worst	0
Ham	5
Spek	3
Leverartikelen	2
Rundvleesartikelen	1
Overig	1

De afzet van de vleeswarengroothandel is in hoofdzaak gericht op de detailhandel. De aankoop van deze vleeswaren geschiedt grotendeels bij de vleeswarenfabrieken (zie figuur 7.3). Zowel de aankoop als de afzet van vleeswaren zijn niet contractueel vastgelegd. Vertikale integratie komt nauwelijks voor.

7.4 Algemene groothandelaren

Deze groep handelaren omvat alle ondernemingen die niet op de vlees(produkten)groothandel zijn gespecialiseerd. Deze groep omvat levensmiddelen-, horeca-, grootverbruik- en voedingsmiddelen-groothandelaren, alsmede de distributiecentra van grootwinkel-bedrijven. Ook de hoeveelheden waarvoor het Rijksinkoopbureau bemiddelt zijn hierin opgenomen. Het betreft in totaal 412 ondernemingen. Een deel ervan, te weten 183 ondernemingen, verhandelt ook vleeswaren en vleesconserven. In totaal zetten deze ondernemingen ruim 43.000 ton netto produktgewicht vleeswaren en vleesconseven om; dit is 14% van de beschikbare hoeveelheid. De indeling naar type is in tabel 7.7 weergegeven.

Figuur 7.4 Het aan- en verkooppatroon van vleeswaren en vleesconserven bij algemene groothandelaren in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 310.000 ton)

Tabel 7.7 Het aantal algemene groothandelaren naar type en hun betekenis in procenten van de beschikbare hoeveelheid

	Ondernemingen	Aandeel
Levensmiddelengroothandelaren 1)	80	9
Horecagroothandelaren	89	5
Grootverbruikgroothandelaren 2)	14	0

- 1) Inclusief centrale distributiecentra grootwinkelbedrijven.
2) Inclusief Rijksinkoopbureau.

Het grootste deel van de algemene groothandelaren is gevestigd in het Oosten en Zuiden van ons land. Bij alle ondernemingen worden per jaar betrekkelijk kleine hoeveelheden (minder dan 1.000 ton per jaar) vleeswaren verhandeld.

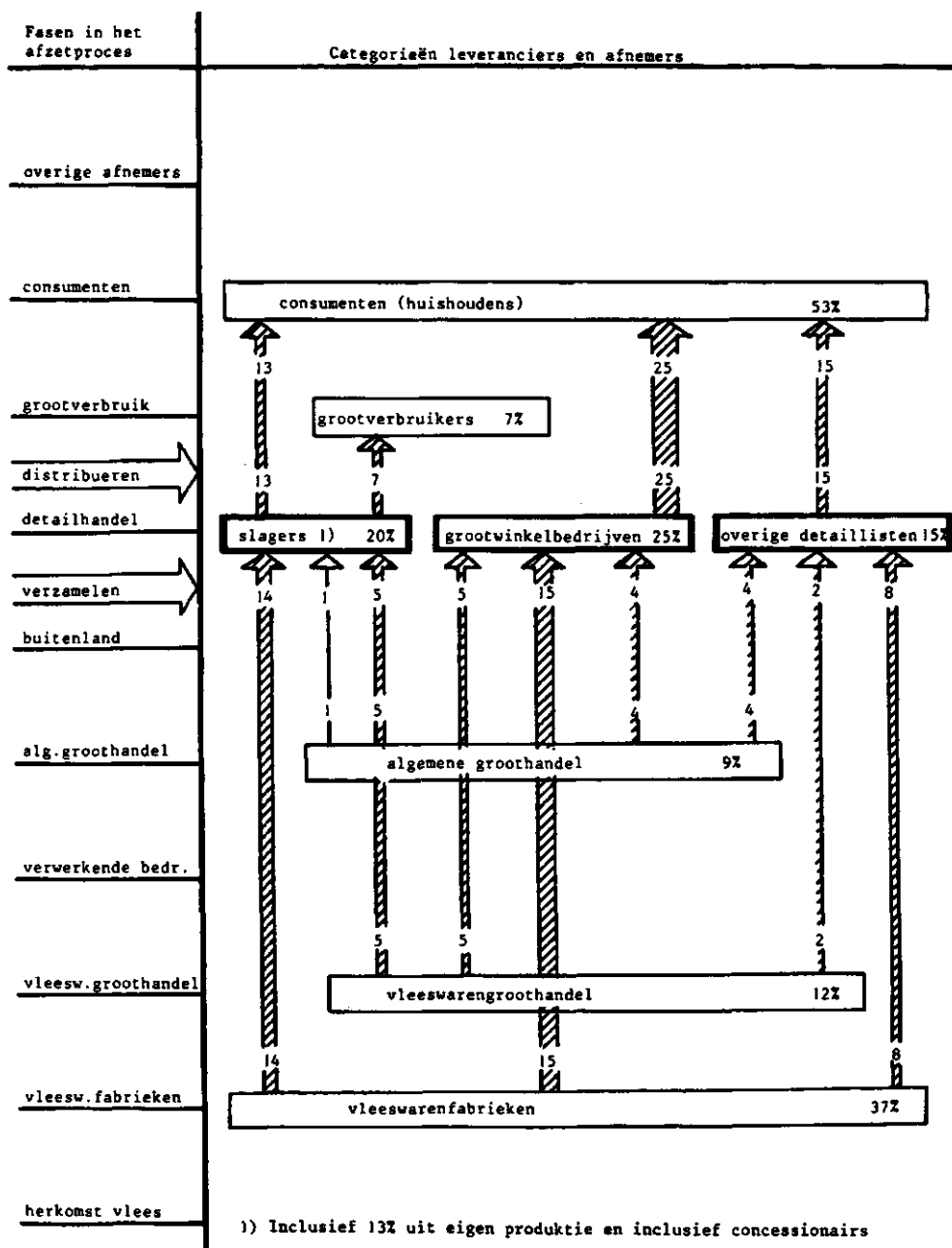
Behalve het verhandelen van vleeswaren verricht het merendeel van de algemene groothandelaren geen andere functies. Dit hangt samen met hun functie, namelijk het leveren van een totaal assortiment van levensmiddelen, inclusief vleeswaren en -conserven. Zij verkopen bijna een derde deel in de vorm van ham. Verder valt op dat zij nauwelijks knak-/borrelworsten, overige worsten, luncheon meat, lever- en rundvleesartikelen verkopen (zie tabel 7.8).

Tabel 7.8 De verdeling van vleeswaren en vleesconserven naar soort bij algemene groothandelaren (in procenten van de beschikbare hoeveelheid)

Droge worst	1
Gekookte worst	1
Leverworst	1
Knak-/borrelworst	0
Rookworst	1
Overige worst	0
Ham	5
Spek	1
Luncheon meat	0
Lever artikelen	0
Rundvleesartikelen	0
Overig	4

De afzet van de algemene groothandelaren is in hoofdzaak gericht op de detailhandel. Ruim drie vierde deel (78%) van de vleeswaren wordt door de vleeswarenfabrikanten aangeleverd (zie figuur 7.4). Zowel de aankoop als de afzet van vleeswaren is niet contractueel vastgelegd. Ook van verticale integratie is nauwelijks sprake.

Figuur 7.5 Het aan- en verkooppatroon van vleeswaren en vleesconserven bij detailhandelaren in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 310.000 ton)

7.5 Detailhandelaren

De levensmiddelendetailhandel omvat ruim 30.000 ondernemingen. Deze ondernemingen bezitten met elkaar bijna 37.000 vestigingen. Volgens de enquête zijn er 17.000 detailhandelsondernemingen betrokken bij de afzet van (pluimvee)vlees, vleeswaren en snacks. Het aantal ondernemingen dat vleeswaren en vleesconserven verhandelt omvat circa 9.150 ondernemingen. Met elkaar verhandelen deze ondernemingen 60% van de vleeswaren en vleesconserven, dat wil zeggen 186.000 ton (netto gewicht). Opgemerkt moet worden dat de acht grootwinkelbedrijven over circa 1.250 vestigingen beschikken. In tabel 7.9 is de verdeling van de ondernemingen en van de vleeswarenomzet over de verschillende winkeltypen gegeven. De belangrijkste groep ondernemingen, gemeten naar de afzet, zijn de grootwinkelbedrijven. Deze zijn vooral in de grote plaatsen gevestigd.

Tabel 7.9 Het aantal detailhandelsondernemingen en hun betekenis in procenten van de beschikbare hoeveelheid per winkeltype

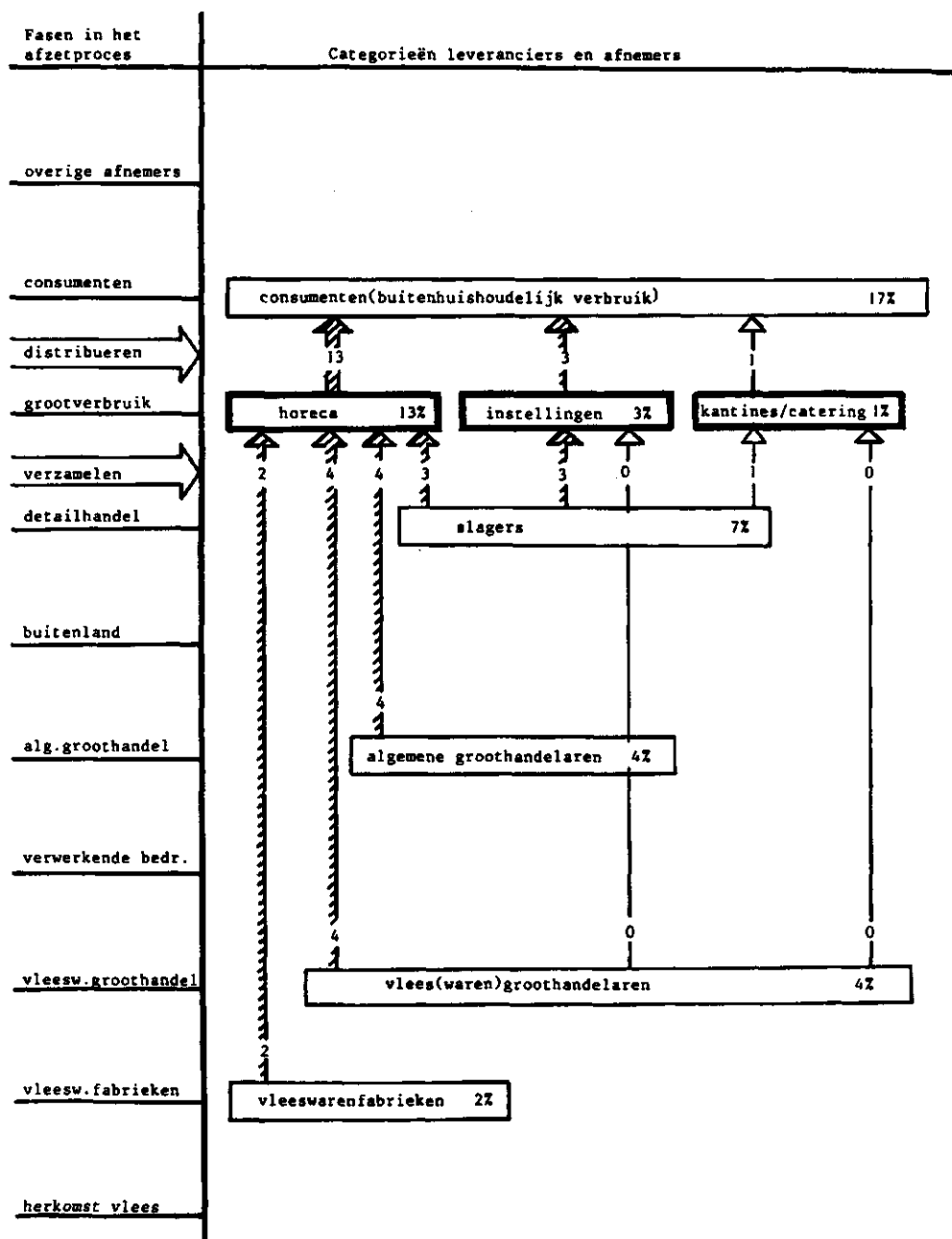
	Ondernemingen	Aandeel
Slagers 1)	6.900	20
Grootwinkelbedrijven	8	25
Overige detaillisten	2.250	15

1) Inclusief concessionairs.

Ruim drie vierde deel van de slagers (78%) bereidt zelf vleeswaren en vleesconserven. Zij krijgen dan ook bijna twee derde deel van deze produkten uit eigen bedrijf (zie figuur 7.5). De grootwinkelbedrijven en de overige detaillisten vervullen naast de detailhandel geen andere functies.

De detaillisten kopen de vleeswaren voor het grootste gedeelte bij de vleeswarenfabrieken (zie figuur 7.5). Het aankoopbeeld van vleeswaren en vleesconserven verschilt nogal per groep. Zo kopen de grootwinkelbedrijven en de overige detaillisten relatief veel van de vleeswarenfabrieken en van de algemene groothandelaren en kopen de slagers relatief veel van de vlees(produkten)groothandelaren. Ruim een derde deel wordt in de vorm van ham aangekocht (zie tabel 7.10).

Figuur 7.6 Het aan- en verkooppatroon van vleeswaren en vleesconserven bij grootverbruikers in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 310.000 ton)

Tabel 7.10 De soort vleeswaren en vleesconserven die de detail-
listen verkopen in procenten van de beschikbare
hoeveelheid

Droge worst	5
Gekookte worst	4
Leverworst	5
Knak-/borrelworst	3
Rookworst	5
Overige worst	1
Ham	22
Spek	3
Luncheon meat	4
Lever artikelen	3
Rundvleesartikelen	1
Overig	4

De detaillisten zetten de vleeswaren af aan consumenten. Alleen de slagers verkopen een deel (7% van alle vleeswaren) aan grootverbruikers. Ruim twee derde deel van de afzet aan grootverbruikers was contractueel vastgelegd.

Vertikale integratie komt vooral voor bij slagers, die immers vaak zelf vleeswaren en -conserven bereiden en ten dele ook zelf slachten.

7.6 Grootverbruikers

Het aantal grootverbruikers, dat vleeswaren of snacks koopt, bedraagt circa 18.000 stuks. Een groot deel hiervan koopt ook vleeswaren en vleesconserven. Het gaat in 1986 om circa 15.000 grootverbruikers, die met elkaar 17% van de beschikbare hoeveelheid vleeswaren en vleesconserven kopen, dat wil zeggen ruim 52.000 ton netto gewicht. De belangrijkste groep grootverbruikers bestaat uit horecaondernemingen (zie tabel 7.11).

Tabel 7.11 Het aantal vleeswaren kopende grootverbruikers naar
type en hun betekenis (in procenten van de beschikbare
hoeveelheid

	Ondernemingen	Aandeel
Horeca totaal	11.600	13
Instellingen	2.000	3
Kantines	1.400)	
Cateringbedrijven	450)	1

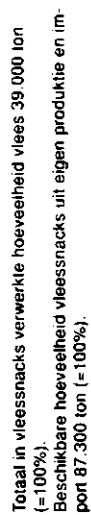
De gemiddelde vleeswarenomzet per grootverbruiker is vrij laag, minder dan 4 ton per jaar. Van alle grootverbruikers is 40% in het Westen gevestigd en maar 10% in het Noorden van ons land. Vergeleken met de bevolking komen in het Zuiden relatief veel grootverbruikers voor. Een derde deel van de grootverbruikers is hier gevestigd. Deze nemen echter circa 50% van de door grootverbruikers afgezette hoeveelheid vleeswaren en vleesconserven voor hun rekening.

De grootverbruikers leveren de vleeswaren en vleesconserven aan de consumenten, die bij hen verblijven of hun zaken bezoeken. Zij kopen deze produkten bij verschillende soorten toeleverende ondernemingen, waaronder een relatief groot deel van de slagers (zie figuur 7.6). Ruim een derde deel wordt aangekocht als ham (zie tabel 7.12). Twee derde deel van de aankoop bij slagers is contractueel vastgelegd (zie ook 7.5).

Tabel 7.12 De soort vleeswaren en vleesconserven die de grootverbruikers verkopen als percentage van de beschikbare hoeveelheid

Droge worst	1
Gekookte worst	1
Leverworst	1
Knak-/borrelworst	1
Rookworst	1
Overige worst	0
Ham	6
Spek	1
Luncheon meat	1
Lever artikelen	1
Rundvleesartikelen	1
Overig	2

112

8. Distributie van vleessnacks

8.1 Totaal beeld

Bij de distributie van vleessnacks zijn een groot aantal verschillende typen ondernemingen betrokken. Zij vervullen allemaal één of meerdere functies bij de aanpassing van het aanbod aan de vraag. Onderscheiden zijn de volgende functies: bereiden, de gespecialiseerde vleesgroothandel, de niet op vleeshandel gespecialiseerde algemene groothandel, detailhandel en grootverbruikers (zie figuur 8.1). De produktie van vleessnacks (87.300 ton netto gewicht in 1986) komt geheel voor rekening van de snacksfabrikanten (inclusief de slagers en grootverbruikers). De slagers en grootverbruikers nemen hiervan 4% voor hun rekening. In figuur 8.1 is ook de herkomst van de benodigde hoeveelheid vlees(waren) weergegeven (39.000 ton vlees(waren) met been, inclusief vet en overige eetbaar slachtprodukten).

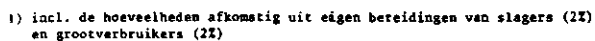
De snacksfabrikanten kopen ruim de helft van de benodigde hoeveelheid vlees bij de niet slachtende vleesgroothandel. Opmerkelijk is verder de grote betekenis van de import. Het gaat hierbij met name om paardvlees. Doordat bij slagers en grootverbruikers niet is gevraagd van wie het vlees wordt gekocht, is voor 9% van het verwerkte vlees(waren) de herkomst onbekend. De verwerkte hoeveelheid vlees(waren) bestaat voor bijna de helft uit varkensvlees (zie tabel 8.1). Verder worden nog ruim 3.000 ton vleeswaren in snacks verwerkt. Deze hoeveelheid is afkomstig van vleeswarenfabrikanten. Ook wordt nog een beperkt aantal tonnen kalfs-, schape- en geitevlees verwerkt.

Tabel 8.1 De procentuele verdeling van het vleessnacks verwerkte vlees in procenten van de verwerkte hoeveelheid

Rundvlees	14
Varkensvlees	42
Paardvlees	36
Vleeswaren/vleesconserven	8

Het afzetpatroon van de vleessnacks ziet er in grote lijnen als volgt uit: De snacksfabrikanten spelen een belangrijke rol bij de distributie. Zij nemen de gehele toelevering aan de vleesgroothandel en de export voor hun rekening. Ook zijn zij de belangrijkste toeleveranciers van de algemene groothandel. Hiertoe zijn

Fasen in het afzetproces

ook de gespecialiseerde snacksgroothandelaren gerekend. Binnen de detailhandel zijn de grootwinkelbedrijven de belangrijkste groep ondernemingen. Zij nemen de helft van de omzet van de detailhandelaren voor hun rekening (zie figuur 8.5). De grootverbruikers spelen een zeer belangrijke rol bij de distributie. De buitenhuishoudelijke markt omvat ruim twee derde deel van de binnenlandse consumptie.

In overeenstemming met de in het verleden door het LEI uitgevoerde structuuronderzoekingen van de snacksfabrikanten zijn ook nu weer onderscheiden: produkten met veel vlees, zoals hamburgers, produkten met minder vlees, zoals bijvoorbeeld kroketten en vleessalades (zie ook bijlage 3). Uit tabel 8.2 blijkt, dat de produkten met minder vlees het grootste deel van de afzet vormen. Bij slagers en grootverbruikers is deze opdeling niet gevraagd, zodat tabel 8.2 alleen een beeld geeft van de door fabrikanten geproduceerde vleessnacks. Van de afgezette hoeveelheid snacks is een flink deel door de fabrikanten voorverpakt in consumentenverpakking (bijna 30%).

Tabel 8.2 De verdeling van de door fabrikanten geproduceerde snacks naar soort in procenten van de beschikbare hoeveelheid

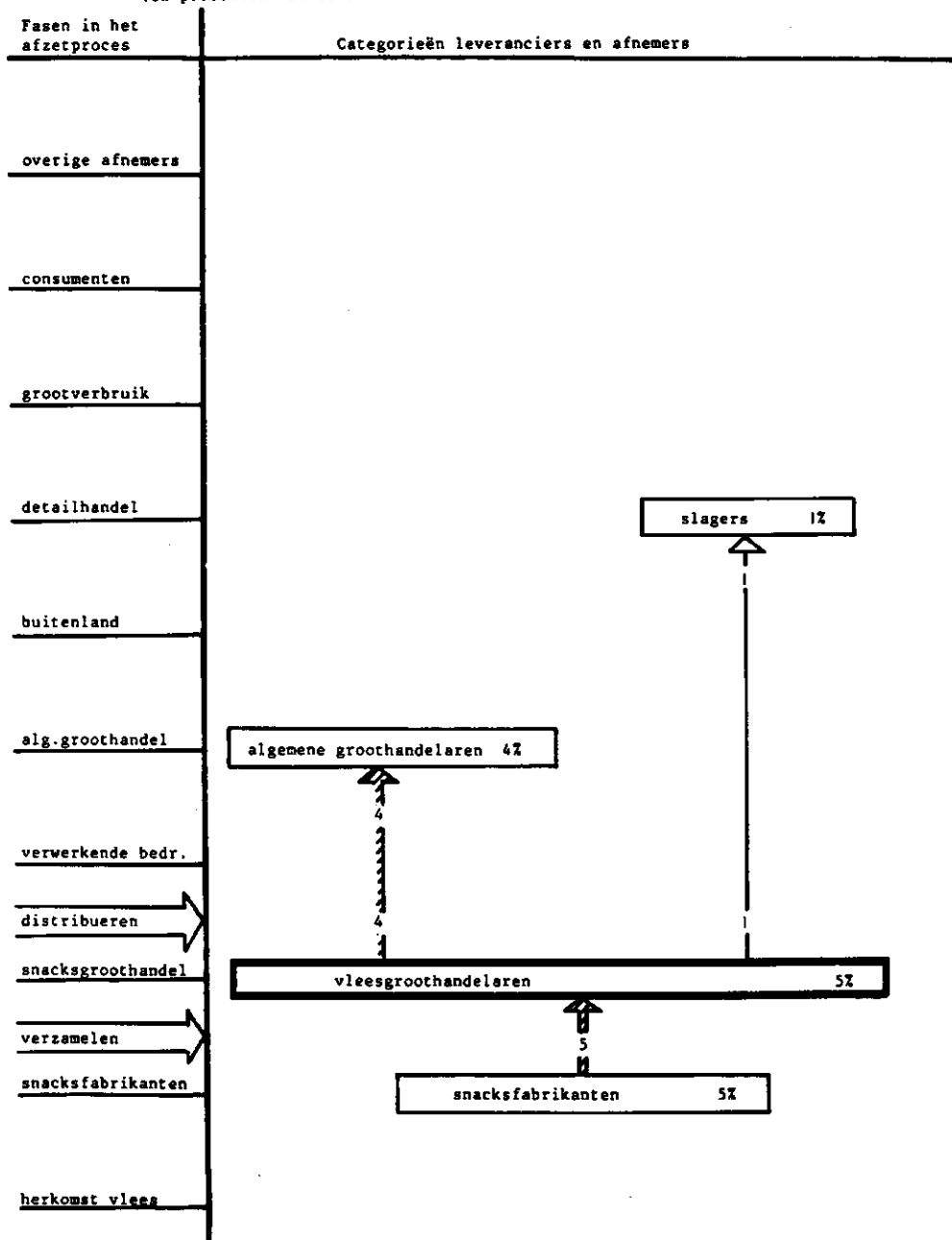
Produkten met veel vlees	39
Produkten met weinig vlees	54
Salades	3

Aan- en verkoopcontracten spelen bij de distributie van snacks een beperkte rol. Ruim een vijfde deel (22%) van de verhandelde hoeveelheid is contractueel vastgelegd. Deze contracten zijn vooral afgesloten tussen snacksfabrikanten en de algemene groothandel, en verder tussen fabrikanten en buitenlandse afnemers en met grootwinkelbedrijven. Vertikale integratie komt nogal eens voor. De belangrijkste vorm is de integratie van snacksproductie bij slagers (detaillisten) en grootverbruikers. Daarnaast komt de combinatie van groothandel, uitbenen en snacksbereiding voor, alsmede de combinatie van de productie van snacks met vleesbereiding en met slachten.

8.2 Snacksfabrikanten

Het aantal fabrikanten van vleessnacks bedraagt 97; het totaal aantal snacksfabrikanten 109. Deze 97 ondernemingen produceren met elkaar 96% van de beschikbare hoeveelheid vleessnacks,

Figuur 8.3 Het aan- en verkooppatroon van vleessnacks bij vleesgroothandelaren in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 87.300 ton)

dit is bijna 84.000 ton (netto produktgewicht). Zij zijn ook betrokken bij de distributie van deze vleessnacks. Daarnaast zijn er circa 2.500 slagers die vleessnacks produceren. Deze groep produceert echter maar 2% van alle vleessnacks, dit is circa 1.750 ton (netto produktgewicht). Ook een aantal grootverbruikers produceert zelf snacks. Het gaat om bijna 1.200 ondernemingen, die 2% van alle vleessnacks produceren, dit wil zeggen 1.750 ton (netto produktgewicht). Het zijn voor het grootste gedeelte (86%) horecabedrijven.

Er komen twaalf grote snacksfabrikanten voor (jaaromzet groter dan 1.000 ton snacks) Zij verzorgen bijna drie vierde deel van de groepsomzet. Het merendeel hiervan komt voor rekening van de zeven grootste fabrikanten. Deze produceren namelijk twee derde deel van de vleessnacks en -salades. Deze grote ondernemingen zijn gevestigd in het Westen en Zuiden van ons land. Zij richten zich ook op de buitenlandse markt. Het aantal exporterende ondernemingen bedraagt 17. Daarnaast zijn er een groot aantal kleine en middelgrote fabrikanten (jaaromzet kleiner dan 1.000 ton) die zich voornamelijk richten op de binnenlandse markt. In het Noorden van ons land zijn nauwelijks snacksfabrikanten gevestigd.

De snacksproducerende slagers zijn vooral (46%) in het Westen van ons land gevestigd. De snacksproducerende grootverbruikers zijn voor bijna de helft (47%) in het Zuiden van ons land gevestigd, verder is nog een groot gedeelte (35%) in het Westen van ons land gevestigd.

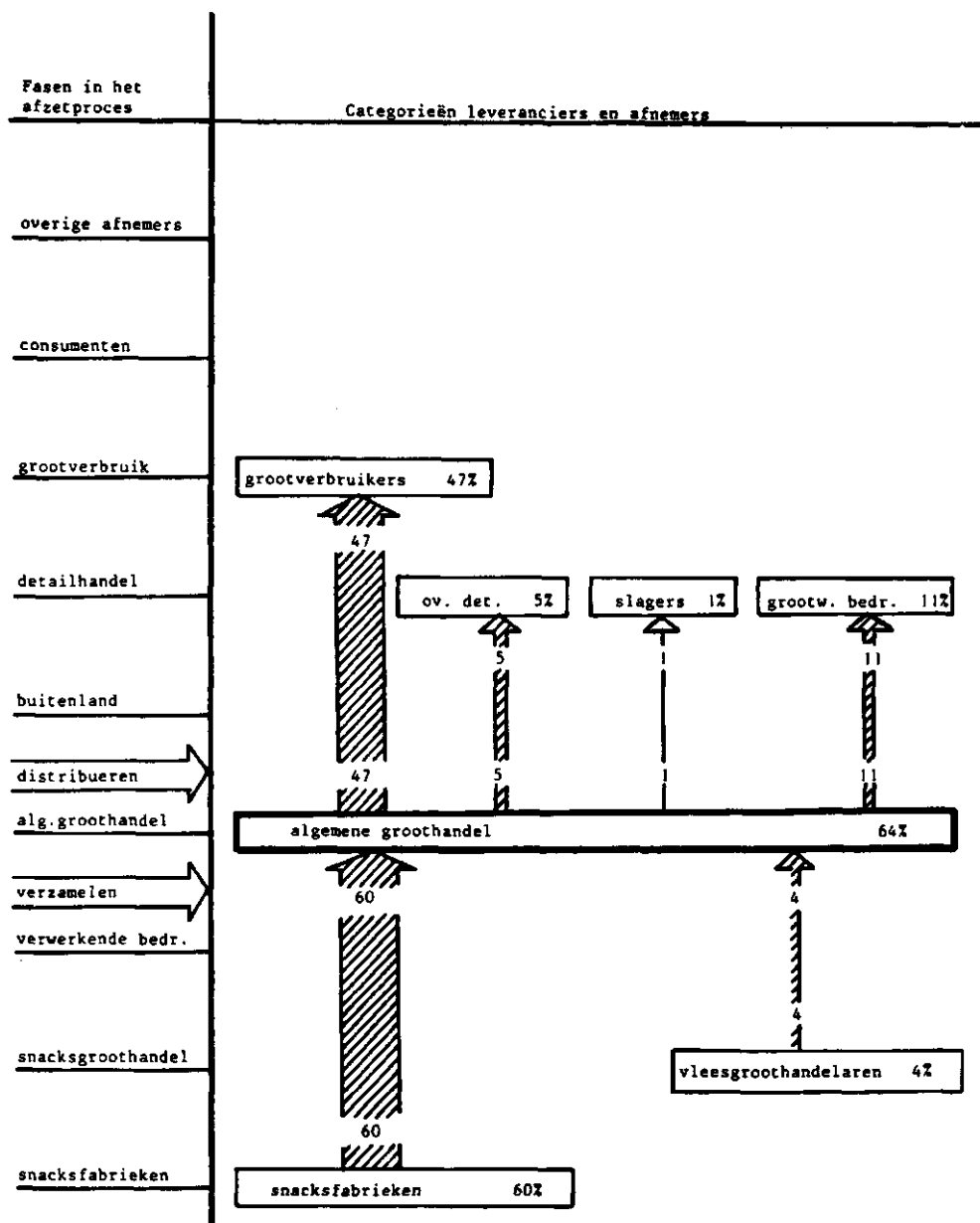
De meeste fabrikanten die vlees in vleessnacks verwerken, verwerken varkensvlees (zie tabel 8.3). Dit geldt ook voor de snacksbereidende slagers. Hoewel een zeer groot aantal van hen ook rundvlees verwerkt. Van de snacksbereidende grootverbruikers is niet bekend welk vlees ze in snacks verwerken.

Tabel 8.3 Het aantal snacksproducerende fabrikanten en slagers naar verwerkte vleessoort

	Fabrikanten	Slagers
Totaal	97	2.500
w.v.: rundvlees verwerkend	53	1.990
varkensvlees verwerkend	70	2.026
paardevlees verwerkend	17	16
vleeswaren/vleesconserven verwerkend	11	223

Behalve met de produktie van snacks houden van 60 ondernemingen zich ook bezig met andere activiteiten. Het gaat daarbij

Figuur 8.4 Het aan- en verkooppatroon van vleessnacks bij algemene groothandelaren in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 87.300 ton)

vooral om uitbenen en portioneren. Daarnaast komt vleesgroothandel en produktie van vleeswaren voor.

Het door fabrikanten in snacks verwerkte vlees wordt voor 85% gekocht in de vorm van deelstukken zonder been, 12% zijn overige eetbare slachtafvallen, 2% zijn deelstukken met been en 1% zijn karkassen/helften/kwartten.

Het afzetpatroon van de snacksfabrikanten is in hoofdzaak gericht op de algemene groothandel (zie figuur 8.2). Ruim de helft van de snacks wordt verkocht in de vorm van snacks met weinig vlees (zie tabel 8.2). De snacksfabrikanten hebben voor 22% van alle snacks verkoopcontracten afgesloten met de algemene groothandel, buitenlandse afnemers en grootwinkelbedrijven (zie ook 8.1). Vertikale integratie komt bij deze groep vooral voor met de vleesgroothandel. En verder doordat een beperkt aantal fabrikanten slacht en/of vleeswaren bereidt.

8.3 Vlees(produkten)groothandelaren

Het totaal aantal niet slachtende groothandelaren in vlees-(produkten) bedraagt 600. Volgens de enquête zijn er 85 groothandelaren tevens betrokken bij de groothandel in snacks. In totaal verhandelden ze in 1986 ruim 4.300 ton snacks, dat wil zeggen 5% van de beschikbare hoeveelheid.

De vleesgroothandelaren die snacks verhandelen zetten gezien het aantal ondernemingen en de omgezette hoeveelheid minder dan 500 ton snacks per jaar om. Zij zijn voor de helft gevestigd in het Oosten van ons land. In deze groep komen slechts drie grote ondernemingen voor (omzet groter dan 1.000 ton snacks per jaar). Deze vleesgroothandelaren zijn gevestigd in het Zuiden van ons land en nemen bijna twee derde deel van de omzet van deze groep voor hun rekening.

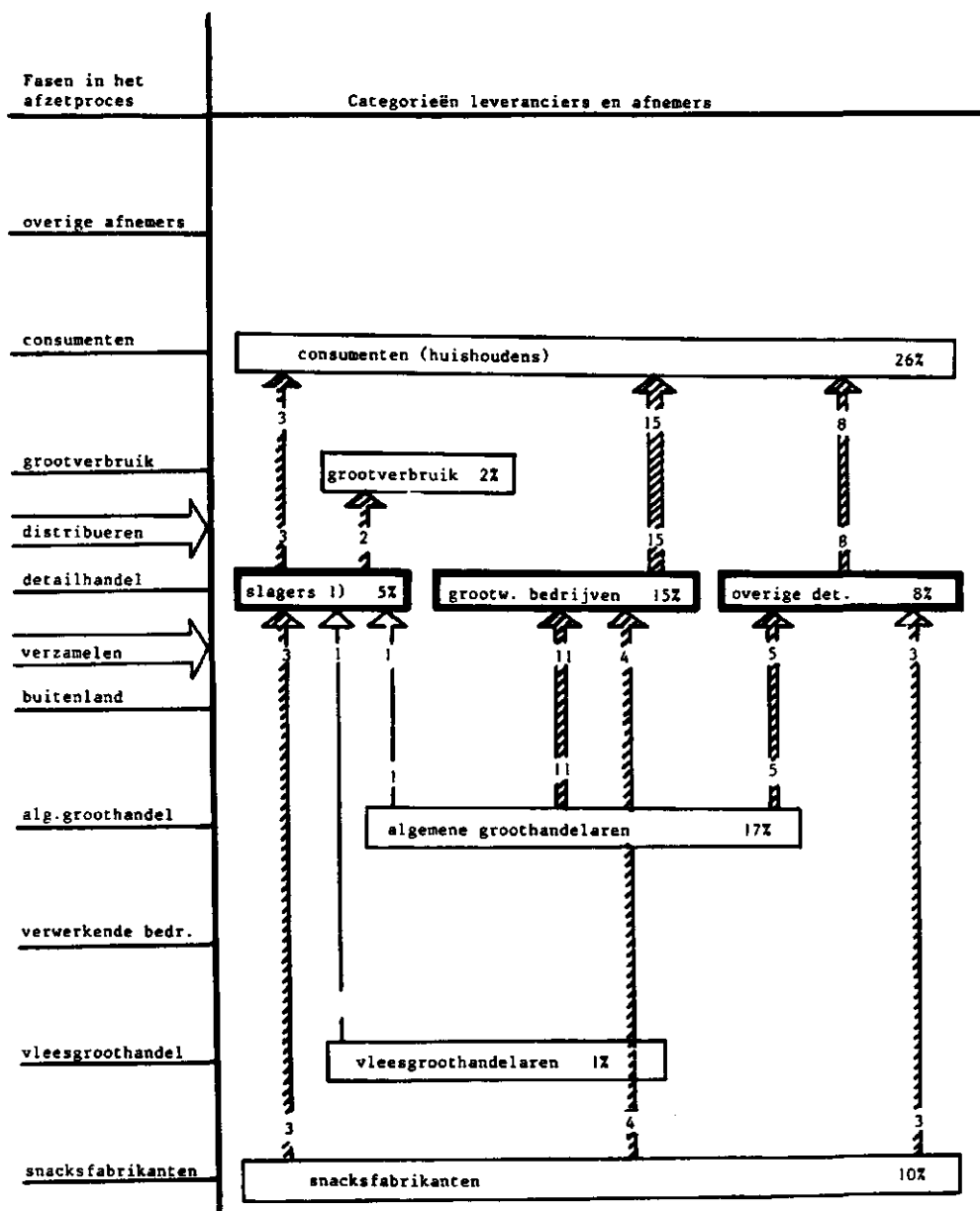
De groothandelsoomzet bestaat voor de helft uit snacks met veel vlees en voor de andere helft uit snacks met minder vlees. Opvallend is dat de groothandelaren nauwelijks salades verkopen.

Het afzetpatroon van de vleesgroothandelaren is in hoofdzaak gericht op de algemene groothandel en verder op de detailisten (zie figuur 8.3). De snacks worden rechtstreeks aangekocht bij de snacksfabrikanten. Zowel bij de aan- als verkoop van snacks spelen contracten geen rol. Vertikale integratie komt bij deze groep nauwelijks voor.

8.4 Algemene groothandelaren

Deze groep handelaren omvat naast de snackshandelaren alle ondernemingen die niet op de vlees(produkten)handel zijn gespe-

Figuur 8.5 Het aan- en verkooppatroon van vleessnacks bij de detailhandelaren in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 87.300 ton)

1) Inclusief 2% uit eigen productie en inclusief concessionairs

cialiseerd, zoals levensmiddelen-, horeca-, grootverbruik- en voedingsmiddelengroothandelaren, alsmede de distributiecentra van grootwinkelbedrijven. Ook de hoeveelheden waarvoor het Rijksinkoopbureau bemiddelt zijn hierin opgenomen. Het betreft in totaal 412 ondernemingen. Een deel ervan, te weten 284 ondernemingen, verhandelt ook vleessnacks. In totaal zetten deze ondernemingen, waaronder de 87 groothandelaren die uitsluitend snacks verhandelen, bijna 57.000 ton netto produkt gewicht vleessnacks om; dit is 64% van de beschikbare hoeveelheid. De indeling naar type is in tabel 8.4 weergegeven. Daaruit blijkt, dat ondernemingen die getypeerd kunnen worden als horecagroothandel, het merendeel van de omzet verzorgen.

Tabel 8.4 Het aantal algemene groothandelaren naar type en hun betekenis in procenten van de beschikbare hoeveelheid

	Ondernemingen	Aandeel
Levensmiddelengroothandelaren 1)	90	17
Horecagroothandelaren	55	43
Grootverbruiksgroothandelaren 2)	139	4

- 1) Inclusief centrale distributiecentra grootwinkelbedrijven.
2) Inclusief Rijksinkoopbureau.

Het grootste deel van de algemene groothandelaren is gevestigd in het Oosten en Zuiden van ons land. Bijna alle ondernemingen zijn klein (jaaromzet kleiner dan 500 ton snacks). De resterende drie ondernemingen zijn middelgroot (jaaromzet van 500-1000 ton snacks).

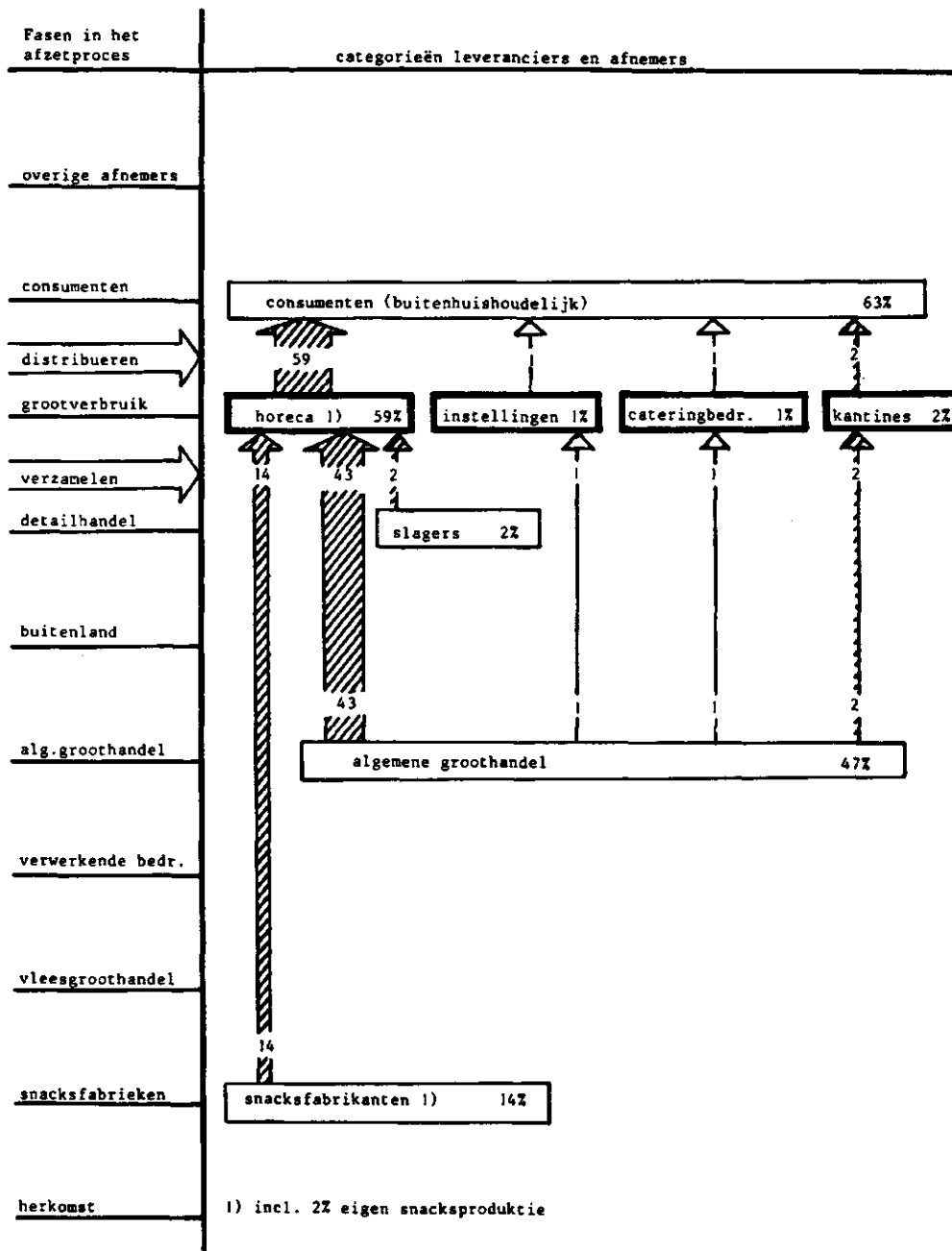
Behalve het verhandelen van snacks verricht het merendeel van de algemene groothandelaren geen andere functies. Dit hangt samen met hun functie, namelijk het leveren van een totaal assortiment. Zij verhandelen vooral (ruim 50%) snacks met veel vlees.

De afzet van de algemene groothandelaren is in hoofdzaak gericht op de grootverbruikers. Daarnaast wordt afgezet aan detaillisten (zie figuur 8.4). Deze afzet is nooit contractueel vastgelegd. De aankoop daarentegen ligt wel voor een deel (13% van de beschikbare hoeveelheid) op contract vast. Deze contracten zijn afgesloten met snacksfabrikanten, hun belangrijkste leverancier (zie ook 8.1). Vertikale integratie speelt bij deze groep ondernemingen geen rol.

8.5 Detailhandelaren

De levensmiddelendetailhandel omvat ruim 30.000 ondernemingen. Deze ondernemingen bezitten met elkaar ruim 37.000 vesti-

Figuur 8.6 Het aan- en verkooppatroon van vleessnacks bij grootverbruikers in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 87.300 ton)

gingen. Uit de enquête blijkt, dat 17.000 detaillisten vlees, vleeswaren en/of snacks verkopen. Het aantal ondernemingen dat snacks verhandelt bedraagt circa 6.000 stuks. In tabel 8.5 is de verdeling hiervan en van de snacksomzet over de verschillende winkeltypen gegeven.

Met elkaar verhandelden deze ondernemingen 28% van de vlees-snacks, dat wil zeggen 24.000 ton (netto-gewicht). Gemeten naar de afzet zijn de grootwinkelbedrijven de belangrijkste groep ondernemingen. Opgemerkt moet worden dat de acht grootwinkelbedrijven over circa 1.250 vestigingen beschikken.

Tabel 8.5 Het aantal detailhandelsondernemingen en hun betekenis in procenten van de beschikbare hoeveelheid per winkeltype

	Ondernemingen	Aandeel
Slagers 1)	3.600	5
Grootwinkelbedrijven	8	15
Overige detaillisten	2.400	8

1) Inclusief concessionairs.

Ruim twee derde deel van de slagers die snacks verhandelden, verkreeg snacks uit eigen bedrijf. Bijna de helft van de slagers is gevestigd in het Westen van ons land, het belangrijkste binnenlandse consumptiegebied. De door detaillisten verkochte producten bestaan, voor zover het gaat om van derden gekochte snacks, voor 50% uit producten met minder vlees.

De detaillisten zetten de snacks af aan consumenten. Alleen de slagers verkopen een deel aan grootverbruikers. De snacks worden door de detaillisten grotendeels gekocht bij de algemene groothandelaren (zie figuur 8.5). Contractuele vastlegging van de verkoop van snacks komt niet voor. De aankoop van snacks wordt wel voor een deel (3% van de beschikbare hoeveelheid) vastgelegd. Het gaat om contracten tussen snacksfabrikanten en grootwinkelbedrijven (zie ook 8.1). Vertikale integratie komt bij slagers voor. Zij produceren immers zelf ook snacks.

8.6 Grootverbruikers

Het aantal grootverbruikers, dat vlees, vleeswaren of snacks koopt, bedraagt circa 18.000 stuks. Een groot deel hiervan koopt ook vleessnacks en -salades. Het gaat in 1986 om bijna 13.000 grootverbruikers, die met elkaar 63% van de beschikbare hoeveelheid snacks kopen, dat wil zeggen 55.000 ton netto-gewicht. De belangrijkste groep grootverbruikers bestaat uit de horecaondernemingen, met name de snacksbars en cafetaria's. Deze nemen circa 80% van het horecaverbruik voor hun rekening (zie tabel 8.6).

Tabel 8.6 Het aantal snacks kopende grootverbruikers naar type en hun betekenis in procenten van de totale beschikbare hoeveelheid

	Ondernemingen	Aandeel
Horeca totaal	10.000	59
Instellingen	1.200	1
Kantines	1.200	2
Cateringbedrijven	200	1

De gemiddelde snacksomzet per grootverbruiker is vrij laag, ongeveer 5 ton per jaar. Vergeleken met de bevolking komen in het Zuiden van ons land relatief veel grootverbruikers voor. Ongeveer 30% van alle grootverbruikers is hier gevestigd. Deze ondernemingen nemen ook circa 30% van de door grootverbruikers verhandelde hoeveelheid vleessnacks voor hun rekening.

De grootverbruikers leveren de snacks aan de consumenten die bij hen verblijven of hun zaken bezoeken. Deze snacks worden grotendeels gekocht bij de algemene groothandel (zie figuur 8.6). Ruim de helft van de gekochte hoeveelheid snacks zijn snacks met minder vlees. Zowel de aan- als de verkoop van snacks is niet contractueel vastgelegd. Vertikale integratie komt bij deze groep nauwelijks voor. Er zijn wel 1.200 ondernemingen die zelf snacks produceren (2% van de beschikbare hoeveelheid).

9. Huishoudelijk en buitenhuishoudelijk verbruik

9.1 Huishoudelijk verbruik

Nederland telde op 1 januari 1986 ruim 14,5 miljoen inwoners. Hieronder bevonden zich ongeveer een 0,5 miljoen niet-Nederlanders, waarvan circa de helft de Turkse of Marokkaanse nationaliteit heeft. De bevolking telde iets meer vrouwen dan mannen en was voor bijna twee derde deel jonger dan 40 jaar (zie tabel 9.1). De bevolking is voor ruim de helft geconcentreerd in de steden en in samenhang daarmee in de regio's West en Zuid (zie tabel 9.2).

Tabel 9.1 De leeftijdsopbouw van de Nederlandse bevolking per 1 januari 1986 (in procenten)

Jonger dan 20 jaar	27,7
20 - 40 jaar	33,5
20 - 60 jaar	22,0
60 jaar en ouder	16,8

Bron: CBS bevolkingsstatistiek.

Tabel 9.2 De regionale verdeling van de bevolking in procenten per 1 januari 1986

Noord	9
Oost	20
West	44
Zuid	27

Bron: CBS bevolkingsstatistiek.

De bevolking woont in ruim 5,5 miljoen huishoudingen, die gemiddeld uit 2,58 persoon bestaan. De eenpersoonshuishoudingen maken ongeveer een kwart uit van alle huishoudens. Hun betekenis neemt de laatste jaren toe.

De huishoudingen kochten in 1986 met elkaar voor huishoudelijk verbruik ruim 430.000 ton vlees, ruim 164.000 ton vleeswaren en vleesconserven en bijna 23.000 ton snacks. Vlees en vleeswaren worden in hoofdzaak in het huishouden geconsumeerd (zie tabel 9.3)

Tabel 9.3 Het huishoudelijk verbruik van vlees, vleeswaren en snacks in procenten van het totale binnenlandse verbruik

Vlees totaal	67
- rundvlees	73
- kalfsvlees	67
- varkensvlees	64
- paardevlees	74
- schape-, lams- en geitevlees	73
Vleeswaren en -conserven	76
Snacks	29

De belangrijkste in het huishouden geconsumeerde vleessoort is varkensvlees (zie tabel 9.4).

Tabel 9.4 De verdeling van de huishoudelijk vleesconsumptie naar vleessoorten (in procenten van de totale huishoudelijke vleesconsumptie)

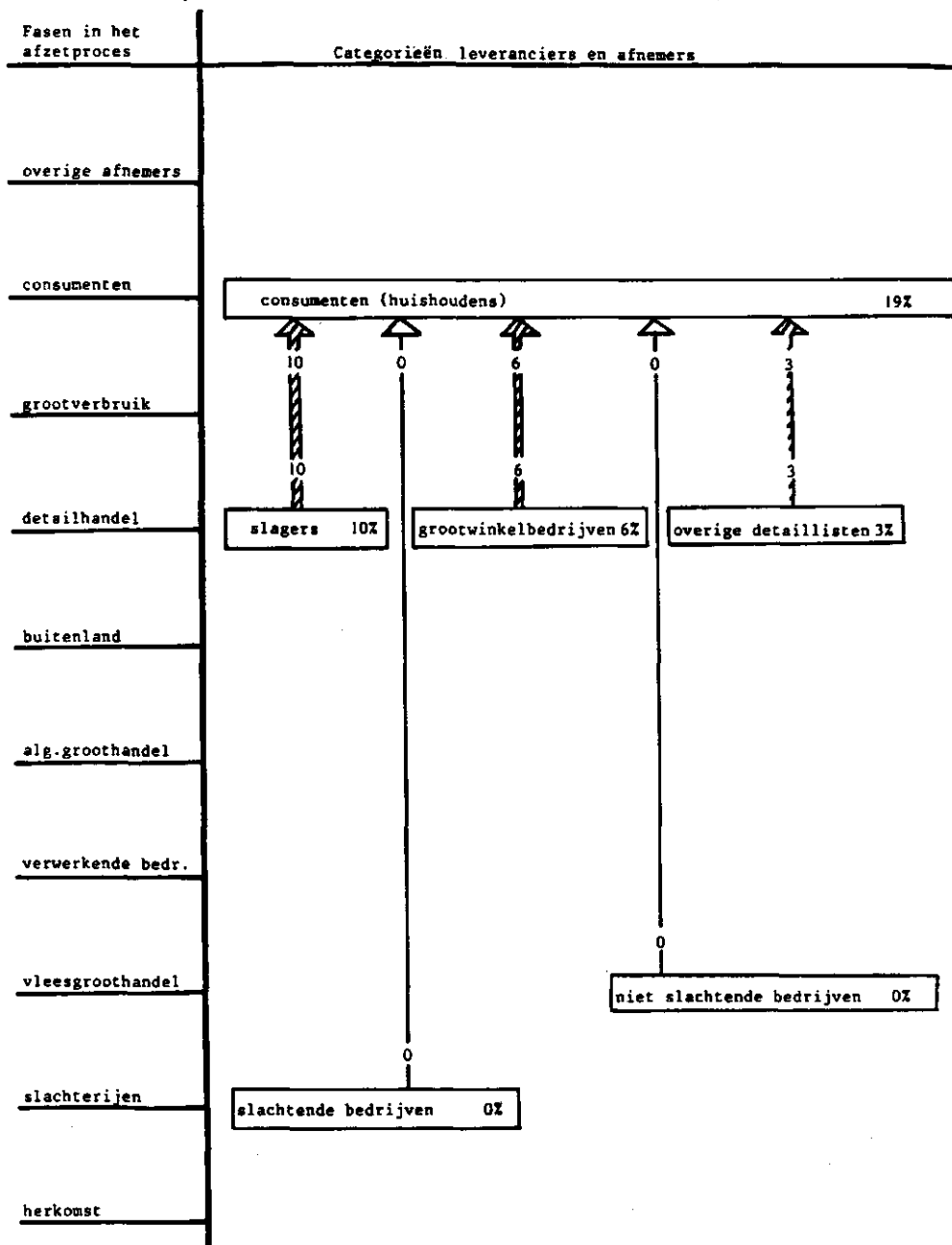
Rundvlees	30
Kalfsvlees	3
Varkensvlees	64
Paardevlees	1
Schapevlees en overige vlees	2

Bij detaillisten is geen opsplitsing gevraagd van de aankopen door consumenten van vleeswaren en snacks. Een indicatie hiervoor naar type kan worden verkregen door na te gaan welke soorten vleeswaren en snacks aan detaillisten worden geleverd. Daaruit blijkt, dat de aankoop van vleeswaren nogal verdeeld is over de verschillende soorten met als belangrijkste soort de ham (zie tabel 9.5). Bij snacks gaat het vooral om produkten met veel vlees (zie tabel 9.6).

Tabel 9.5 De procentuele verdeling van de huishoudelijke vleeswarenaankopen naar soort vleeswaar

Droge worst	11	Ham	19
Gekookte worst	12	Spek	6
Leverworst	14	Luncheon meat	2
Knakworst	0	Leverartikelen	8
Rookworst	9	Rundvlees art.	3
Overige worst	6	Overige produkten	10

Figuur 9.1 Het aan- en verkooppatroon van vlees bij consumenten in 1986 (in procenten van de beschikbare hoeveelheid 2.271.900 ton)

Tabel 9.6 De procentuele verdeling van de huishoudelijke vlees-
snackaankopen naar soort snack

Snacks met veel vlees	48
Snacks met minder vlees	40
Salades	12

De belangrijkste vleesleveranciers van de huishoudelijke markt zijn nog steeds de slagers, inclusief concessionairs (zie figuur 9.1). Bij vleeswaren en bij snacks zijn dit de grootwinkelbedrijven (zie figuur 7.5 en 8.5). De afzet aan consumenten is vrijwel nooit op contract vastgelegd. Wel kopen de grootwinkelbedrijven een kleine hoeveelheid vlees en ruim 20% van de snacks op contract in.

9.2 Buitenuishoudelijk verbruik

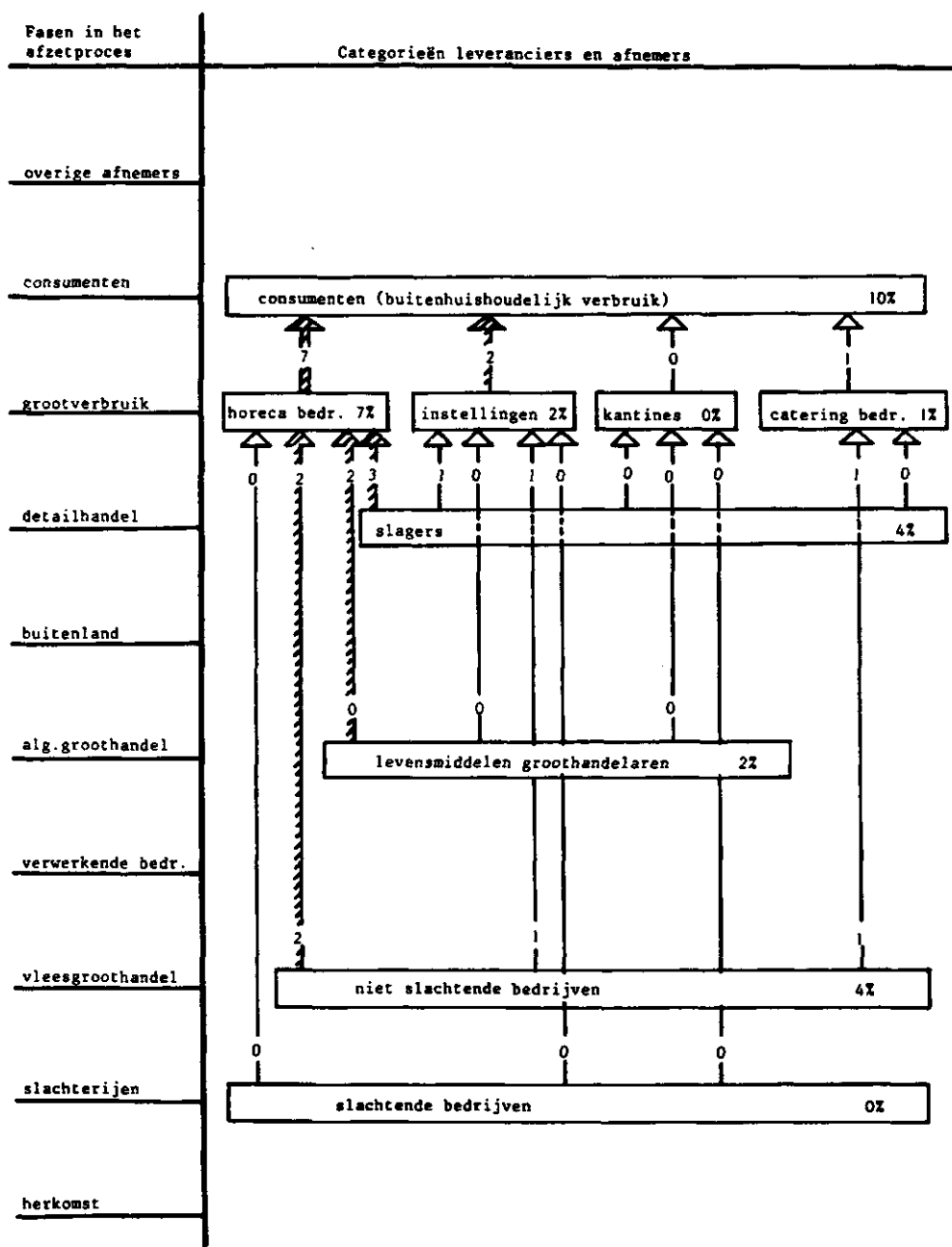
In 1986 kwamen er in Nederland circa 18.000 gelegenheden voor waar buitenshuis vlees, vleeswaren of snacks genuttigd konden worden. Voor vlees zijn restaurants e.d. het belangrijkste buitenuishoudelijke marktsegment, voor vleeswaren en snacks de cafetaria's e.d. (zie tabel 9.7).

Tabel 9.7 De verdeling van het aantal grootverbruikers en van hun procentueel aandeel in de buitenuishoudelijke vlees-, vleeswaren- en snacksconsumptie naar type grootverbruiker

	Aantal onder- nemingen	Aandeel		
		vlees	vleeswaren	snacks
Restaurants e.d.	8.450	51	20	12
Cafetaria's e.d.	4.900	14	55	82
Overige horecabedrijven	750	1	1	1
Kantines	1.000	1	1	2
Cateringbedrijven	700	3	4	1
Instellingen	2.050	30	19	2

De gemiddelde omzet aan vlees, vleeswaren en snacks per grootverbruiker bedraagt nog geen 19 ton per jaar. Vooral kantines en overige horecabedrijven hebben een lage gemiddelde omzet; instellingen en cafetaria's een grote. Het aantal grote ondernemingen in het grootverbruiksegment is beperkt. Slechts 6% van de grootverbruikers heeft meer dan één vestiging. Hierbij bevinden zich relatief veel cafetaria's.

Figuur 9.2 Het aan- en verkooppatroon van vlees in de
buitenhuishoudelijke markt in 1986
(in procenten van de beschikbare hoeveelheid 2.271.900 ton)

De verdeling van de grootverbruikers over de regio's loopt in grote lijnen parallel met die van de bevolking. Zij het dat in Zuid naar verhouding iets meer en in Noord minder grootverbruikers zijn gevestigd.

Met elkaar kochten de grootverbruikers in 1986 bijna 230.000 ton vlees, 52.800 ton vleeswaren en conserven en 55.000 ton snacks. Reeds eerder is vermeld, dat de buitenhuishoudelijke markt voor snacks het grootste marktsegment is (zie tabel 9.3).

Varkensvlees is de belangrijkste buitenshuis geconsumeerde vleessoort (zie tabel 9.8). De grootverbruikers kopen het vlees overigens vrijwel uitsluitend in de vorm van deelstukken zonder been aan. Dit blijkt uit de aankoop bij slachterijen en groothandelaren. Bij detaillisten is de opsplitsing naar de vorm waarin het vlees wordt verhandeld namelijk niet meer gevraagd.

Tabel 9.8 De verdeling van de door grootverbruikers gekochte vleessoorten (in procenten van de totale door grootverbruikers gekochte hoeveelheid vlees)

Rundvlees	21
Kalfsvlees	3
Varkensvlees	74
Paardevlees	1
Schape- en overig vlees	1

Bij detaillisten is ook niet gevraagd welke typen vleeswaren en snacks men verhandelde. De aankoop van grootverbruikers bij fabrikanten en groothandelaren geeft aan, dat men als vleeswaar vooral ham koopt (zie tabel 9.9) en als snack vooral produkten met veel vlees (zie tabel 9.10).

Tabel 9.9 Procentuele verdeling van de door grootverbruikers gekochte vleeswaren en -conserven naar type

Droge worst	4	Ham	42
Gekookte worst	9	Spek	4
Leverworst	8	Luncheon meat	4
Knakworst	3	Leverartikelen	2
Rookworst	5	Rundvleesartikelen	6
Overige worst	6	Overige vleeswaren	6

Tabel 9.10 Procentuele verdeling van de door grootverbruikers gekochte snacks naar type

Snacks met veel vlees	58
Snacks met minder vlees	37
Salades	5

De belangrijkste vleesleveranciers van de grootverbruikers zijn de niet slachtende vleesgroothandelaren en de slagers (zie figuur 9.2). Met name instellingen kopen veel bij slagers. Dit houdt waarschijnlijk verband met de door hen gewenste mate van voorbereiding van het vlees. De belangrijkste leveranciers van vleeswaren zijn de slagers, de vlees(waren)groothandel en de algemene groothandelaren (zie figuur 7.6). Deze laatste zijn ook de belangrijkste leveranciers van snacks (zie figuur 8.6). De levering van vlees en vleeswaren is in zeer beperkte mate, die van snacks niet contractueel vastgelegd.

9.3 Huishoudelijke versus buitenhuishoudelijke markt

De huishoudelijk markt is 2 à 3 keer zo groot als de buitenhuishoudelijke. Dit geldt niet voor snacks. Voor dit produkt is de buitenhuishoudelijke markt ruim twee keer zo groot als de huishoudelijke.

Varkensvlees wordt naar verhouding vaak buitenshuis geconsumeerd. Dit geldt ook voor kalfsvlees. Van de vleeswaren wordt vooral ham in het huishouden geconsumeerd; de worstsoorten en met name droge worst en rookworst buitenshuis. Van de snacks worden met name de produkten met veel vlees relatief vaak buitenshuis geconsumeerd.

De grootverbruikers kopen vlees, vleeswaren en snacks vooral bij vleesgroothandelaren, algemene groothandelaren en slagers. De aankopen voor huishoudelijke consumptie gebeuren vooral bij detailisten, met name bij slagers en grootwinkelbedrijven.

Bijlagen

Bijlage 1 Overzicht populatie, steekproef en non-response

Soort bedrijf	Popu- latie	Steek- proef	Niet van toepassing		Non response		Ge- corri- geerde popu- latie	Inge- vuld
			niet ac- tief in vl.sect.	bedrijf opge- heven	detail- handel	niet be- reik-	wei- ge- ring	onv. inge- vuld
Snacksfabrikanten	103	73	3	6	3	10	20	1
Sl. vleesw. fabr. klein	3	3	0	0	0	0	2	1
Sl. vleesw. fabr. middelgroot	2	2	0	0	0	0	1	0
Sl. vleesw. fabr. groot	8	8	0	0	0	0	3	0
Sl. vleesgroothandel klein	79	40	3	5	10	5	8	0
Sl. vleesgroothandel middelgr.	58	43	0	0	2	1	14	1
Sl. vleesgroothandel groot	65	50	3	1	1	0	13	2
Niet slacht. vleesgroothandel	290	118	17	27	18	5	19	2
Niet slacht. vleesw. fabr.	59	59	0	7	1	5	28	1
Petfoodfabrikanten	38	38	25	0	0	2	4	0
Slachthuizen	6	6	6	0	0	0	0	0
Loonslachterijen	5	5	5	0	0	0	0	0
Horeca groothandel	301	60	42	6	1	3	2	0
Horeca inkoopcombinaties	1	1	0	0	0	0	0	0
Grooth. levensm. alg.	1.114	111	73	2	1	9	9	0
Grooth. voedingsm. n.e.g.	667	134	94	2	2	9	9	0
Vlees(waren)grootth.	837	166	29	25	10	2	25	1
Rijksinkoopbureau	1	1	0	0	0	0	0	0
Totaal	3.637	918	300	81	49	51	157	9
								1.559
								271

Bijlage 1 Vervolg Overzicht populatie, steekproef en non-response

Soort bedrijf	Popu- latie	Steek- proef	Niet van toepassing		Non response		Gecor- ri- geerde popu- latie	Inge- vuld
			niet ac- tief in vl.sect.	bedrijf opge- heve	niet be- reik-	wel- ge- ring		
Slagers	113	45	0	1	0	18	110	26
- slachtend groot	678	168	0	6	7	78	654	77
- slachtend middelgroot	786	197	0	25	6	88	686	78
- slachtend klein	307	132	3	5	2	57	288	65
- niet slacht. groot	2.005	224	0	5	7	87	1.960	121
- niet slacht. middelgroot	3.774	382	21	54	38	142	3.033	123
- niet slacht. klein	3.235	235	12	7	16	119	2.973	81
Restaurants	2.877	173	7	8	15	55	2.627	86
Café-restaurants	5.838	493	19	62	54	170	4.879	183
Snackbars, cafeteria's	106	20	0	0	2	7	106	11
Restaurants	1.338	119	11	4	15	39	1.169	50
Bistro's, grillrooms	97	20	0	0	3	7	97	10
Wegrestaurants	196	36	0	4	2	18	174	12
Hotel-café-restaurant	1.350	129	3	2	10	55	1.298	59
Diner-uitzending	890	237	41	13	37	92	687	54
Bedrijfskantines	430	59	20	6	14	6	241	12
Buurt- en clubhuizen	450	125	57	3	16	19	234	30
Kantines sportverenigingen	680	136	32	3	35	18	505	48
Pensions	1.250	125	42	26	12	28	570	17
Jeugderbbergen	16	16	3	1	2	4	12	6
Ov. vakantieverblijven	410	82	46	0	7	18	180	10
Levensmiddelenbedrijf	6.380	738	186	45	45	236	4.383	222
Warenhuizen	136	91	41	0	9	21	75	20
Medische instellingen	762	381	103	4	22	90	548	161
Bejaardentehuizen	2.160	540	170	6	52	107	1.456	204
Soc. cult. instellingen	166	166	99	8	15	19	59	25
Totaal	36.430	5.069	916	298	443	1.598	29.004	1.791

Bijlage 2 De definities van leveranciers- en afnemerscategorieën

Slachterijen

Alle typen bedrijven (vleesgroothandelaren, pluimveeslachterijen en vleeswarenfabrieken) die dieren slachten, hetzij in eigen slachterijen, hetzij in openbare slachthuizen, behalve de slagers. Dit ongeacht het aantal geslachte dieren.

Vleeswarenfabrieken

De bedrijven die vleeswaren of vleesconserven bereiden, ongeacht of ze daarnaast ook snacks bereiden en/of vers vlees verkopen. Deze groep is opgesplitst in de bedrijven die voor eigen rekening op een openbaar slachthuis of een eigen slachterij slachten en zij die dit niet doen.

Vleesgroothandelaren

De bedrijven die gespecialiseerd zijn in de vers vleesgroothandel en geen vlees verwerken tot snacks, vleeswaren e.d. Bewerkingen van het vlees zoals uitbenen, verkleinen en verpakken komen uiteraard wel voor. Ook deze groep kent naast niet-slachtende ook slachtende bedrijven en omvat tevens de in- en exportbedrijven van vlees, vleeswaren en snacks.

Vetsmelterijen

De bedrijven die bij de vleesbe- en verwerkende bedrijven het vet opkopen om dit te smelten en het vervolgens als grondstof voor andere industrieën of als zodanig verkopen.

Interventie

De hoeveelheden vlees ingeleverd bij of gekocht van het interventiebureau (VIB) belast met de uitvoering van maatregelen van de EG op dit punt.

Snacksfabriek

De bedrijven die vleessnacks of salades bereiden, voor zover ze niet tevens vleeswaren of conserven produceren.

Petfoodfabrikanten

De bedrijven die vers vlees verwerken tot voer voor huisdieren.

Verwerkt in:

Dit geeft aan de hoeveelheden vlees verwerkt in vleeswaren/conserven, pluimveevleesbereidingen, snacks of petfood.

Buitenland

Dit betreft de hoeveelheden vlees gekocht bij of verkocht aan buitenlandse bedrijven.

Levensmiddelengroothandel

Deze groep bedrijven is erg breed samengesteld. Ze omvat alle groothandelaren met een algemeen assortiment zoals de zelfstandige groothandelaren van

Bijlage 2 (1e vervolg)

grootwinkelbedrijven, vrijwillig filiaalbedrijven, de horecagroothandel, de grootverbruikgroothandel en horeca-inkoopcombinaties. Ook de uitventende handelaren van diepvriesprodukten zijn hiertoe gerekend.

Slagers

De gespecialiseerde detaillisten in vlees en vleeswaren/conserveren, inclusief hun inkoopcombinaties en de concessionairs die in supermarkten van grootwinkelbedrijven winkelruimte hebben gehuurd.

Poeliers

De gespecialiseerde detaillisten in wild en gevogelte, inclusief hun inkoopcombinaties en de concessionairs in supermarkten.

Grootwinkelbedrijven

De detailhandelszaken in eigendom bij ondernemingen met een eigen groothandelsbedrijf, exclusief concessionairs.

Overige detaillisten

De algemene detailhandelsbedrijven die aangesloten zijn bij inkoopcombinaties of bij vrijwillig filiaal ketens, alsmede de volledig zelfstandige detaillisten. Bijvoorbeeld kruideniers, warenhuizen, zuivelbedrijven.

Grootverbruikers

Hiertoe zijn gerekend:

- horecabedrijven (restaurants, hotels, snackbars, pensions e.d.);
- cateringbedrijven;
- instellingen (ziekenhuizen, psychiatrische inrichtingen, medische dagverblijven, bejaardenhuizen, vormingscentra, planten- en dierentuinen);
- kantines van bedrijven en verenigingen.

Pluimveeslachterij

Bedrijven die pluimvee slachten, dit bewerken (uitsnijden) en opdelen. Hiertoe behoren ook de bedrijven die tevens pluimveevleesbereidingen of conserven maken.

Uitsnijderij

Bedrijven die pluimvee opdelen en bewerken, voor zover ze niet zelf pluimvee slachten, snacks of conserven bereiden.

Pluimveeconserven(bereidingen)fabriek

Bedrijf dat pluimveeconserven(bereidingen) produceert en niet zelf pluimvee slacht. Daarnaast kunnen ze het pluimveevlees ook verwerken in snacks.

Pluimveevleesgroothandel

Bedrijven die uitsluitend een groothandel in pluimveevlees hebben. Inclusief in- en exportbedrijven.

Bijlage 2 (2e vervolg)

Consumenten (huishoudens)

Het verbruik van vlees, vleeswaren en snacks in de woning van het huishouden, dus thuis.

Buitenhuishoudelijk verbruik

Het verbruik van vlees, vleeswaren en snacks in horecabedrijven, kantines en instellingen (ziekenhuizen, bejaardenhuizen, gevangenissen, kazernes, vormingsinstituten e.d.). Het omvat ook de hoeveelheden vlees, vleeswaren en snacks afgezet door cateringbedrijven.

Inkoopcombinaties

Organisaties van detaillisten (slagers, poeliers, overige detaillisten) of horecabedrijven, die voor gezamenlijke rekening de inkoop van vlees, vleeswaren en/of snacks verzorgen.

Eigen slachterij/bedrijf

De hoeveelheden vlees, vleeswaren en snacks afkomstig uit eigen slachtingen of bedrijf.

Grootverbruikgroothandel

Dit omvat de groothandelaren die hun produkten in hoofdzaak afzetten aan grootverbruikers.

Horecagroothandel

Deze groep groothandelaren leveren hun produkten vooral af aan horecabedrijven.

Centrale slagerij

Deze slagersbedrijven zetten het vlees uitsluitend af via de eigen detailhandelszaken.

Cateringbedrijven

Hieronder vallen alle bedrijven die aan derden (bedrijven, particulieren) compleet verzorgde maaltijden leveren.

Horecabedrijven

Dit zijn bedrijven die in een openbare gelegenheid maaltijden, snacks en dranken aan consumenten leveren.

Kantines

Dit zijn bedrijven, die in een niet openbare gelegenheid maaltijden, snacks en dranken aan consumenten leveren.

Instellingen

Dit omvat ziekenhuizen, verpleeghuizen, bejaardenhuizen, kazernes, internaten, kloosters, gevangenissen e.d.

Bijlage 3 Definities van de verschillende produkten

Mannelijk jong slachtvee

Hieronder vallen de afgemeste stieren en ossen in de leeftijdsgroep van 9 maanden tot 2½ jaar.

Overig jong slachtvee

Hieronder vallen de afgemeste vrouwelijke dieren, die ouder zijn dan 9 maanden en niet meer dan eenmaal hebben gekalfd.

Slachtkoeien e.d.

Hieronder vallen de vrouwelijke dieren, die meer dan eenmaal hebben gekalfd en die bestemd zijn voor de slacht, alsmede mager vee, worstkoeien en wrakvee. Verder vallen onder deze groep ook afgemeste stieren en ossen ouder dan 2½ jaar. Tenslotte eventueel ook kalfkoeien voor de slacht.

Runderen

Hieronder vallen mannelijk en overig jong slachtvee, alsmede slachtkoeien en dergelijke.

Nuchtere kalveren

Hieronder op te nemen de nuchtere kalveren voor de slacht, doch niet de vrouwelijke dieren bestemd voor de vervanging van de melkveestapel en de mannelijke kalveren bestemd voor de fokkerij.

Graskalveren

Hieronder vallen de vrouwelijke kalveren, die op een leeftijd van circa 6-9 maanden worden verkocht voor de slacht, alsmede de zogenaamde vleesstiertjes tot maximaal 9 maanden.

Vleeskalveren

Dit omvat de kalveren, die geheel met kunstkalvermelk slachtrijp zijn gemaakt.

Kalveren

Hieronder vallen nuchtere kalveren, gras- en vleeskalveren bestemd voor de slacht.

Slachtvarkens

Dit betreft de varkens met een gewicht groter dan 50 kg bestemd voor de slacht, die niet voor de mestperiode gebruikt zijn bij de fokkerij.

Slachtzeugen en -beren

Hieronder vallen de vrouwelijke en mannelijke dieren, die na oorspronkelijk gebruikt te zijn voor de fokkerij, eventueel na een afmesperiode werden bestemd voor de slacht.

Bijlage 3 (1e vervolg)

Slachtschapen

Dit omvat alle schapen voor de slacht van 1 jaar en ouder.

Slachtlammeren

Hieronder vallen alle schapen jonger dan 1 jaar die bestemd zijn voor de slacht.

Slachtpaarden

Hieronder vallen alle paarden en pony's bestemd voor de slacht.

Overige slachtvee

Dit omvat alle andere dieren bestemd voor de slacht, die roodvlees produceren en die niet behoren tot de categorie "wild". Het betreft met name geiten.

Vlees

Hieronder valt het verse, gekoelde of bevroren vlees dat niet verduurzaamd of toebereid is, alsook gezouten rund- en paardevlees.

Rundvlees

Dit omvat het vlees van slachtkoeien, van mannelijk en van vrouwelijk jongvee.

Kalfsvlees

Dit vlees is afkomstig van nuchtere, gras- en vleeskalveren.

Varkensvlees

Alle vlees van slachtvarkens, slachtzeugen en slachtberen.

Schapevlees

Dit omvat het vlees van slachtschapen en slachtlammeren.

Paardevlees

Dit omvat ook het vlees van pony's.

Overig roodvlees

Dit omvat al het voor consumenten bestemde vlees van één- en tweehoevige dieren. Bijvoorbeeld geiten.

Rood- en kalfsvlees

Dit betreft naast kalfsvlees, vlees van runderen, varkens, schapen (incl. lammeren), paarden (incl. pony's) en overig slachtvee.

Karkassen/helften/voor- en achtervoeten

Hierbij gaat het om delen, die als één geheel worden verkocht.

Bijlage 3 (2e vervolg)

- a. Runderen
Het gewicht van beide voor- en achtervoeten, inclusief de staart, het longhaasje, het middenrif, en bij jonge dieren ook de uier.
- b. Varkens
Het gewicht van beide helften, inclusief nieren, reuzel, haasjes, middenrif, longhaasje, zwoerd en het hartzakje, alsmede de kop, echter zonder hersenen en tong.
- c. Andere dieren
Idem als runderen.

Deelstukken

Te onderscheiden in:

- a. met been;
- b. Zonder been, hierbij ook opnemen, eventueel voorverpakt vlees.

Vetten

Hieronder vallen de zogenaamde "slachtvetten" als slot- en niervet, dunne en dikke verzaam, plukvet, net- en darmvet (darmscheil), alsmede het afsnijvet. Kortom: alle niet met het vlees verkochte vetten. Hiervoor nemen het netto-productgewicht, dat wil zeggen exclusief de verpakking.

Overige eetbare slachtprodukten

Hieronder vallen onder andere de kop (exclusief varkenskoppen), tong, kopvlees, snippers, levers en nieren.

Vleeswaren/conseren

Verduurzaamde produkten zonder paardevlees of vleesvreemde eiwitten al of niet verpakt in blik of glas. Hiertoehoren worsten, leverartikelen, hamsoorten, speksorten, luncheon meat, rundvleesartikelen, soepballen, gebraden gehakt, ragoût en sausachtige artikelen. Soep in blik wordt er niet toe gerekend.

Droge worst

Bijvoorbeeld boerenmetworst, salami en dergelijke.

Gekookte worst

Bijvoorbeeld bloedworst, boterhamworst, maar geen rookworsten en knakworsten.

Leverworst

Dit omvat berlinerworst, smeerleverworst e.d.

Knak- borrelworst

Dit zijn gekookte worstsoorten, die vaak bij de borrel worden geserveerd of als snack worden genuttigd.

Rookworst

Dit omvat Gelderse en andere rookworstsoorten.

Bijlage 3 (3e vervolg)

Overige worst

Hiertoe behoren onder andere verse braadworst, ragoùtsaucijsjes e.d.

Ham

Hiertoe behoort rauwe en gekookte achterham, schouderham, ribartikelen, casselerrib, bacon e.d.

Spek

Dit omvat onder andere rauw mager spek, ontbijtspek, katenspek e.d.

Luncheon meat

Dit betreft verkleind vlees met spek verpakt in blik.

Rundvleesartikelen

Hiertoe behoort onder andere runderrookvlees.

Leverartikelen

Dit omvat onder andere leverkaas, leverpastei, paté, varkenslever e.d.

Overige vleeswaren/conserven

Hiertoe behoren paarderookvlees, ragoût en sausachtige artikelen, gebraden gehakt, soepballen e.d.

Snacks en salades

Dit omvat de vleessnacks (paardevlees, vleesvreemd eiwit) en salades, dat wil zeggen die vleesprodukten die vanwege hun samenstelling niet tot de vleeswaren kunnen worden gerekend, alsmede de hier wel toe gerekende produkten als gehaktballen, hamburgers, saté's en dergelijke bestemd voor de consumptie als snacks.

Snacks met veel vlees

Dit omvat gehaktballen, frikandellen, hamburgers, saté's, sjasliks, worstebroodjes, saucijzenbroodjes en dergelijke.

Snacks met minder vlees

Dit omvat kroketten, bitterballen, bami- en nasiballen, loempia's en dergelijke.

Salades

Dit omvat de salades met vlees.

Vlugs- en panklare artikelen

Deze produkten kunnen na een betrekkelijk korte bereidingstijd worden gegeten. Het gaat om produkten als gepaneerde schnitzels, Gelderse schijven, slavinken en dergelijke.

Bijlage 3 (4e vervolg)

Samengestelde produkten

Deze produkten bestaan uit meerdere vleessoorten.

Vleesprodukten in consumentenverpakking

Hierbij gaat het om geportioneerd vlees of vleesprodukten, verpakt in kleine hoeveelheden die gewoonlijk door consumenten worden gekocht.

Petfood

Veevoer met vers vlees bestemd voor huisdieren.

Kuikenvlees

Dit is het vlees van de op een leeftijd van zeven weken geslachte jonge dieren van kippen.

Vlees van hennen en hanen

Dit is vlees afkomstig van eerst voor de fok, vermeerdering of leg gebruikte kippen.

Kalkoenvlees

Dit vlees is afkomstig van geslachte kalkoenen.

Overig pluimveevlees

Dit omvat vlees van geslacht pluimvee voor zover geen kip, kalkoen of wild. Het gaat vooral om eende- en ganzenvlees.

Pluimveevlees

Hieronder valt het verse, gekoelde of bevroren pluimveevlees, dat niet is verduurzaamd of toebereid.

Diepvries pluimveevlees

Dit omvat het bevroren pluimveevlees, dat niet is verduurzaamd of toebereid.

Vers pluimveevlees

Hieronder valt het verse of gekoelde vlees van pluimvee, dat niet is verduurzaamd of toebereid.

Panklare hele kuikens

Het zogenaamde "74%" produkt, inclusief eetbare organen en nek.

Pluimveevleesbereidingen en -conserven

Dit omvat de produkten die al dan niet geheel of gedeeltelijk een warmtebehandeling hebben ondergaan, zoals gemarineerde filet, schnitzel en rollade, alsmede gepaneerde rauwe produkten en gekookt, gedroogd pluimveevlees. Deze produkten kunnen in blik of glas zijn verpakt (conserven).

Bijlage 4 Verantwoording, werkwijze en betrouwbaarheid resultaten

Adreslijsten

De overzichten met adressen van de in de vleessector werkzame ondernemingen zijn afkomstig uit verschillende bronnen (zie overzicht 1).

Overzicht 1 De bron van de verschillende adreslijsten

Type onderneming	Bron adreslijsten
- Snacksfabrieken	LEI: gemaakt overzicht van onderzoek "Industriële productie van vleessnacks en salades
- Vleeswarenfabrieken	Produktschap voor Vee en Vlees
- Vleesgroothandel	Produktschap voor Vee en Vlees
- Petfoodfabrikanten	Produktschap voor Veevoeders
- Slagers	Bedrijfsschap voor het slagersbedrijf
- Hotels, café's, restaurants, snackbars en bistro	Bedrijfsschap voor de horeca
- Horeca-, levensmiddelen- en vlees(waren)groothandel	
- Cateringbedrijven	Centrale kamer van koophandel
- Kantines e.d.	
- Instellingen	
- Levensmiddelenlijsten, warenhuizen e.d.	

De van de produktschappen en bedrijfsschappen afkomstige lijsten hadden het voordeel, afgezien van een zekere veroudering, toegespitst te zijn op de ondernemingen waar het om ging. Soms was in relatie met andere gegevens een verdere stratificatie naar grootte mogelijk. Zo zijn de vleeswarenfabrieken en de vleesgroothandel gestratificeerd naar grootte.

De adreslijsten van de centrale kamer van koophandel waren veel minder toegespitst op de ondernemingen die in vlees, vleesprodukten of snacks handelden. Bij de centrale kamer van koophandel is ook niet steeds een overzicht van het totale bestand gevraagd. In een aantal gevallen, namelijk voor grootverbruikers en levensmiddelenlijsten, is een steekproef uit het bestand gevraagd. Voor de groothandel en de warenhuizen is dus wel het totale bestand gevraagd. De adreslijsten van de centrale kamer van koophandel lieten geen stratificatie toe en bevatten nogal wat ondernemingen die niet voor het onderzoek van belang waren.

De steekproeven zijn steeds getrokken uitgaande van een bepaald beginadres en vervolgens ieder zoveelste adres (systematische steekproef). De adreslijsten waren daarbij gesorteerd naar postcode (lijsten van de kamer van koophandel) of op alfabet (andere lijsten). De sortering op postcode heeft tot voordeel, dat een goede spreiding over het hele land wordt verkregen.

Werkwijze bij enquête

In eerste instantie is uitgegaan van een schriftelijke enquête. Tijdens de proefenquête bleek dit voor slachterijen, be- en verwerkende ondernemingen en groothandelaren geen haalbare zaak. De te verzamelen informatie was hiervoor, mede vanwege het grote aantal te onderscheiden vleessoorten en produkten, te omvangrijk. Later bleek, dat ondanks vereenvoudigingen in de vraagstelling en beperking van het aantal vragen, ook bij grootverbruikers en detaillisten een

Bijlage 4 (1e vervolg)

schriftelijke enquête niet haalbaar was. Om die redenen is in overleg met de begeleidingscommissie besloten de enquête mondeling uit te voeren. Voor dit omvangrijke werk zijn toen een vijftientigtal marktkundestudenten van de Landbouwwaterschap Wageningen ingeschakeld. Zij hebben vooral de enquêtes bij grootverbruikers en detaillisten voor hun rekening genomen. De enquêtes bij de overige groepen zijn uitgevoerd door de vaste enquêteurs van de afdeling Structuuronderzoek van het LEI.

De te enquêteren ondernemingen ontvingen in eerste instantie een brief, waarin het doel van het onderzoek en de van belang zijnde gegevens waren aangegeven. Tevens werd daarin de medewerking van de onderneming aan het onderzoek gevraagd en een volgend telefonisch contract aangekondigd. In tweede instantie zijn de ondernemingen dus telefonisch benaderd door de enquêteur(trice) met de vraag of men mee wilde werken en om, indien dit het geval was, een afspraak voor het bezoek van de enquêteur te maken. Door deze werkwijze is het reizen beperkt en werd snel inzicht verkregen in de omvang van de non-response en de redenen daarvoor. Tenslotte moet hier nog vermeld worden, dat de opdrachtgevende Productieschappen het bedrijfsleven via een persmededeling hebben geattendeerd op de betekenis van het onderzoek en hem hebben opgewekt mee te werken.

Verder dient opgemerkt te worden, dat de voor het onderzoek verzamelde gegevens, over de ge- en verkochte hoeveelheden vlees, vleesproducten en snacks, en de verdeling daarvan naar leveranciers- en afnemerscategorieën, maar in een beperkt aantal gevallen uit de boekhouding konden worden gehaald. De verzamelde informatie berust dan ook voor een groot deel op schattingen van in- en verkopers.

Betrouwbaarheid

Een eerste indicatie over de betrouwbaarheid van de resultaten van het onderzoek kan worden verkregen uit de informatie met betrekking tot het percentage vlees, vleesproducten en snacks, dat de geënquêteerde ondernemingen verhandelden

Overzicht 2 De mate waarin slachtingen en beschikbare hoeveelheden in de steekproef zijn vertegenwoordigd

	Totaal (aantal of tonnen)	In steekproef (aantal of tonnen)	Steekproef- aandeel (%)
Aantal slachtingen (aantallen)			
- Runderen	1.211.600	376.900	31%
- Kalveren	1.215.200	979.600	81%
- Varkens	17.904.600	6.396.400	36%
- Schapen en geiten	551.900	55.800	10%
- Paarden	8.600	900	11%
Beschikbare hoeveelheid uit import en binnenland (tonnen gewicht, incl. been, afsnijvet en overige eetbare slachtafvallen)			
- Rundvlees	478.800	147.300	31%
- Kalfsvlees	191.400	144.400	75%
- Varkensvlees	1.553.400	550.000	35%
- Schape- en geitevlees	16.600	2.000	12%
- Paardenvlees	31.700	2.600	8%
- Vleeswaren/vleesconserven 1)	310.000	129.200	42%
- Vleessnacks 1)	87.300	32.000	37%

1) Netto-produkt gewicht.

Bijlage 4 (2e vervolg)

in vergelijking met de uit slachterijen en import beschikbare hoeveelheid. Uiteraard wordt bij de vergelijking uitgegaan van ongewogen in de enquête gevonden hoeveelheden (zie overzicht 2).

Uit overzicht 2 blijkt, dat in het algemeen een flink deel van de produktie in de steekproef is vertegenwoordigd. Van de slachtingen van kalveren en het beschikbare kalfsvlees is zelfs meer dan de helft vertegenwoordigd in de steekproef. De slachtingen van schapen en geiten en paarden en de beschikbare hoeveelheid vlees van deze diersoorten zijn daarentegen in beperkte mate in de steekproef vertegenwoordigd.

Een tweede indicatie over de betrouwbaarheid van de resultaten geven vergelijkingen van de enquête-uitkomsten met gegevens uit andere bronnen. Daartoe zijn de gewogen enquête-resultaten met betrekking tot aantal slachtingen, produktie, in- en uitvoer vergeleken met door het PVV gepubliceerde cijfers (zie overzicht 3).

Overzicht 3 Uitkomsten enquête met betrekking tot slachtingen, produktie, in- en uitvoer vergeleken met PVV-cijfers

	Enquête-uitkomst.	PVV-cijfers
Slachtingen (aantallen)		
- runderen	1.211.600	1.235.400
- kalveren	1.215.200	1.282.700
- varkens	17.904.600	17.904.600
- schapen en geiten	551.900	516.800
- paarden	8.600	9.100
Produktie (tonnen gewicht incl. been)		
- rundvlees	391.000	401.900
- kalfsvlees	188.600	200.700
- varkensvlees	1.531.000	1.511.300
- schapevlees)		
- geitevlees)	12.700	11.900
- paardevlees	1.800	2.100
- vleeswaren/vleesconserven 1)	283.000	284.000
- vleessnacks 1)	87.300	onbekend
Import (tonnen gewicht incl. been)		
- rundvlees	87.000	86.100
- kalfsvlees	2.800	2.800
- varkensvlees	22.400	21.700
- schape- en geitevlees	3.900	4.000
- paardevlees	29.900	30.500
- vleeswaren/vleesconserven 1)	27.000	26.800
- vleessnacks 1)	0	onbekend
Export (tonnen gewicht incl. been)		
- rundvlees	213.100	213.600
- kalfsvlees	168.500	170.100
- varkensvlees	840.700	842.100
- schape- en geitevlees	5.500	5.500
- paardevlees	5.700	5.600
- vleeswaren/vleesconserven 1)	89.500	88.600
- vleessnacks 1)	9.600	onbekend

1) Tonnen netto-gewicht.

Bijlage 4 (3e vervolg)

Uit deze vergelijking blijkt, dat ook deze uitkomsten vrij goed aansluiten bij de door anderen gepubliceerde gegevens.

In de derde plaats zijn de enquête-resultaten vergeleken met de gegevens van AGB-Dongen. Deze vergelijking heeft betrekking op de omvang van de huishoudelijke markt en de betekenis van de verschillende aankoopkanalen.

Bij deze vergelijking moet de nodige voorzichtigheid worden betracht. Het gaat immers in beide gevallen om op basis van steekproeven verzamelde gegevens. Bovendien zijn de enquêtemethoden verschillend. Bekend uit de literatuur is, dat de panelmethode zoals AGB die hanteert, leidt tot onderschattingen van de werkelijkheid, terwijl de door het LEI gehanteerde methode (aselecte steekproef) tot overschattingen leidt. Dit hangt samen met respectievelijk het vergeten te noteren van kleine aankopen en het grotere aantal weigeringen bij kleinere bedrijven. Daar moet nog aan worden toegevoegd, dat de opdeling in produkten bij AGB en LEI niet gelijk zijn en dat ze ook niet altijd precies op elkaar aansluiten. Ter toelichting kan worden vermeld, dat in de in overzicht 4 vermelde cijfers niet zijn opgenomen de uit diverse vleessoorten bestaande produkten, zoals vleespakketten, BGF-pakket, gehakt en panklare produkten (worst en overige panklare produkten). Hierdoor zullen de AGB-cijfers wat betreft de omvang van het huishoudelijk verbruik altijd lager uitvallen dan de uitkomsten van het LEI-onderzoek.

Tenslotte kan nog opgemerkt worden, dat om op gelijke basis te komen (gewicht vlees inclusief been, vet en overige slachtprodukten) de AGB-cijfers waar nodig op de eerder vermelde (zie blz. 15) wijze zijn omgerekend en dat in het panel van AGB niet alle in Nederland aanwezige huishoudens zijn vertegenwoordigd, bijvoorbeeld die van buitenlandse werknemers niet.

Overzicht 4 Omvang huishoudelijk gebruik volgens AGB en de de LEI-enquête (tonnen gewicht inclusief been)

	LEI-enquête	AGB
- Rundvlees	126.900	74.800
- Kalfsvlees	10.600	2.700
- Varkensvlees	271.900	157.000
- Schape- en geitevlees	7.600	2.000
- Paardevlees	5.200	3.500
- Vleeswaren/vleesconcernen	159.100	131.400
- Vleessnacks	22.700	21.000

Gegeven de verschillen in methoden en definities zullen de op AGB-cijfers gebaseerde schattingen van de totale huishoudelijke markt waarschijnlijk altijd lager zijn dan die van het LEI. De AGB-cijfers zijn daarom ook niet goed bruikbaar om de LEI-cijfers over de omvang van de huishoudelijke markt te toetsen.

In overzicht 5 zijn de huishoudelijke aankopen volgens AGB en LEI naar aankoopkanaal vergeleken. Dit uiteraard voor zover er vergelijkbare resultaten beschikbaar waren.

Bijlage 4 (4e vervolg)

Overzicht 5 De huishoudelijke aankopen volgens AGB en LEI vergeleken naar aankoopkanalen (in procenten van het totale huishoudelijke verbruik)

	LEI	AGB
Rundvlees		
- slagers	48	47
- levensmiddelendetaillisten 1)	48	48
- onbekend	4	-
- overig 2)	22	5
Kalfsvlees		
- slagers	67	55
- levensmiddelendetaillisten 1)	17	37
- onbekend	8	-
- overig 2)	8	8
Varkensvlees		
- slagers	39	36
- levensmiddelendetaillisten 1)	50	60
- onbekend	6	-
- overig 2)	5	4
Schapevlees		
- slagers	72	64
- levensmiddelendetaillisten 1)	20	21
- overig 2)	8	15
Paardevlees		
- slagers	82	80
- levensmiddelendetaillisten 1)	12	17
- overig 2)	6	3
Vleeswaren/vleesconserven (incl. rookworst)		
- slagers	25	20
- levensmiddelendetaillisten 1)	71	76
- onbekend	4	-
- overig 2)	0	4

- 1) Bij AGB inclusief concessionairs, bij LEI exclusief. In de LEI-enquête zijn de concessionairs opgenomen bij slagers of poeliers. Afgaande op het aantal in het jaarverslag van het Bedrijfschap voor het Slagersbedrijf (1986) vermelde concessionairs, bedraagt hun marktaandeel circa 9% van dat van de slagers.
- 2) Tot overig behoren de door AGB onderscheiden leveranciers als vrijbank abattoir, buitenland en rest.
Bij de LEI enquête zijn hiertoe gerekend de rechtstreekse aankoop bij slachterijen, vleesgroothandelaren en verwerkende bedrijven.

Vergelijking van beide bronnen laat zien, dat rekening houdend met de verschillen in definities, de resultaten met betrekking tot de verdeling over de diverse leveranciers vrij goed overeenstemmen.

Met betrekking tot de betrouwbaarheid van de resultaten moet nog worden vermeld, dat behalve bij detaillisten en groot-verbruikers steeds is gevraagd naar zowel het aankoop- als het verkooppatroon. Hierdoor beschikt men voor de-

Bijlage 4 (5e vervolg)

zelfde informatie in vele gevallen over twee bronnen. Ook deze werkwijze heeft een gunstige invloed op de betrouwbaarheid van de resultaten.

Concluderend kan worden gesteld, dat op hoofdlijnen een betrouwbaar beeld is opgebouwd van de afzetstructuur van rundvlees, kalfsvlees, varkensvlees, paardenvlees, schape- en overig vlees, vleeswaren en -conserven en van vlees-snacks en -salades.